

Radovan Vidović
Split

PROZODIJSKI PRIMJERI S POČETKA OVOGA STOLJEĆA (tekstovi na primjeru Marka Uvodića)

UDK 800.87.801.1

*Rukopis primljen za tisak 1. listopada 1993.
Čakavska rič, Split, 1994, 1.*

Ovdje bih mogao ponoviti ono što sam zapazio i napisao pri redigiranju i akcentiranju knjige Ivana Kovačića (1897-1987) »Smij i suze starega Splita«, prije više od 20 godina, u akcentiranju sam nailazio na teškoće, najviše zato što se u piščevu – kao i uopće u splitskom govoru – uz čakavski supstrat osjeća utjecaj nove štokavske akcentuacije, pa se to miješanje čuje gotovo u svakoj riječi, a najizrazitije se očituje u vrlo čestoj pojavi tzv. *doppelakzenta* što ga je u čakavskim govorima već bio zapazio i opisao Milan Rešetar (*Die serbokroatische Betonung südwestlicher Mundarten*, Wien 1900, str. 10-22, passim.).¹ Zapravo mnoge riječi i u samome Kovačićevu izgovoru mogu u ponovljenim realizacijama imati nekoliko akcenatskih varijanata:

1) s dvostrukim akcentom: *òt̃ac* (oba se podjednako čuju, najprošireniji, najčešći), *òt̃ac* (prvi je jači), *òt̃ac* (drugi je jači);

2) s jednim akcentom: *ot̃ac* (stariji oblik), *òtac* (noviji).

Da ne bih čitaoca zbunjivao *Doppelakzentima*, pokušavao sam od pisca ponovljenim izgovaranjem postići prevagu jednoga.

¹ Dio rada kojemu je naslov *Nacr za dijakronijski pregled splitskoga govora u razdoblju 1880-1941.* za projekat »Splitska regija od 1880-1941«, Filozofski fakultet Split (1994). Financira ga fond znanosti Republike Hrvatske, nosilac mu je Sveučilište u Splitu.

Čakavski akut u Splitu se dandanas (samo u starijega svijeta), čuva, osobito:

– u genitivu jednine riječi što imaju deklinaciju kao »žena«: *rūkē, žēnē, mōjē, Ānē, p̄rvē, dōbrē*, tu se ujedno dobro čuje i duljina na prvom slogu (to je ujedno i rijetka pojava izrazite duljine uopće u splitskom govoru);

– u instrumentalu istih riječi: *rukōn, ženōn, mojōn, Anōn, prvōn, dobrōn*;

– u infinitivu nekih glagola: *vazēst, smēst, pritrēst*,

– u genitivu množine, npr.: *vrītī, mojī*. Čakavski akut je sačuvan i u drugim riječima i oblicima, ali ne tako izrazito, a, osim toga, kad nije na zadnjem slogu, često prelazi u dugosilazni: *vāljā, ōn/ōn, dīl/dīl*, osobito kad je na jednosložnicama, inače rjeđe prelazi. Kad je čakavski akut na bilo kojemu drugom slogu, osim na zadnjemu, nije samo slabije izrazit nego i manje traje.

Hibridne značajke splitskoga govora dobro se vide i u kolebanju proklize: *u trī/ū tri, u tōl/ū to*, ali s jačom tendencijom da se izbjegava prokliza.

Splitski govor u ustima Ivana Kovačića ima šest akcenatskih mogućnosti: sva četiri književna akcenta (dakako, izraziti kratkouzlazni je najrjeđi), zatim čakavski akut, i to dva tipa: izrazit i trajan na kraju riječi a slabo izrazit i kraći na dugim slogovima, konačno ima riječi s dva akcenta (najčešće). Kako je Splitskaninu moguće izgovoriti dva, često zaredom naglašena sloga – makar oni i ne bili jednako jaki – čini se da se ti slogovi izgovaraju *staccato*, to jest da između njih ima neka, makar vrlo malena, ali ipak stvarna stanka.

Prije nekoliko godina, baveći se razgovornim jezikom mojih učenika u gimnaziji, bio sam opazio, osobito u učenica, da katkada naglašavaju enklitike, a pritajuju akcentat na naglašenoj jednosložnici ispred nje, iako su inače govorile uglavnome ispravno, to jest književnim jezikom, npr. »Ja ću vam...«² Slušajući Kovačićev izgovor utvrdio sam da je ta pojava u njega vrlo česta, tako da je i to jedna od bitnih značajki čakavskog supstrata.

Ovdje se daje početni odlomak Kovačićeva teksta u kojemu sam označio varijante što se mogu očekivati u razgovornom splitskom, od starije prema mlađim varijantama: *dolāc/dōlāc/dōlac* (splitski govor ne razlikuje Č i Ć; bliži je izgovoru fonema Ć nego Ć, ovdje je pak izvršeno razdvajanje na Č/Ć.)

U *mōmen/mōmen dvōru*, Kamenīta/Kamēnīta ūlica brōj/brōj dvastīpe(t), žīvile su trī težāške obīteji u trī/ū tri kūće, dvī na jedān pōd, a je(d)nā/jè(d)nā/jè(d)na u potleūšicu/potleūšicu/potleūšicu. Tō je mōj rōd Kovačićī.

Mojā/mōjā/mōja obītej na početku ovēga/ōvēga/ōvega vīka sāsotjala se o(d) dēse(t) dūš/dūš, strīca Antē o(d) sēdan dūš/dūš, obīteji stārega Osība/Osība, mōga dīda mlājega brāta, o(d) pē(t) dūš/dūš, ōl u svē/ūsve dvastīdvi/dvastīdvi dūše.

Bāš u tō vrīme – na početku vīka – mōj/mōj otāc/ōtāc podīli se stānjen sa svojīn/svojīn stārījin/stārījin/stārījin brāton Āntōn – mojīn/mojīn stricēn/stricēn – i pri dīdbi dōbi je vēću kūću, mānje vrīdne zēmje i vēći dīl/dīl dūga... kojī/kōjī/kōjī

² O tome sam pisao u članku »O elementima govora splitskih učenika«, *Školski vjesnik*, Split, 1957, br. 9.

se sástoja od po prilici/prilici ljadu austríjski fjoríni – jer u tó/ù to vríme nâjdragociníja/nâjdragociníja/nâjdragociníja stvâr/stvâr bila/bila je zemjà/zemjà, táko da bi težáci spomínjali/spòmínjali rîč o zêmji i kùci ováko: »Kùće toliko/tòliko da môš potísnut glávu, a zemjē kolíko/kòliko môš òkon poglèdat!«

Kakò je mōj/mōj stríc/stríc Ánte bī staríji/stàríji/stàríji o mōg/mōg, pri diòbi je jèma jàču rîč, pa vâzme za sèbe mánju kùcu sa zemjōn/zemjōn Břda i Pijàt/Pijàt/Pijat, a mī/mī dobíjemo/dòbíjemo vèču kùcu i trī zemjíce/zèmjíce: Sučidar na jùgu i bŭri i svàkon laudàči/laudàči, pa jòš Dùje i Spinût. Sučidar je bī koludràški/koludràški, a Dùje Gōspē/Góspe o(d) Kanpanèla. Spinût su u prošlèmen/prošlemu/prošlon víku nâši otkúpili o(d) demâniya (držàve/dřžàve) na ràte. Sučidar, dolàc/dòlác/dòlac o(d) sèdan vr̄tī, nī/nī bi slàb, al je bī prevèc/prèvèc izlòžen/izlòžen bŭri i jùgu da ni u dèse(t) gòdin nísi bī srítan uspi(t)/úspi(t) donít(t)/donî(t) dōma dōbru intràdu, jer bŭra, jùgo, peronòšpera, zavijàča/zavijàča i ostàle nevòje/nèvòje uvik bi se umíšàle/umíšale da nam zagorcàju živòt. Dočín/dòčín/dòčín stríčeva Břda pripàdali/pripàdali su Kapítulu, a Pijàt/Pijat mu je bila/bila bàščina o(d) svoj pê(t) vrítī, u kojōn/kojōn je uspívàla svàka frutaríja/frutaríja. Uz kùcu i trī mršàve/mřšàve zêmje, kako čŭjete, otàc/òtác/òtac me prímí na díl/díl debòto/dèbòto do jadu fjoríni/fjòrini dŭga, svà vrídnost, da je bílo procínit, nī/nī vrídila za polovícu/polòvícu o(d) spomēnutog/spòmēnutog dŭga.

Marko Uvodić je najplodniji pisac u splitskom vernikularu, o intimnom i javnom životu, k tome su u njega česti dijalozi. Osobito ih ima u humorističkim kozerijama, u kojima su i jezično preuzeti *ex vivo*, iz sirove životne građe.

Uvodića, koji je rođen 1877, dijeli jedna generacija od Ivana Kovačića, koji je rođen 1897, pa se možemo lako uvjeriti, uspoređujući jezik jednoga i drugoga, osobito u leksiku i frazemima, da obojica pripadaju onom jezičnom sloju Splita, koji se još nije bio ni bitno ni mnogo promijenio.

Stoga nećemo pogriješiti ako u prozodijskoj analizi, u rekonstrukciji čitanja, upotrijebimo uglavnom iste kriterije i postupke kao u Kovačića. Drugim riječima, ako primijenimo istu, ili gotovo istu lekciju kao u naraštaj mlađega Kovačića.

Odabrao sam humorističke kozerije u kojima Uvodić u obliku dopisa uredništva lista »Grom« opisuje svoja putovanja, dogodovštine, zapažanja, susrete, sve u humorističkom tonu, oponašajući novinarstvo satirički i žargonski, živo dijaloški bocka Splitsane, prijatelje i znance, pa *ćakula* o maloj splitskoj i velikoj svjetskoj politici.

Komparirat ćemo i analizirati Uvodićev i Kovačićev tekst da vidimo u kakvu su prozodijskom međusobnom odnosu, osobito u *doppelakzentu* (dvostrukom različitom naglasku).

Ratna konferencija

Pariz, 12. X. 20.

(Od našeg redovitog dopisnika)

Ovè nèdije nisan bìdir. Nij me bìla voja pòc činìt kumplimènte. Tì san se malo šetat po gradu i gledat veletrìne. Evo jema šest dån da šetan, a ja mislin da nisan vidi ni desèti dël.

Sve sãmi palãci, crìkve, pusti lùš, ženskadìja sva u svili, sve sãme gospoje s kapelìnom, karðce, tonðbile, biciklète, trànvaji, pulicjòti na ìjade a nisan vidi pròc nijednoga tovàra. Svak trçe, ulãzi i izlãzi iz butìgi, grë za poslon, konfužjùn. Vajã se tišcat marčapjèda jerbo svaki čas: ta-ta-ta-, tonðbil bi te satrà.

Još nìma toko šušùra jerbo je salìž o' drìva. Nijedna ulica nij makedonizìrana¹ kã u nãš riva. Asti grãju, da van je vidi šìrðke i duge li su ulice a sve posãdjene càblìma. Izmìri san jèdnù ča se zovë Bulvãr, šìrðkã je 210 pãši. Jema jedãn zvonìk ča se zovë »Eifel« vas ð'gozja, parì krokãnat. Ča je naš kònta njemu! Jema u njèmu višje o'sto mètri. Sve veltrìna do veltrìna, a pune krcãte svega. I frùt i zèje i mlìko, sve se po butìgìma prodãje. A kolike su veltrìne? Vidi san jednu punu zjogãtuli i lùčic a caklo je veliko kã onì zid o' kuće Čuluma prëz ponìstar. A ko bi van sve dokãza ča san vidìja, vãjãlo bi da napìšen cìli lìbar.

Kojë velike kafetarìje i otèli, a oštãrìj nìma. Bija bi drãge voje popija pò litre novoga, ma nìsan nìdir vidìja ni bandìru i grančìcu.²

Nikor ne zna arvãcki, ven svi, a i mãla dica, svi govòru francùski. Da van je vidit ča se arçi! Frajùn svit isto kã u nãš u Splitu. Divertìdu se po lokalima, a nijednu sùbðtu ni nèdiju nìsan čuja pivat, ma je isto svit dosta vesel.

Sa svìm tìn, eto san ovòd višje o' miseca dån, a nisan vidìja ni jednu barùfu.

I gospoje grèdu uvečer same po lokalima. Jedna me nikidan potègla za rukãv i učiñila nikakvi kã mòt s glãvòn. Bi će me uzela za kojega prijateja; ja san jon skinu kapu i potèga³ naprid. – Po mòtu⁴ san razùmì da jema bit koja grišnica iz stãroga grãda.⁵ Tì sa' vidit kasar i Sùstipan, ma su mi rekli da je vãnka grada na daje, pa ću pòc ovè druge neđije.

Šetan se ja tako jutros, kad ùglèdan pri jednon vetrìnon nikog Berthelðta, ča sãn se s njìn upozna nikidan u Milrena. Stojì on šerjasto i gleda u veltrìnu, a ja se polako iz naza dolìbin i potègnen ga za jakètù.

- O, vi ste šjor Marine! Ča je?
- Zdravi, kakð ste, jèstè li dobrë vðje?
- Eto tako, a di vi grète?
- Evo nìdir, malo se kã šetan.
- Dojdite s namon, oprãtite do Quai d'Orsay.
- Drãge vðje. Jema li čakòd novoga?
- Eno jema, da će se možda ovèga puta rišit jadransko pitanje.
- Ča je trìba govorit! Ja mislin da se oće barãnko još dvi godine.

- Ja ne mislin.
- Pjunite mi u čûnku, ako prîn tri dana ne čûjete da je palo ministêrstvo taljãnsko.
- More se svašta dogodit, pa i tî.
- Je li svršila konferencija u Bruxelles?
- Nij još.
- Kaka je bila intrâda ovê godine u vãs, biće slabo?
- Zašto slabo?
- Tako, jêrbo ne vidin nikoga odit ni ù poje, ni ïz poja doma.
- Ka' smo došli na vrãta o Quai d'Orsay, upitan ga:
- A ča van se parî od ovê agrãrne refôrme?
- Ostã je malo tako, pa je uša unûtra i nî mi ništa drugo reka ven: zbogon! A ja san jope otiša gledat veltrîne...

Pariz, 20.10.20.

Jučêr popodne sam otiša u gosp. Poincarè. Nisan bi jošćec š njin a ču san da je pametan čovik. Bija je u njega jedan čovik, pa sãn se u tinèlu malo razgovara š njegovon ženõn. Kojã jùcka gospoja!⁶ Svašta zna, i svašta oće znat. Pitala me je li skûpo ûje, pošto je manîstra, je li skûpo pranje i drugi stõ kûtnji stvãri.

Jã san joj reka da je sve dosta skûpo, a i ja san njû pita jesu li skupe lavandêre i jema li bevãnde. Govorili smo i o jicû, pa ka' san jon reka kako je dobra kaštradîna s kupûson, rekla me da jema bit dobro a nãjskõli ka' bi bilo unutra i bokûn dupjûna o trîpe.

U to je izãša oni gospõdin ča jon je bija u muža, a ona me odvela u njega i tõt me pristãvila. On lip çovik, bãsetan, a smîja na pok. Pijêra Lõšu.

- U čên vas mogu poslužit?
- Neka ste u penšjûnu, a jã ću van isto reć: šor prešidênte, jerbo san ću da ste jûsak. Otî san vas pitat mislite li vi da je u Korûškoj bîlo privare?
- Kako privare?
- Eno onako varancije, kã onî pût žãron na Múću.
- Ne vîrujen.
- Govõrite vi da ne virujete, a ja bi se s van oklãdija da je tako, kako jã govõrin.
- Morete bit zadovoljni, eto sa' će se rišit Jadransko pítanje.
- Ča je trîba govorit! Ako štîješ fõje, ne znaš komu ćeš virovat. Foji pišu: Naši delegati otputovali su jučer, spremni za putovanje, otputovat će sutra, ne zna se u kojõ misto, onda opet otputovat će koncen miseca. Italija čeka da svršu u nãs izbori, čeka da jon se u kûći utîšaju malo burđili i tako naprid.
- Malo strpjenja pa će se sve uredit.

- A ne govorite mi ništa kako je šimija ugrizla grčkoga kraja?
 - E, jeste li vidile šimije Katânovе!
 - Svašta li jema na ovõn svitu!
 - Jema u Splitu malo skândala jerbo da bi Loyd George bi pisa ništò u 'Novo Doba'. Ča se on grē intrigávat u naše izbore?
 - A bit će i on to učinija prez malicije.
 - A ča van se parī od ovē agrârne refôrme?
- Zacénu je kâ trõtul i nij mi zna odgovorit njânka beside, ven ka' je dobro promòzga reče mi:
- Znete li ča ću van reć, da svi oni ča tušùlāju težáke, da ćedu morat bižàt iz Splita.
- S otīn san ja otiša ća i pòzdràvi san se s gospojõn.

Lõndra, 15. XII. 20.

Nī za me Londra. Zūnzi mi u jušima cīli dan kâ štrada ferata o' pūstega konfužjuna.

Da nisan ovõd za posal, bī bi do dese puti pârti.

Gjīran i škarocâjen se po cīli dan, a isto nisan vidi desēti dīl ove nesrīknje Lõndre.

Nisan do jučēr bi jošćec u nikoga, a ne bi ni jučēr otiša, da mi nij Loyd George poslâ bulentīn, di mi piše da kad mislin dõć u njega. I tokàlo me põć, da čovīk ne reće da se ne denjân.

Ka san doša deboto san se inšempja.

Koji palác! Skalinâda kâ u Sv. Dūjě i sve tapeti kâ u tejâtar. Koji pūsti luš o' mobilje; sve sâmi luštrafīn, vèlúd i svila. Ka' san doša primija me jèdân kamarijēr kâ oni' pokõjan Šánto ča je bi kòćo o' Bajamõnta.

– Projdite naprid, gospòdīn lord vas čeka.

Prõjden u jednu dugu šálu, a na vrâta jope dva kamarijéra, obućena onako kâ u nâs kâ općina obuće ona četīri fakīna ča gredu okolo baldakīna za presesúnõn. Sve sâmi kamarijeri, a nisan vidi nijednu kamalijēru.

Ka' san uša u kòmõru Loyd George sidī za tavulinõn i ništo kâ brška. Nī se on njânka ošèrvâ da san ja uša, pa da me čuje rećen mu:

– Fajn Isus!

– Vazda budi!

I uzdigne glavu za vidit ko je.

Ka' je vidi da san jā, baci se u škinjâl o' poltrone, pa mi govõri:

– Lipo, lipo, po Gõspu, šjor Mârīne! Štījen po fojiman da ste ovõd, a vi se ne činite vidit.

– Nij san otīj odmar dõć da ne rećete da se ulizījen, di je ovī dan bī ovõd Sfõrza.

Ponūdi mi sèst, a jã seden u jednu poltrõnu, pa sãn se debòto prìpã, kako san u njũ upã.

– Ča vãn je?

– Ništa, misli san da me kokod odmàka poltrõnu, pa da ću past na zemju.

– Kakò ste, jema vlàška godina⁹ da se nismo vidili.

– A ča jema; o' prošloga miseca ka' san onò u Parizu bi u vas.

– Ono je bìlo u jotèl, a sa me¹⁰ drago da vas mogu u moju kuću primit, pa ćete òvòga Bòžića bit u mène, ako vas kokod drugi ne invìta.

– Bi' će mi drãgo, pa van zahvalijen, ma isto znan da neću bit kùntènat jerbo mi ova vaša spìza ne grẽ.¹¹

– Ča Bog i kuća dã, i ča bude nãn, biće i van.

– Vi ste Ingleži pametni svìt, ma se isto vaše jíce ne mòre stavit s našin, a najskoli se za Božić.

– Gledat ćemo vas kùntènat.

– Mũšno ćete me kùntenat; jerbo me lìpo mùka ufãti u stumik, ka' pomìslin na fritule i kako*se na Bãnji Dan u nãs usũpa bokũn kolača u prošèk, pa jĩ panãda i bakalãr i angũj. U nãs se za obìdon jĩ malo i ništa, ma se uvečer dobro nabũbamo. A sũtradãn nožic o' prãjca i tukca pečenoga kolìko te vòja. Pa di su slaki kolači; mendũlãt i druge stvãri.

– To su vaše užãncje, a mi jemamo naše, nego pustimo mi ove ćakule, a govorimo malo šerjãstije.

– Bĩšete i prĩn počèt; a ostavit trbuj za kasnije. Kažite vĩ meni ča van Sforza govõri.

– On nan govõri da će Italija svakako nastojat da se izvrši Rapalski ugovor.¹²

– Ja ne virujen. Eno su blòkãli Riku, pa su jin tropedinjere utekle u Dalũncja.¹³

– Nisu vèn dvĩ.

– A ča ste tili cĩla flota? Ol nĩj dosta i te dvi? Ol se to more vãn dogodit Francežiman oli komu drugomu?

– Ja ne govõrin!

– Pa svaki pũt da dõjde Daluncjo na rivu, pa da klekne on prvĩ a za nĩjn cĩli svit i ãrditi,¹⁴ ispid mornari, pa da jin dã 10.000 liri da gredu frajavat. Ma ko bi to drugi na svitu činija?

– Jẽ malo pajacãdi, vajã reć istinu.

– A to su krĩvi oni naši tolomãši iz Zadra ča mu pĩšu. A iz Splita je nikidan pĩsa oni kaligẽr Pezzi sinu u Zadar ča je tamo ãrdito. Zovẽ se Galiano, a bĩ je kamarijẽr u kafu Baluvajn. Pa oni Dalũncja užĩžu da učini balãrum, a u Rimu ne znaju višje ni oni ča ćedu š nĩjn.

– Ja san uvjẽren da će se do malo dãn cĩla ta stvãr uredit.

– Govõrite vi ča vas je vòja, a ja govõrin da oni u Zaru nẽćedu miròvat, a

nâjboje bi jih bilo da pitaju za dôc pod Jugoslâviju, i da van rečen prâvo jûr kûpu potpise za to.

– Nemojte se jidit, nego kažite vi meni, koliko mislite ovôd ôstât?

– A ôstâ' êu jednu dva miseca.

– A di êete onda pôc?

– Nâjprîn êu pôc u Nêvjork, pa u Bônošajreš, jêrbo jeman tamo jednéga strîčevîca êa je pârti naza 28 godin, i nikad ni doma písâ, pa êu pôc vidit êa je od njega.

– A di êete poslin?

– Onda êu u Carigrad, pa u Rim, jedân misec dân, pa malo u Venêciju, pa u Biograd jeman puno pôsla, pa u Zâgreb, pa do godine stôprô u Split, i tô za Božîc oêu bit dôma.

– Êa van pišu iz Splîta?

– Ono êa je *Puglia* zdigla trobôjnicu i êa su ispalili 21 kôlap o' kalûna, ucivililo je priko načina naše tolomáše. Svi govôru da je Trúnbić krîv.

An paêe ši, štija san u *Times* i *Journal de Debats* kako su ga srêeno Splitu doêekali.

– Bome kê svôga Splîcanina, a i merîtâ je, da je i viêje bilo vesêja.

– Êa ste ûstâli, oli gréte êâ?

– Dôdijalo me tôt sidit, parî mi se bit doma ka' se garbunâju štramci, pa da san sâja u vunu. I grên êa, vrûce me.

Utô se i on ûstâne, dôjde da me oprâti do vrât. Ja se ferman pa ga zapîtan:

– Êa se van parî od ovê agrarne reforme?

On me uvati za obe ruke, pa mî ji dobro stisne, i ostane tâko viêje o' pe' minûti.

– Sâ' vâja da stojíte pomnjivi êa êedu činit onî diputâti êa ste ji îzabrali, i êa su u progrâmu jêmâli agrarnu reformu.

– Govorîte kê iz libra.

Zbogon van, stôjte mi dobro.

– Zbogon, vididjenja!

– Dovîdova!

Evo van šaje sve êa san š njîn govoriya, a vî štanpâjte êa oêete, samo izvâdite vanka ono o pjatânci o Božîca, da ne reêu da san bonkûlović.

(Jedân peêâr prîn ven je otiša na radju, otiša je večerat.

Za večeru je jemâ kulenîce nadivêne a bilo je puno žmâre unutra. Ko ne zna: *žmâre* su onê mrvice êa ostanu ka' se krâbi mast o' prâjca.

Njemu su kulini bili drâgi, pa sa je dobro, ma dobro naždra.

Ka' je doša na radju i jušto misija krv, privrti mu se u stumiku, i nij se ima vrîmena njânka okrenut, ormar je izbâcija cîlu večeru u kopânju di je bî krv.

Īnšempja se, i u prvi māj nī zna ča jema učinit. Ko će to skupit? Pomisli on u sèbi, pa sve zamiša i učini krv.

Oni je dan proda oni krv i nikor ne govōri ništa, ven sutradān trče svit kā lud u njega kupit krv, i svak pita: – Jemate li onoga kruva od jučer!?)

Londra, 22. XII. 20.

Više san strāja podnija učer, ven o' ka' san živ.

Vrag me nātanta pōc u Dublin. Vaja da znate da u Jinglitèri jema dva partīta isto ka u nās, Arvati i tolomāši.

Da morete razumit, evo kako je: jema Jinglitera i Irska, a sve je Jinglitera. Oni Ingleži ča su u Jingliteri, oni su Ingleži, a oni ča su u Irskoj, oni se zovedu Sin-fajn.

Ovi Sin-fajn se oćedu ocipit od Jinglitere, pa činu štrājke i dimoštracjune, a bi ćete štili kako su bili Ingleži ujāpsili poteštāta o' grada Corca, i učinili ga umrit o' glada u prežūnu.

Štijen od nikidan da će kā u jučerašnji dan bi štrajk, a ja kurjōšast, pārtin ti za Dublin.

Prispijen ti jā u Dublin, vazmen karōcu i dōjden na jednu pjācu. Svīta malo i ništa. Iskrčān se, plātin karōcu i grēn da ću polako gledat veltrīne. Nisan učini ni dese paši, a jedan puļićman trče za nāmon, pa mi govōri da se ne smi odit polako ni fermavat se, ven da grēn za poslon.

Asti grāju! A za kojīn poslon, govorīn ja njemu, ja san doša vidit dimoštracjū – ne i ništa drugo, a da ću se večeras oli sutra izjutra vratit u Lōndru.

On meni jopet da se uklōnīn jer da puļićija neće uzēst odgovornost za moj život. Ni njānka to dobro iziustija, kad u niko doba poćme ti dolazit masa iz jednē ulice.

Govōri od meni:

– Sakrijte se u onī portūn, a on uteče.

Ostānen ja di san i bī za vidit da će se dogōdit. Ča ću se jā pōc sakrīvat po portunima. Ja san ovōd flūrēšt, meni neće nikor ništa reć, mislin se jā u sebi.

Kad u niko doba, dojdu ti s druge bāndē od ulice niki sōldati u brnice s golīma kolīnima. Nisan ni takī soldatī nika vidija.

Ka' su došli ovi soldati, onda je maksa počela zviždjat i vikat a soldati učinu a puškan *bajnfus*, pa u *kolone* rastřčedu se u *švarunlinije* i nisu njānka dobro debōto prispili učinit *fertik*, a od onamo iz mākse počnu livōrveri pin-pun-pin-pun-pin, u soldate, a soldati iz pušak i oni pin-pun-pin-pun, kā ludi.

Asti Gospu! Ka' san ja tō vidija, ne samo ča san utēka u portūn, ven priko skāl gori u vās lēt, ne bi me ni štrāda ferāta bīla stigla, i dojden lipo na šestī pōd. Jušto jedna gospoja otvara vrata, a ja malo kā obātūrnen i ūjden jon u kuću.

Ona se malo pripāla, ma san je jā umirija, a i ona je vidila da san jā višje pripādnut od njē. Pristavin se a ona me¹⁵ dāla da seden jerbo su mi se noge bile

uzdréale i donila me žmūl vodě. Nisan otī pit vodu, ven san je pita jema li dva prsta prošeka, oli malo rakije.

Donīla me¹⁶ nike rakije ča se zově viski, i omar sân se malo kâ primirija i razabra.

Govōrin jā joj:

– U nās ka' se čovik pripane odmar mu vajâ dat malo prošeka oli rakije, i odmar mu prōjde. A i za druge stvāri je dobro pit i mazat se prošekon i rakijon. Jedan san pūt bī ja debōto za umrīt, pa meni žena udri prošeka, udri rakije, i očete li virovat, da me¹⁷ prošlo.

– More bit!

– Ne, more bit, vên je to baš tako.

I tako smo daje tōt stāli i razgovarali se.

Doša san do ponīstre da čū vidit ča se vānka dogāja, a ona me potēgne ča s ponīstre jerbo su doli još uvik pucali, pa da bi me mogla lako koja balōta u falice¹⁸ pogodit. Vidin jā da je ona pametnija od mēne pa jope ja seden i pitan je:

– A jeste li se vi kako pripali?

– Znāte, ovo je u nās svaku malo dan ovako. Ja sam mirna jerbo mi je muž telefona da je on u oficiju i da se ne mīslin. On će tamo i òbīdvat, pa će dōć popodne oli večeras doma.

– A koliko će ovo durat?

– To more durat sve do večeras.

– A bude li mrtvi?

– Kako kad. Ja san otōlič pogledāla časom s ponistre pa san vidila dvadesetak po tleju. Evo sa' se ne čuje više pucat, ma do mālō može opet počēt.

– Asti grāju! A vidite, moja gospojo, ja san bi doša samo za vidit ove vaše dimoštracjūne, ja san misli da će bit nājvišje koja barūfa, da čedu izmřčit oli razbit koju tabèlu i da čedu pucat malo lāštre i špančēre, kâ u nas u Nanna, ma ka' san vidija da oni pucaju na ųzbija, virujte mi, puno san se pripā, kâ nenaūšan. Asti Mānde, to je kâ na fronti, nēš¹⁹ da se čovik pripāne, a jope van govōrin, pripā san se priko načina, ol bi van iša reć jednu za drugu, nego me učinilo puno dobro ona dva prsta rakije ča ste mi dali, pa van o' srca zafalijen.

– Ča bōni²⁰ govōrite, to su malenkosti, ōl ne biste i vī meni dali da dōjden ja u vašu kuću. Vajâ će da kod mene čakōd i obidvāte jer nećete moć izāć dok ne svrši.

– Koja jūska žena vi jemate bit.

– A oprostite, ōklen ste vī?

– Ja san iz Splita, pa ako trevite dikod dōć u nās gledat antikitādi, propītajte se vi za me, pa čete vidit kakū ću van narēndu spravīt. Bit će tōt svega.

I tako san ostā se š njon daje razgovarat. Obidvali smo malo njōki i meso na gradēle.

– Opròstite da vas nisan mogla boje počastit.

– Fála jìn, isto nīman danas puno apetita o' strāja ča sa pritrpija.

Razgovarali smo se još o kùtnjim stvarima, o môdi, o bukòlike i o pulitike.

Ka' smo došli na pulitiku onda je zapītan:

– Ča van se parī od ove agrarne reforme?

Ona me gleda i ne mòre kâ razumit, ča je pītan, pa ka' san jon reka o čem se radi, reče mi:

– Ja san mislila da je to jedan veštīt.

– Evo, šjor Marine, sa biste mogli šmignut jerbo izgleda je fermàlo pucatànje.

I tõt se š njõn pozdràvin i zafàlin jon se, a njezina me kamalijëra oprati sve do doli u portùn.

Ka' san izaša iz portúna poče san odit brzo, a pulícman mi više *alt*. Asti jūsta, ostà san odmar zavrtěć²¹ da ne bi on jošćec puca ù me.

– Odmar s namon!

I učini me da seden u jedàn tonòbil pa me odvedena puličiju.

Ka' smo došli pri komesara, govori meni komesār:

– Odmar čà iz Dublina, i to *per šuf!*²²

– Ma znate, govoriñ ja njemu, ja san veliki prijatej Loyd Georgja.

– Jùšto zato, odmar éa!

Oni pùf s namon u tonòbil, i učinu me da bržje boje pàrtin iz Dublina.

Oni su mislili da će meni bi žàj ča su me švràtali, a ja u sebi nisan vidi ùre uteć,²³ a nisan se pri komesaron tij činit vidit²⁴ jerbo san mu reka da san veliki prijatej Loyd Georgja, a oni ga jemaju²⁵ š njñ, zato su me i šupírali.

A oni su mislili da me žàj!

Jedva san pošteno odanija, ka' san u Londru doša.

Kvràgu i oni dimoštracjuni, a ko bi bì rěka od ovī Inglěži, da se oni ovako znadu tūč?

Nī meni stalo za njī, ven me žàj ča san onoliko strāja podnija.

Zbogo'van!

Marin

Londra, 3. I. 1921.

Otilo bi se da san pametan kâ Salamun i da znàn pismo kâ perit o' suda, za moć van dokazat sve ča san ovīh dån proša. Kako san van bì javija, učini san Božišne Svece i Počélo u Lloyd Georgea.

A sti grāju! Ča san se nabúnba! Koja pustà glěnda! Bilo nas je više o' dvadeset invitāti.

Ka' san doša na Badnju Večer, lipo san se sa svakin rùkova i navístija Blagdane,²⁶ pa smo seli za stol jerbo su mene čekali.

Kraj mene je sidila gospoja lord Cecila, a s druge strānē bāndē njezina zāva.

Lipūšasta, mōrasta, puna kâ búbak, zove se miss Lili (kâ u nas pàsi) a vražja kâ da su svi vrazi o pakla u njōj! Učiniła me debòto poludit.

Čin smo seli za stol, govōri mi gospoja Cecil:

– Prošli ste ispo grančice, a niste njānka pojubili gospodaricu o' kuće.

– Ne razumīn vas.

– Vidite li onū grančicu ča visi usri komòre?

– Vidin.

– U nās je običaj da ko prōjde ispo grančice, jema dirīt pojūbit koga god oće, i ako se to ne učini more to gospodarici o' kuće, a drugin gospojan bit žāj, jer će pomīslit da se kâ ne dènjāte.

– Vidi vražjēga običaja, a mogu li sà učinit?

– Morete.

Otāren malo jūsta i brke tavajōlon, pa se ustānen i prōjden ispo grančice, a ka' san doša do gospoje Lloyd Georgea pojūbin je usri jūst.

Svi se malo kâ nasmīju, a ja se škužān ča nisan prīn to učinja, ma da nisan zna za otī vražji običaj.

Ka' san jope seja, govori mi gospoja Cecil:

– A meni?

Pojubin i nju, a njēzina zāva obatūrne me lakton.

– A meni ništa?

– Oću dušo moja! Pa ti i njū pojūbin.

– Još jedan pūt!

A ja je pojūbin još jedān pūt.

– Oćete li još jedan put?

– Neću sada, vĕn poslin.

Nòšile su pjatānce sve redon, a nij bilo ni kāvuri ni angūj, ni bakalara, ni fritul. Pitan ja gospoju Cecil:

– Ča će reć da u vās nima fritul?

– Koje fritule?

– Bome pršurāte!

– A ča su to pršurate?

– Umīsi se isto kâ pecipale i stavi malo suvīc, pa žlicon se baci u vrilo ūje, pa izājdu fritule.

– Ol je to dobro?

– Dobro? Jema ji nikī u nās ča u jovi dan moredu izist i pō konīstre fritul. A, ostāvite stāt, dobre su! U vās je vidin drugi običaj; vi jemate ovi *plum pudding*.

– Ūzmīte još malo.

– Něću fala van dosta san ga ìzjja, pa se bojìn da mi ta pūsta mântala ne nàùdi. To se u nās kuva za bolesnike.

Miss Lilli me uvati štobraćo.

– Šjor Marine!

– Ča ćete?

– Ajdète jope ispo grančice!

Pōjden ja priko kòmōre i prōjden ispo grančice, pa jope seden ukraj njē.

– A ča me ne pojubíte?

– An pačè šì!²⁷

Zagrlin je i počnemo se jūbit kâ ludi. Svu je izjūbin. Ka' je ne bi jubija, a ona bi mi rekla:

– Ajdèmo učinit jedan gjîr priko komōre.

– Ajdemo.

Prošteli bismo se priko komore, a ona bi me kâ ku la finta²⁸ dovela ispo grančice, pa bismo jope seli, pa udri²⁹ da se jūbi.

– Ne mogu ja višje!

– Zašto, mōj šjor Marine?

– Ej, lako se van uvōd s Ingležima, jerbo oni jemaju puno tānku krv, a mi jīmo slāni srdēl, brujēta, kaštradīne, peveruni i juŕike, sira iz ũja, slānoga mesa i u sve stāvjamō dobro papra, i to je sve žestoko i ježivo, pa ka' se malo nàp̃jemo ōnda nan krv udre ũ glavu.

– Pa ča za tō!

– E, ma je u nās malo karōnjska, i da prostīte prāsaška krv. Nīsan joj to dobro ni reka, a ona me uščīne.

– Stōjte se mīron, jērbo ću vas ũbōst perúnōn.

U nas je običaj bost za sùlac.

– Ajmo jope ispo grānčice!

I jope smo otišli, višje o' dvādese pūti, a tako je bilo i na Bōžić i Drugi Svétac i na Zānju³⁰ o' godine i na Počélo.

Ma na Počélo san se najboje prošā.

Poslin obida smo se mamili kâ dica a svaki čas ona meni:

– Ajmo, ispo grančice.

Okolo četer bota popodne govōrin jā njōj:

– Miss Lilli!

– Ča je dušo?

– Ne mogu ja višje podnīt, gren malo u koridūr na ārju. Ne slādi³¹ me kâ.

– Ajdètè.

– Izājden jā u koridūr i zapalīn. Gren jā, a kraj jednē ponistre vidi jednu s bīlin traveršīnon i s bīlon škūfjon na glavi. Široka je kā bōva,³² a parī da je u nidra stavila dvi velike dinje.

Pozdravin je i zapītan:

– Jeste li vi kamalijēra?

– Nisan, ja san kōga.

– Vidi se na vān da ste iz kužine i da ne patite.

– Ča Bog i kuća dā, a zabavjate li se kako?

– Nij loše!

– Jeste li prošli ispo grančice?

– Jesān!

– Pa me njānka ne pojūbite?

Pritisnen jon malo dinje, zāgļlin i pojūbin dva-tri puťica. Mrvu je i uščīnen.

– Ča ste reć da ste izašli u koridūr?

– Doša san malo na ārju.

– Pa dojdite ovamo. Ono onōd su sve naše komōre, s ovu bāndu su muškići a ovamo kamaliēre, a ona komōra u dnu, ča vidite onā vrāta otvōrena, onā je moja komōra.

– Pa ča ste i vī obīsili grānčicu?

– Eto jēsān.

Dōjdemo ti do njēzine komōre, a ona s namom ispo grānčice, pa

Ka' san se vratija u miss Lilli, pīta ona mene:

– Di ste bīli?

– Bī san malo na ārju.

– Pa kako van je sad?

– A, dobro mi je učinīlo, odmar se mrvu lagje ćūtin.

– Ka' prōjdu Svēci³³ oćete li dōć u nās u vīžitu?

– Oću, oću! Drāge voje.

– Evo van naš ātres, a znate jemamo i mi doma grānčicu...

Marin

Londra, 25. I. 1921.

Morete s prošćēnjen reć debðto da san tovār, za onō ča van se prī nisan javija. Pūsti posli, pūste vīžite i intervīšte, pa čovik jedva jema vrimena za òbīdvat u miru? Zovē me ovi, zove me onī, pa kako je malašna ova nesriknja Londra, jedva prīspījen i za moje posle.

Ovamo ništa nova vēn kako san bī pisā, bī san na Tri Krāja u lord Cecilia na obīd.

Koji čovik o' šesta³⁴ on i njegova je gospoja prava juckâ³⁵ žena. Miss Lilli vražja, kâ vražja.

Bilo je i drugi invitâni a jâ se najviše zadržâ s lord Curzonon s mojîn starin prijatejen iz Pariza.

Svimân je bilo žâj kâ su čuli da do malo dân grên u Jamèrike.

Govõrin ja njima:

– Pròstite, vi ste svi pošteni i vâjâli³⁶ judi, ma me ovâ vaša Londra ne škva-drâje. Evo je krnjevâl, a nisan vidija nijedne maškare vanka. Di je u nâs, ja dîn,³⁷ ka' se ono ja i Búčo obučeno o' o likara u kânu s očaliman? To se po Splitu s nân dvaman zabâvja. A di je, ča san lâni učinja maškarâdu o' cigani! U nâs makarûni od oni kaštelânski na vreteno i svega, a u vâs evo ova čorba i panibròd s nikîn mrvican, njânka da san ûje³⁸ popija.

To su ostali jústiman otvorenin ka' san jin kaza koje su u nâs pûste maškarâde.

Govõrin na njiman:

– Bili biste pukli o' smija da ste vidili Pavu Čòpa obučena o' Mandjara šaltinbânka; isprin sebe Trifûnta na tovâra s pušćicon obučen o' šîmje, a za sobon vodi na kadîni Bigulîna obučena o' medvîda. To bi ste se bili privalivali o' smija da ste vidili!

Govori mi Lloyd George:

– Da nîman poč na konferênciju u Parîz, vrâg me odnija, ka' ne b' otiša do Splita za vidit malo mâškar.

– I ne bi falili, a boje biste se prošli ven u Parizu, isto nêćete korîstovat narodu s tòn vašon konferencijon, ča niste ni dosad.

– Nemôjte tako!

– Ma čâ nemôjte! Asti grâju! Jâ bi vas otiĵa pitat ča ste dosad učinili? To se učini: tu – šu pa kako komen ispâne, i stvâr gre puno bržje. U nâs barânko smo žveltĵji za čakod odlučit. Jemamo li učinit maškarâdu! Nâjdemo se u tovîrnu, stavimo kâ kûn dîr³⁹ u četvrtak. Tôt jêdân reče: učinimo u nedĵju maškarâdu, a u nedĵju maškarâdu, a u nedĵju je maškarâda. A vi, konferencija ovòd, konferencija onòd i tako dâje...

U tò vidin miss Lilli, pa je zapĵtan:

– Jestè vĵ miss Lilli uvik dobrè vòje.

– A ča čête, ôl jeman za koga kûpit tûgu.⁴⁰ Jedino ča mi se dikòd po glavi vrtĵ ča se nisan jošćec udala.

– Ka' nĵ ven to, ônda morete mĵrno spavat. Ča mi danas prigorĵja, ovako u svitu, da nisan ožĵnjen!

– Ožĵnjeni ste? A jâ san vas tiščâla za mladica!

Gospoja Cecil mi reče u juvo:

– Bile su jon se malo kâ stepĵile ušĵ⁴¹ za vân!

A jâ joj u juvo:

– Recite jon da se razāldi, da ne bi s Māndōn jema skandala. Ōnda je ona zväla zāvu na bāndu i ništo su kā šapjāle.

Poslin smo se malo šalali i ja san odija ispo grančice s drugin gospojan i š njiman se jubija, a sa miss Lilli nisan otiša ispo grančice ven sāmi jedān put kā zaradi tikēte.

Ka' je svršila zabava, jā san se sa svimān pozdrāvija i svi su mi obećali da će me opratit na vapōr ka' buden pārtija. Ja san jin se zafalija a ženskiman san obeća da ću jin poslat po jednu kartulīnu. Ka' smo odili po skalan, odija je s namon lord Roserbery i on me opratija do hotēla.

– Ča mislite vī, šjor Marine, oće li ova konferencija sada u Parizu jemat uspjeha?

– Ōl ste bili, glūvi pa niste čuli ča sān jin reka? Nego kažite vi meni kako ćete se vī pogodit s Irskon?

– U najgoren slūčaju ustanovit će jin se vlada kā ča jemaju krunske kolonije.

– To isto me⁴² reka nikidan i Greenwood. Nego, otiša bi vas još ništo pitat.

– Molin!

– Ča van se parī od ovē agrarne reforme?

Kā da san ga udrija nōgōn u čelo. Ostā je kā zmantan, a kā se razabra, onda mi govōri:

Neka vlada imenuje još malo višje činovnikov u ministraštvu i za agrarnu reformu i stvār će van pōč u dobro.

– Govorite kā čovik i vidi se da ste pametan jer ča ste vi rekli to se u nās svaki dan činī.

Līpo san se šjin pozdrāvija i reka san da ću ga dōč pozdravit prin ven partin.

Ja mislin da ću u sūbōtu pārtit za Newjōrk, ali ću van svakako bašt telēgraf.

Zbogon van.

Marin

Čikago, 17.II.1921.

Vidi sam svita, ma ča sān vidi u Čikāgu nisan nīdir. Nājprin san ovāmo doša u rēoplanu, ma sān se zakleja da ću prin slomit obe noge ven u nj jope sest! Ča za koga nīj, nīj, tako nīj ni za me reoplan.

Letī kā lāmbro, sidīš kā u feratu, pūsti šūšur o' benzīne a ne vīdiš ništa jerbo te strāj doli i pogledat da te glāva doli ne pritēgne. Jē lipo, jē sve ča te voja, ma jā ne grēn višje!

U Čikāgo me dočeka Agustīn Gjéngje, onī barbīr iz Splita ča ja jemā barbīrju u Kāle Kāmbju.

– Ej patriōte! Di si! Vīče on meni, a jā njemu:

– O Agūsto, di si, ča je o' tebe, kako si?

– Eto tāko, dojdj Marine ovamo evo mi te žena želī pozdravit.

– Zdravi šjor Marine! Govōri ona meni, a ja njōj:

– O zdravi! Dobrē ste glavē, dok ste bili u Splitu bili ste malo kâ slabašni, ma ste se sa' pomogli.

– Jē, hvala Bogu, a vidite vi niste najboje cijēre, u Splitu ste bili boje.

– Nēš da požutin! Koliko je šōlo misēci da se nisân napi pošteno žmul vina? U Franciji i Jinglitēri vino pašagōto, a ovōd limunāde. Di je u nās onō crno kaštelansko ča ti vežtje i sklapa jūsta, a jezik kâ da si ingjōštra popija.

– A koliko jema da falite iz Splita?

– Pārti san iz Splita tri dana po Vēloj Góspi, sa' učini kōnat.

I s otīn se uputimo ū grad. Dojdemo najprin u njegovu butīgu.

Tōt san naša Duju Lendu i Martina Španjōla iz Splita i drugi Splićani koliko te voja. Ostā san osan dān u Čikago a Avgūsto me svuda vodiya. Ma čā nisân vidija?

Najprin – kako san u Splitu čū pripovidat – san mu zapita da oču vidit onū makinu di stāvjaju žive prājce, a izlazu vanka kodegīni. Ajde, odveja me u jednu veliku fabriku. Ušli mī unūtra a u jedan kâ dvōr višje o' miljuna prāsac. Dojednomen su zadnje dvī noge vezane su bokūn trajine, a jedan se čovik između njī šeta. Svaku pō minūta skala se na konopu jedan ganač, zapne onī čovik doli prajca za trajīnu, a vinč š njīn uz ārju. Ka' ga je diga za jednu 6-8 metri dočeka ga na jednōj kâ balatūri jedan drugi čovik s jednīn velin nožen u ruci, pa kako se ono prasac zagīnga, dōdje mu nā tir, a ovī mu pririže grkjān. Ōnda ga obaturne u niku ponīstru na jedan tavulac, dižgancā ga a on popuze di su kaldāje. Tōt ga oparu i turnu u jednu makinu ōklen izājde bil kâ mluko, pa ga obaturne ista makinja u drugu jednu makinju i tako daje sve do makine do makime, dok ne izājdu pršuti, špalēte, rebra i u zanje kodegini. Kā smo zašli vanka, gledan u veltrinu o' fabrike a jedan momak štivāje u veltrīnu kodegīne.

Govōri mi Augūsto:

– Eno onī su kodegīni od onoga veloga prājca ča ga je makina uzdigla ka' smo ono mi ušli.

Ja san se zlamenova i doša mi je nā pamet Petar Brk ča po Splitu ubije prajce, ča bi on reka da ovo vidi.

Onu noć nisan moga spavat; cilu san noć sniva o' prajciman.

Sutradan me odvēja u jednu kuću, pa mi govori:

– Viš Marine, ovōd se more čovik dōc šfogāt ako je jīdan. Velika kuća kâ špidāl. Sve komora do komore a Agūsto mi govori:

– Na vratima je napisano koliko se plāti. Ti si se najidija, je li? Očeš razbit malo pjati i čikar? Dobro je. Grēš u onū komoru, vidiš one kredēnce s pjātiman, mōš pō, ure privalivat kredence i razbivat dok ne prōjde jīd.

Došli smo u jednu komoru, a tri ženske sididu. Govōri meni Augusto.

– Plātiš vrata pa moreš ove tri istriskat i pjuvat jin u čunku kvarat ure i osōvāt koliko te voja.

Ja se sve zlāmenujen.

Došli smo u jednu treću komoru a dva sididu na kanapě.

– Ka' si plati vrāta moreš ova dva isprobivat i istuč s nogān, znaš đī, pō ure.

Pa ōnda ka' ti je malo proša jīd, jema drugi šali di ti činidu dōc dobru voju.

Tōt su altalēne, puzavice, trōtuli, kâ ova komora pa sedeš unutra, on se zavřti i izbāci te na šušte, pa vaguncīni, pa mālī kâ tunēli, pa muškī i ženske zajedno se ū škuro privrēdu s nogān u ārju i padaju jedan priko drugoga kâ vriće.

– Agusto!

– Ča je?

– Ajdemo i mi malo u jově tuněle.

– Ajdemo.

Agusto plāti i ujdemo. Ne govōrin van ča je bilo. Ka' smo izašli vānka, gorile su mi uši kâ benzīna.

Sve dane ča san bī ovōd Augusto me svuda odveja. Ma ča nisan vidi. Kojī kalavarīci, kojě tumbule, koje gjenāštike i letrike. Onī grě po žici o' telegrafa na sto metri visině, oni se bacīje od sto i pedesēt metri s lumrēlon u ruci i dōjde doli kâ da je s katrīde skočija.

Onī jī oganj i katramānu stupu kâ da su krāfeni, a onī drugi skāče iz rēoplana u tonōbil, iz tonōbila, na konja, s konja na ferātu ča grě u Nėvjork, pa s ferāte u vapōr, pa prin vėn si reka *mīsusovo*,⁴³ a on s vrj vrja jarbola o pūpe skāče na glavu ū more, norī pē' minūti i ne vidiš di je izrōnija, a ka' si se okrenija on šēta po rivi u kāni s lunbrēlīnon, ti ga poglědaš a on skoči u tomōbil, pa s tomōbila jope na reoplan i eto ga naza u Čikago u cirkus i sve to u pō ūre rōbe.

(Da trčeš ka lažeš doša bi i tī u tri minūta u Split, op. sl.)

Kojě druge pūste stvāri san vidija da mi pamet ne mōre debōto podnīt. Ovī su dān izvēntālī jėdnū mākīnu za šibat jūde. To je jedna makina za bādānj. Stavīš ga unutra a posli dva minūta ista ga makina izbāci vanka svega stučena kâ da je bakalār.

Prijučer san bī u vīžite u poteštāta. Bilo mu je drāgo da san ga doša nāc. Razgovarali smo se o višje stvari a i njemu san reka da je jedna porkarīja ča su zabranili pit vino i rakiju. I reka san mu da je i u nās zabrānjeno pit od subōte uvečer do prvīndna, ma da se isto pīje. Suvišje san mu reka da ako budu izventavat još makinje i čīnit rāzne amerikanāde, da čedu do 10-15 godin svi poludit.

Zbogon van!

Marin

Nevjork, 9. II 1921.

Da i lažen ne bī van reka ča sān sve vidija u jovī petnājst dan. Doša san iz Lōndre u Nevjork ū sedan dan. Pozdravi san se sa svakin i pārti san u prošlu subotu. Vapōr *King Eduārd* kâ grad jedan. Dva žūta fumāra kâ dva zvonika. Kojī pūsti luš, sve velūd, poltrōne, luštrafin, i tapecarīja kâ u krajevu kuću. Koji šalunī, pūsti kamalijéri a i kamalijēra s bīlin traveršinin, sve līpe kâ pūpice.

Odmar mi se kapitân doša prizentat i reka mi da ča kôd zažèlin, da mu sâmo rečen. Kojî jùcki čovik. Za stolôn san sidija kraj njega i činija mi velike kumpli-mênte. Svîta na vaboru kê po pjaci.

To se svit šèta, sîdî, balâ, pivaju, veselû se i glendu.

Sve to je lipo dok je bunâca, ma je dva dana učinilo niko kê jugo, pa san mislija da ću pogînut. Meni nîj udilo môre; bî san višje pûti u Brâč u gjitu, pa mi nikad ne bi naũdilo, ma onâ dva dana! Bogu dušu, Bog je nêće.

Daje mi kapitân limunâde ma mi nîj koristilo ništa dok se nisan napi malo rakije.

Digla bi se prôva, parîlo bi da će u ârju poletit, pa bi se kalala u jedanput doli a pûpa uzdila, pa bi mislija: eto te, Marine, dreto u dnu sînjeg mora. Kojî sa strâj podnija; ne bi ni najgðren pasu zaželija. Sve mi je dolazija na pamet oni *Titanić*, ča smo vidili i činematògraf kako se utopîja.

Bîlo pa prošlo i prispili smo zdravo u Nevjork.

Kojî pòrti, kojê gîge, kojî pûsti vapori, kê liti u nâs mušic.

Blizu mula jedan strajovîto veliki kip s rûkôn uz ârju tiščî ferâl.

Ol rajt, ù tri minûta san doša u jòtêl.

Da van pišen kakê su kuće, ne biste mi virovali, sâmo ću vam reć da jema palâci na 50 podov i višje. Jeman komoru na dvadšet i sêdmi pod.

Ûjdeš u čîbu u portûn a letrika te bâci di oćeš.

Tomòbili višje ven u nâs kari o' tupîne za vrime mira.

Svît o' šèsta i vesel, a ka' pròjdeš mimo ulicu, čuješ sve jezike ovoga svîta. Jema crni môri, deboto višje vên u nâs.

Puľicmani jemaju baturicu, onakû istu kê ča u nâs jemaju Amerikanci.

Živjenje je skupo; sve na pîz zlata. Jema kavalarîci i tejâtri i mužike koliko oćeš, a čin san doša odmar san iša u kavalarice.

Jo, vražjî Toni; svašta zna. Kojê pûste tòmbule. A konjov? Sve jedan lipji o' drugoga.

Po putu svîta kê mrâvî. Nîma partîti, ukoliko san moga razumit, samo ča se tuču šakan u glavu, kê u nâs mularîja po muli ča su jî Amerikanci izučili.

Ta, ta, ta, ta, ra, ra, ta, ta, drin, drin, drin, drin, din, din; to te⁴⁴ sve ča puten čuješ, tomòbile i tranvaje.

Palâci kê zvoniki, a butîge i vetrîne kê nîdir na svitu.

Ča se tiče jîća ne mogu se potužit, ma radi pića ćedu me činit pòć ća prin vrimena.

Neka van samo rečen ča mi se dogodilo ôdmar prvî dan.

Dolazin na obîd u jotel i narêdin manîstru i meso i pò litre.

Kamarijêr me pogleda pa mi govori:

– O šta pò litre?

- Crnoga.
- Kojega crnoga?
- Neću opola vên crnoga.
- Ma šta to?
- Bome vina.
- Nîma vina.
- Ônda mi donesite jednu duplû bìru.
- Nîma ni bire.
- A onda ça jemate?
- Limunade.
- Asti jûsta! Njanka da san naredija šavojârdi za obid, pa ćeš mi limunade dat!
- U nâs je zabranjen âlkol!
- A ko ti pîta alkola! Donesi mi čakôd da mogu òbîd digerît. I da van svršin, tokâlo me poza obîdu popit dva žmula vòdê, kê da san u špidálu, jerbo nij bilo ni pašarêt.

Odmar san posla bulentîn Wilsonu da želîn š njîn govorit.

On me odmar odgovori, da dõjden kê sutra na deset uri.

Dõjden ja u njega i zazvonin din, din.

Trče jedan kamarijêr pa mi otvori priko jednega žardîna u jednu šálu, pa u drugu, pa u treću, dok nismo došli u jedan koridûr su višje o' pedesê vrât.

Govõri mi kamarijêr:

– Sedite tõt u tu poltrõnu, pa čekajte.

Nîj on dobro ni otiša, a prizentâdu se dva crna môra, da san se deboto pripâ.

Stanu oni kraj mene i ne govoru mi ništa. U to dõjde jedna kamalijêra očaliman pa me pîta:

– Jeste li vî jučêr pisali bulentin?

– Jêsan jâ.

– Onda dojdite naprid.

Jâ jon dân ruku i zâfalin, a ona mi otvõri vrata o' Wilsonove komõre.

Ka' san uša unûtra ustâ se Wilson s katride da me more boje vidit.

Ja pristûpin k njemu, dân mu ruku i zapîtan:

– Jeste li dobrê võje?

– Eto tâko.

Kâžen ja njemu kojî san i ça san i ôkle san.

Pònûdi mi čovik da seden, a ja ti upânen u jednu poltõnu kê u bumbâk.

– Jeste li kakõvo putovanje jemâli?

– Nî bilo slabo, samo ça smo dvâ dana mrvičak brumbávali kânjcima.^{44a}

- Kako van se svídja Nevjork?
- Stoprò san jučer doša, nisan jošćec ništa ni vidija.
- Kojě mi novitádi nosite iz Euròpe?
- Nikakve ne nõsin, vengo san ovòd naša nike novitádi ča ne bìdu, da prosti vaš pošćeni obráz, činili njanka oni ča jin je Bog pamet oduzeja.
- A čà to?
- Grěn na obìd, pa mi tokà za obìdon vòdu pit!
- E, u nàs je to zabrànjeno.
- Ma ča ste lùdi, majke ti... Kako morete obidvat prez popit pò žmula bevande?
- I to je zakonom zabranjeno.
- A da jemate jednu fràju, oli pir, oli koje vesěje, kako ćete se zabàvit prez dva žmula vina u glavi?
- Limunade oli *the*, i to prez ruma.
- *The* prez ruma? Onda morete kalumělu pit. Nego san čù još jednu stvār.
- Koju?
- Da je zabrànjena i rakija.
- Pa naravna stvar!
- A ka' vas zabòdli trbuj, ča ćete onda popit?
- Bome medicínu!
- Astu grāju! Za bol o' trbujaja nìma ča dva prsta dropuje one pràve, oli travàrice, a od nožine⁴⁵ se ne govori.
- Mi to ne užàmo.
- A da van, Bože sačũvaj, dõjde, u Jamèrike španjòla, kà ča je bìla prilani došla u Split, ča biste onda učinili? Vidite u nàs, svi su se izličili s rakijon.
- Akol je smrt!
- Ča ga svi sa po svitu jemaju⁴⁶ s ovìn alkolon. Ča ćedu ònda vodu po butigìniman prodavat? Da to dõjde u nàs, zatvorilo bi se višje o' pedesě butigìni.
- S vrimenom će to i u vàs dõć.
- Ča je trība govorit!
- Morate dozvolit da je to ubitačno.
- A ka' te škìna zaboli, oli kolìno, pa se dobro namazat, zdigne kà rùkõn.⁴⁷ Nìma ča rakija, a vī govorite ča ocete. Ja van čišto kàžen, slabo ste to učinili.
- Govorite ča vas je voja!
- Ne govòrin ča me je voja, ven onò ča je, a žaj me ča nisan doni za moju potrebu⁴⁸ jednu demejanu, jerbo mi Splićani di kòd gremo, nosimo sobon demejanu, isto kà Bračani lumbrělu. Za ono ča ste izvèntali onu 14 palàgrafi svaka van čast, kà čoviku, ma za oni palagraf od vina i rakije, ča vi zovete alkol, ne benègàn

van, a pjùnite mi u čunku ako se ne pridomislite i prin šest misěcī ne promīnete inděju.

– Nećemo promonit, a jopet van govōrin to će s vrimenom i u vās dōć.

– Asti grāju! To bi u nās umrlo pō Splita. Oni ča gredu izjutra u kāsar, pa oni od pōmpe fūnebre, pa svi drugi ča jin rakija dāje snagu. Govōrin i ja van jopet ka' bi se zatvorili butigīni i oštārije druga polovica Splita bi ostala na putu. Njanka za reć. Da bi se vršili onō 14 vaši palagrafi kâ ovi jedan to bi stvāri odili malo drugovāčije.

– Znāte što ću van reć, ja nisan više prisidnik.

– Znan bōni; ka' pojden u Hardinga i kod njega ću proteštirat.

– Ostāvimo tō a progovorimo radje štogod o pūlītike.

– Lako je vān govorit, a mene uvati mūka u stūnku, ka' promislin da sā' ka' pōjden na obid, da će mi dat vodu, ma isto vajā mi reć po duši da nīj bilo vās bilo bi oně nakaze Bog zna ča učinile o' svita i jope bi bī rat škopjā šest u misěcī.

– Učini sān koľiko san moga da suzdřžin gramľjivost i vei i māli.

– Jě vajā reć istinu, ma isto ste ništo falili, a škužājte da van to govōrin.

– A ča san falija?

– Vi kâ prešiděnte, a to je kâ krāj od Amerike, niste smili bacit se u debātu s onīm Manjinjōrgima.⁴⁹

– Ča san jemā učinīt?

– Vi kâ krāj jemali ste od vrimena do vrimena poslat vašu pištulu, a misto vās jemali su vaši judi š njimar kontraštāvāt. Ovako su učinili od vās maškare i deboto van je kolap doša.

– Vidiš to jemaš pāv!

– Ōl bi van reka jednu za drugu.

– Ča van se parī od ove naše Aměrike?

– Nisan je još òbāša, pa van ne znan ništa reć; vengo kažite vi meni: ča van se parī od ove agrārne refōrme?

Skinija je očale i prikrižija ruke nā prsi pa me gleda. Ka' je ostā tako jednu pē' minūti, stavi jope očale i pogleda ništo u jedan lībar.

– Bogu Božje, a cesaru cesarovo!

A jā privātin:

– A težaku, gospodarevu zemju.

– Arš!

– Govorite vī ča vās je voja, a ja đin da će bit onako kako naša *Sloga* odrědi i ... mi mrtve očeve⁵⁰ ako to ne bude tako.

I s otīn san otiša čā.

I nīman van čā drugo pisat vĕn da je danas ūltim o' karnevala i da nisan vidi njānka jednu māškaru.

Grĕn sutra rĕoplanon za jednu dva dana u Ćikāgo; invitā me oni barbĕr Gĵenge iz Splita.

Zbogo' van
Marin

Washington, 7. III. 1921.

Evo me i ovōd.

Kojĭ grad! Sve kuće Ńtivāne kā matuni, a neŃ nāć jednu ulicu a da niĵ dreta.

Kofuĵjūn, i to amerikānska, svuda. A ųenski? Asti mānde, ka bĕrbonjak ispo tovāra.

ĆujeŃ sve jĕzĭke ovōga svĭta. Jema Inglĕži, Braĉani, Bosānac, Talijānac, crni mori, Filipinac, Imoĉani, u jednu rĭĉ, o' ĉiloga svĭta, a jema i po kojĭ Spliĉanin. NaŃa san ovōd onoga Ńimiĉa paŃticjera ĉa je jema paŃticārĭju na rĭvu, pa me on vodija i kaųiva misto. Sinoĉ me odveja u kavalariĉe di jema samo beŃtij.

Jō kojĕ zviri! Lijufānta tri, sve jedan veĉi o' drugoga. Jema bivoli, divĵi prāsac, pa mi govōru da su dobri i jist, ma se ja ne bi okusi, medvidi crni i bĭli, aųdaja, jĕne,⁵¹ zmĭj svake vrsti i veliki zelembāĉi.

A lavi i tigri! Jedna je tigra izĭla za veĉeru ĉili koŃet o' konja.

Ja san gleda i sve san o' strāja tiŃĉa Ńimiĉa za ruku. Niĵ me bĭlo straj, ma san se bōja da ne izājde kojā zvir priko reŃtelādi. Malo me straj proŃa, ka' smo doŃli di su Ńimije. Jō vraga izile, deboto san puka o' smija. Jema jedna velika ĉĭba kā naŃ tirjūn. Unūtra je stablo i grane i viŃe o' dvista Ńimji. Skaĉu, trĉedu, penju se jedna za drugon, pujaju se i grizu uŃĕnke zbiman. Pipaju se i Ńĉĭpu prez rigvārda da ji svĭt gleda. Svĭt gleda, a deboto viŃje ųenski ven muŃki. Da je to u nās zatvorili bi gospodara odmar u preųjūn.

Svak gleda i svak se smije, a i je za smijat se; jerbo jedna je Ńimija doli, pa skoĉi na cablo, a oni za nĵōn, a ona skoĉi na jednu granu a on je uvāti za nogu pa se uspĕnje do nĵĕ, pa je poĉme pūjat. Ona uteĉe a on za njom. Dōjde jedan drugi pa se poĉmu dreĉit. Ćinidu jubav debōto kā maŃke. Viĉe on, viĉe ona, pa oni drugi je uvati za trbuj, a ona ga ugrize na dnu Ńkĭne. Pa se skupi pĕ' Ńest, pa se potuĉu. Ona uteĉe, jedan je priŃisne na granu; oni drugi ostanu pa se ĉeŃju i tribu i ĉinidu svaŃta da me sram nĵānka pisat van, ma isto je za puca' o' smija.

Ka' smo sve obāŃli vidin u jednoj velikoj ĉĭbi ukraj vrāt jednega kā ĉovika ma puno runjava. Ruke su mu do kolin a jema jūsta kā grdobĭna i oĉi o' Ńimje.

Obūkli su ga u robu. Jema gaĉe rigetāne, ųųiti gĭlĕ i velādu.

Pĭtan ja Ńimiĉa:

– A kojĭ je ovo?

– Ovo je mandĕrĭlo.

– BaŃ me drago da san ga vidi kakĭ je, jerbo san ĉū puno pūti spomĭnjat. Je gĕrub, a vidiŃ smĭja isto na nikoga, a sa' mi ne more dōĉ na pamet na koga.

Ka' je gospodār vidi da ga mi gledamo, uša je š njin u čibu, pa mu je dā jednu jabuku.

Mandrilo mu ponudi sest i dā mu katridu, pa se stā gospodar š njin razgovarat po amerikānsku, isto kā jā Šimićem oli Šimić s menom ervacki.

I s ošin smo otišli čā.

Jutros san bī u parlamènat. Amerikanci ga zovu: Bīla kuća, a baš njānka nij bīla.

Tōt se Wilson zafalija, a novi prešidēnte Harding je tišća prvī svōj govor.

Ka' je svršilo, otiša san pozdrāvit Wilsona a on me odvèja i pristāvija Hardingu. Tōt smo se dali ruku a i jā san mu se rādovā⁵², pa san ga pita da ka' bi moga dōc u njega jerbo da san konrišpodēnte o' *Groma*, pa da bi želija š njīn govorit.

– Dojdite kad očete.

– A bi li moga popodne, jerbo jeman pārtit?

– Dobro je dojdite popodne.

– Zbogo'van. Uslast!

– Dobar tek.

– Ča čē mi tēk ka' nīma vina!

– E, u nās ga, brate, nīma.

– A fala Bogu.

I otiša san.

Ka' je bilo poza podne, dōjden ti jā u njega.

Bīlo je svita ča je čekalo isto kā u nās na provizaciju.

Ja san stā u jednu šalu i gledan iz ponīstre svit po ulican. Pūsta višin, a jūdī doli kā mrāvī. Okrenu san se ča od ponīstre, jerbo mi se počelo zmantavat. Uto dōjde jedna gospoja pa mi gōvori:

– A ča ste utēkli o' ponīstre?

– Vrtī mi se svīst, pa neću da gledan.

Ona me uvati pod pazu i jopet me odvede na ponīstru. Tiščī ona mene a ona meni dražja vèn svit, pa učinin ja fintu kā da mi se počelo uzrignūvat. Ona me uvāti a ja se naslōnin na nju. Sede me na kanapè, a ona kraj mēne. Gladi ona mene i tako učinin jā jope fintu kā da me prošlo.

– A kojā ste vī, je li?

– Ja san kamarijēra o' gospodina Hardinga.

Ka' san ja čū! Odmar je pritisnen malo boje, ma mi se izmākne i zapīta:

– A koji ste vi?

Ja jon rečen da san tī, i tī, a ona sva priplāšena.

– Bīšete mi prin reć, jerbo me⁵³ gospodār reka da čin dōjdete da vas odma u njega doveden.

– A vidite svîta isprin vrât?

– Ne mări, dojdite vi s namon.

Odvede me priko druge jedne šále u Hardigovu komòru.

– O vi ste, dojdite naprid.

– Zdravi, jeste li sustali?

– Margarîta, donèsîte jednu limunâdu za gospodina.

– Ča cè mi limunâda; popijte je vi, šjora Margarîta, misto mene. I Margarita otidje popît limunadu.

– Je li van draga ovâ naša Amèrika?

– Jè mi draga, ma ne vîdin uru uteć, a znate ča ću van reć: o' cîlo ga svîta ča san g obâša, nîma Splîta do Splîta!

– Jè, je čuja san o Splitu govorit.

– Govorit? Dojdite, pa ćete vidit. Da ste vî sa' u Splitu pa na ovu ûru jedân lîpi pjat mušul i pô litre vina, altro kè limunâde.

– Je li van se svidila naša današnja šedûta?

– Jedno govorite, a drugo činîte. Govorite nèćemo se untrigávat u Jerôpu, a vaši carski brodi po pôrtu i Pojudu svaki dan, da čovik od vâs ne moré kúpit jāj ni kokoš, a i sve je drugo radi vâs po Splitu skupo.

– Mi smo zato da pomògnemo i podupiremo da se narodi sporazumu.

– A uspût se izîli sve tukce i pulàstre i ruvinâli pô grada s dolariman.

I tot smo se još niko vrime razgovarali o polititke i akolu, dok mi u zadnje reće da jema poč u Bilu Kuću.

– Prin ven pòjdemo ča otî bi vas ništo pitat.

– A ča to?

– Ča van se parî od ove agrarne reforme?

Odmor je jope sèja. Naslonî se najprin s rukân pa s glāvõn na tavulîn i tako ostâ. Dok je on tako ostâ, obâzren se po komòri i, ča me začudilo, ugledan u jedân kantûn jedan tronbûn, oni bâšo nâjvećî.

Digne on uz to glavu i gleda me kâ izà sna.

– Ča van se dônkle parî?

– Parî mi se da ćete platit intrâde ča niste dâli, sve u jedân pût, a avokâti ćedu van izist ono rěšto.

– Morete govorit ča vas je vòja, a ja znân da to nèće bit. Vèngo, prostite da vas pîtan:

– U kojû mužiku udàrate⁵⁴ bâšo?

– Ne udàran, nego to su mi pñjateji nikidan darovali.

– An, táko.

I tõt se pozdravimo i on me oprati na vrata. U koridúru me doćeka onâ

Margaríta, pa se š njõn malo pozabàvin i ispeče mi bokùn mesa, baš o' filèta, i odvede me u odaje.... i tako me opràti do portúna.

Sutra partíjen za Bonošàjreš, ma ću van svakako brzojavit.

Zbogo' van

Marin

Kalkuta, 29. IV. 1921.

Govõri mi nikidan Mahàràða

– Sutra ćemo pòć na daje s vapóron pa ćemo s ljufànton pòć još daje, da vidíte divje júde jùdoždere.

– Asti grāju, a kojí su to?

– To su jùdožderi ìli van mánjaðmeni, a zòvèdu ji Kà nibali. Kà' zàbàsa koji bìli čòvik na nji, ùvātu ga, zàkòju, ispeču na ražanj kà kozle i izídu ga slaje vèn jã i vi pašticàdu s makarúniman.

– Ne grèn jã tamo!

– Ne bõjte se kà' ste s nàmon. Ja san prijatej nijjovoga knèza, a odvest ćemo sobom jaku strážu.

Otiša san i to priko vòje.

Svašta li, Bože moj, čòvik mòre vidit i čut na òvòmen svitu! Pùtovali smo ča vapóron, ča pò suvu, dèbòto cìli dan. Ka' smo došli do jednè šume, počeli su tìkat ù vas lèt i skupjat se okolo nàs otí divjí judi, a vikali su kà u nàs màškare. Mì se nismo skàlãli s lijunfanti dokle gòd nij doša nìjov knèz. Poslin desetak minùti eto ti grè on iz šume. Jema na glávi špančèru, visi mu kanočãl i bajùni dò pãsa a iz pãsa mu viri još tri-čèter noža.

Jema nìke gaće s perùšinan i s dlakan, bračùlète, grùb kà svi pasi. Kùs čòvika još za četer prsta višji i kršnìji vèn Duje Pompadūr. Smìje se a zubi su mu kà u konja.

Ka' je doša blizu, zàzvídja je jùstiman dèbòto kà širèna o'fabrike o' cìmènta, a svi su Kà nibali pòklèkli i prignuli se do zemjè.

Mi smo ònda sašli i on se s Maharàðon poždrãvi, ònda ga Maharàða dovèdè k meni i pristãvi. Reče mu koji san i čà san i da sãn iz Splita. Bilo mu je drago čut i u zadnje mi reče da sãn dosta debel, da sigurno jìn dobrí bokùni.

Ònda smo òtišli u šumu i ka' smo došli na jednu kà čistinu, tòt se fermãmo.

Koji san pùsti stráj pòdnija!

Sve naokolo po zemji kòšćice i mertãške glave. Gòvõri mi polako Maharàða:

– Da ste ovòd došli prez mene, jùr biste se pekli na grãdèle kà tìja. Nikidàn su ovako došla ovòd dva Ingłèza, pa sù ji ù čas deštrigãli i nisu bili ovako debeli kà vi. Oni kanočãl i špančèra ča jema knèz, ono je sigurno bilo nijjovo. Ča vas gledaju, strižu òčiman i sve pjucaju! Ča čèdu oni meusòbon govòrit: vidi kòšèti u onoga fùrèšta!

- Jê me jêdân malo prin i ušćinuja za niku stvâr! Šjor Maharâda, amo mi ça!
- Dâle smo došli, ne more se odmar ovako poč. Ofendî bi se kněz.
- Kvragu òn i oni i ovi njihov vražji običaj jist juckōga mesa.
- A oni govōru da je slaje vên ijedna naša pjâtânca.

Uto dôjde knez k nan i reče nan da sedemo. Seli smo na stûre i jêmâ san ça i vidit.

Užgali su veliku vatru a oni svi naokolo. Dva sviraju u diple a oni počeli bâlât i skakat kê da su svi polúdili. Vīču i deru se kê da su divje zviri da ti straj grê ù kosti. Ônda su doveli velika četer ôvna i četer jarca, pa ji zâklâli i počeli peč na ražanj.

Sada su počele dôlâzit i njihov ženskê. Sve dèbòto gole s velikin tîbùjin. Počele su mi se bečit i iskečivat zube. Dèbòto san se višje od nji pripâ vên o' mùškî. Počele su i one bâlât i igrat se s mùškîman.

Jedan sluga je počea tûc u jednu kê pršûru, a knez nam govōri:

– Dôlâzu moje žene na vèčëru.

Gledan jâ, a to ti grê, ni manje ni višje, ven trinâjst nji.

– Âsti grâju, jemate trinajst žen!

– To je naš običaj, a ka' pojedete sutra ça, daròvât ću van tri.

– Hvala van, ne more to kod nas bit. Brâvo, da jî dovedën u Split i da izidu koga pa da pōjden u škândal!

– Ja ću van daròvât tri, ako oćete, vî ji ùzmîte, ako nećete, ônda ništa.

– Ništa, ništa, da òglâdnu, pa da i mene o' drâgosti izidu, oli bi jin vâjâlo stavit mužârjôlu.

Utô dôjde ovo njegov trinajst žen, i sve dèbòto sedu okolo mene.

Pristâvija je dôjednu, a vrag bi upâmîtija kako se zovu i Mita i Šita, Kaka, Šlin, Šlon, i ça jâ znân kako još.

Sidînu one okolo mene i sve me gledadu. Počeli smo vèčërat. Nîma pòšâdi, vên sve s rûkân. Gûlu ove njegove gospoje zúbiman meso, kidaju i grizu, mēču i pucaju jin kòšćice u jûstiman kê pàsîman.

Poslin vèčëre skupile su se još bližje k meni pa me počele škâkjat i šćîpjat. Ja sân sve púšća, dok me nîj jedna ùgrízla za zâtîljak! Ônda san se – za reć van prâvo – pripâ, ùstâ san se i jša san sêst izmeju Kneza i Maharade. Stâ san se š njiman razgovarat i kazíva san knezu o mâškaran u Splitu i drugin našin stvariman.

Stâli smo tâko cîlu noć do zore. Mi smo se tri òvâmo razgovarali i pili kê niki dèkot, a njêgòve su se žene mâmîle i vâjale gole po zemji i svašta činile i sve mene gledale i namigivale mi.

Malo daje gòrîla je još uvik vatra a Kânibali okolo skakali i vikali i vâjali se sa ženân.

Ka' je bilo ù zoru, Maharâda se stâ zafalívat Knezu, a ônda mu ja rećen da mu se zafalíjen i da neću tako lako zabòrâvit ovu večer dôklen god buden živ!

To mu je bilo puno drágo čut, pa zazviždje, a kà' mu je doša jedan sluga, ništo mu prišapje... Sluga pōjde bržje-boje ča, i vrati se trčuč pa pruži knezu jednu jednu mèrtášku glavu!

– Evo van je darĳen za uspomenu. Ovo je glāva jednĳega misionara ča smò ga nàza dva miseca ovòd popàpali.

– Fala van na jūbavi ča mi iskažĳjete, a jā van nĳman čĳn uzvratit.

I táko smo òtišli ča. Kà' smo došli u vapòr, baci san onu mèrtášku glavu u more, a nisan bĳ' mĳran dok nisan doša u Kalkùtu, pa sán reka Maharadi:

– I ne vòdĳte me višje u jovĳe vaše đĳte, još mi vlasi na glavi stoju tak od pūsti jĳžuri!

KOMENTAR

¹ ... makedonĳzirana... (tj. umj. madakamizirana, Uvodićev kalambur, ovoga tipa vrlo su /bili/ prošireni i omiljeli u Splitu, tako da su se počeli smatrati osobitošću splitskoga idioma, ali to nije točno, mogu se smatrati manijama)

² ...ni bandĳru ni grančĳcu... (u Uvodićevo vrijeme u Splitu su se pred konobama u kojima se prodavalo vino običavala objesiti grančĳca)

³ ...potĳega naprid... (proslĳjedio naprijed)

⁴ ...mòtu... (mĳgu, pokretu...)

⁵ ...grišnica iz stāroga grāda... (prostitutka)

⁶ ...jũcka gospoja... (fina, pristojna gospođa)

⁷ ...me... (mi je)

⁸ ...zacĳnu je kà tròtul... (zavrtio se kao zvrk, čĳgra, zateturao je kao zvrk; metafor. zacĳniti – od plača, kad se »ošĳne« – kao *tròtul*)

⁹ ...jema vlāška godina... (izraz u Splitu koji označava veći razmak vremena, tj. »dugo, davno se nismo vidjeli«)

¹⁰ ...me... (mi je)

¹¹ ...ne grĳe... (ne ide, ne prija, 'ne gušta me', 'ne šmeka'; tal. non mi va)

¹² ...Rapalski ugovor... (sporazumom kraljevine SHS i Italije sklopljenim u Rapallu 12.11.1920, Italija je bila dobila Trst, Goricu, dio Kranjske, Istru, Cres, Lošinj, Palagružu, Lastovo i Zadar; od Rijeke s okolicom formirana je riječka država)

¹³ ...Dalūncija... (D'Annunzio)

¹⁴ ...ārditi... (posebni jurišni odredi talijanske vojske ustrojani za prvoga svjetskoga rata – 1914-1918 – ; utjecali su na formiranje fašističkih skupina)

¹⁵ ...me... (mi je)

¹⁶ ...me... (mi je)

¹⁷ ...me... (mi je)

¹⁸ ...falice... (pogrešno, krivo)

¹⁹ ...nēš... (nećeš)

²⁰ ...bōni... (uzrečica: bolan, jadan, nesretan, *bīdan*, tal. infelice)

²¹ ...zavrtēć... (smeten, kao udaren mokrom krpom)

²² ...per šuf... (prema njem.: 'per šub', 'ići per šub' znači izgon u rodno mjesto, protjerivanje)

²³ ...nisan vidi ūre... (tal. kalk *non vedo l'ora*)

²⁴ ...činīt vidīt... (tal. kalk *far vedere* znači pokazati se)

²⁵ ...oni ga jemāju š njīn... (tal. kalk *avere che fare*)

²⁶ ...Blagdane... (čestitati Blagdane ili Svece, Božićne)

²⁷ ...pače šī... (pače da, dakako)

²⁸ ...ku la fīnta... (ven.kao, tobože, s izlikom)

²⁹ ...udri da se jūbi... (svojski se ljubiti)

³⁰ ...Zānju o' godine... (Silvestrovo, *Stāra godina*)

³¹ ...ne slādi me... (nije mi drago, ne uživam, nije mi dobro i sl.)

³² ...kā bōva... (široka je kao plutača, komparacija, groteskna slika iz pomorskoga života)

³³ ...Svēci... (blagdani, Božićni blagdani)

³⁴ ...o' sēsta... (ili *šēstan*, uljudan, fin, odgojen, zgodan)

³⁵ ...juckā... (uljudna, pristojna žena)

³⁶ ...vājāli... (vrijedni, pošteni ljudi)

³⁷ ...dīn... (kažem, velim, govorim)

³⁸ ...ūje... (tj. *uje od ricina(e)*, ricinusovo ulje)

³⁹ ...kūn dīr... (ven. *come dire*, kao na primjer, kao npr. recimo)

⁴⁰ ...kūpit tūgu... (tugovati tiho i dugo)

⁴¹ ...stepfile uši... (*stepliti uši za kim: zaljubiti se u koga*)

⁴² ...me... (mi je)

⁴³ ...misusovo... (u tren oka, učas, hitro)

⁴⁴ ...te... (ti je)

^{44a} ...brumbávali kānjcima... (pītali, hranili kanjce, povraćali, euf. umjesto *rigali*)

⁴⁵ ...nožine... (tj. od uboda nožem)

⁴⁶ ...jemāju... (što ga svi imaju nešto protiv ovog alkohola?)

⁴⁷ ...zdigne kā rķōn... (liječi tako hitro kao da se digne rukom)

⁴⁸ ...potrību... ('trebovanje', zaliha koja je nužna za određeno vrijeme)

⁴⁹ ...Manjnjōrgima... (ven. *lmarin/orco*, ali bez *marin*, Boerio tumači »chimera o bestia immaginaria«; nostruozno gigantsko morsko biće koje proždire ljude, u Splitu je to pak /bio/ pogrđan i podrugljiv naziv za neke ljude)

⁵⁰ ...mrtve očeve... (izostavljena psovka, kao vrsta česta u Dalmaciji)

⁵¹ ...jēne... (hijene)

⁵² ...rādova... (ja sam mu čestitao)

⁵³ ...me... (mi je)

⁵⁴ ...udārate... (svirate)

*

Kalkuta, 29. IV. 1921.

Još san ovōd! Nēće Maharadža nikako da me pusti. Koji juckī¹⁻³ čōvīk, iznamūrā se u me strāšno, pa da će bit puno uvrīden, ka' ne bi barānko još petnājst dān bi njēgōv gōst.

Nīkidān je pārtija Clemencau. Otīja san pōć š njīn uzājedno i čovik me zvā, ma me ovi drugi ne pūšća.

– Ārš – govōri mi – vajā da ostānete još desetak dān u mene.

– Ka' mu budete kazali da san vas jā zadržā, neće van ništa reć, a intānto spravite se, jerbo ću vas svaki dan vodit u kojū dītu.

I tako van uvōd živen kā bubrīg u loju.

Ka' ne grēmo u dītu, šētamo se po Kalkūtī i naokolo grada. Jā i on naprid a četīri slūge za nān. Dva crna mōra i jedān crjēni i jedan žūti.

Jema līpi ženski. Ja rečen vragu:⁴

– Vidi lipa li je ona!

Maharadža učini mōt jednōmen slugi,⁵ a uvečer ka' dōjden do mojē komōre, nājden je di ona čeka. Obišno sidī na blazīnje i namīgīje...

A īzjutra u dītu. Vrātimo se uvečer, a dikōd ostānemo dva i trī dana.

Kōjā cābla, koje vōjke a jema dikod i po kojī vinograd. koja mista i sela a dikōn judi jēmadu kuće i po cāblīman da se lādu i obranu od divjī zvīrī. A koje pūste zvīri! Dikōd ka' jī čujen urlikat, ostānen naježūren po dvi ure.

Di nismo bīli? Svudā grēmo.

Bīli smo i u Bombay i u druga nikā mista, a obāšli smo debōto svu Indiju i pō Azije. Grēmo tonōbiliman, s vapōriman i – čīn se nikad nisan nada – s lijufānton.

Nā vrj lijufānta jedān kā kašūn vās u tapéte, a unūtra poltrōna. Sideš na poltrōnu a slōn grē i gīnga se. Vrtī nozdrvan, trepjēće ušīman, a crni moro nogōn ga poščkākje da grē bržje. Isprimice me bīlo malo kā strāj, ma sān se poslin obīka.

Da nismo bīli? Kojī sve jūdī nisan vidi? Crni, crjēni, žūti, pitūrani – i s rečīnan u nosu.

Alešandrija, 23. 5. 1921.

Kako san van batīja tēlegraf onī san dan pārtija iz Kalkūte.

Oprāti me Maharadža na vapōr kā da san governatūr. Skupilo se svita, crni mōri mi udāraju u tambūrīce i tamburīne, svak me pozdrāvja, ja se zafalījen Maharadži, a on se zafalīje meni i tōt se š njīn pozdravin kā da smo prijateji kā prājci.⁶

Maharadža me pristāvi kapītanu i on me prīmi u prvī pōšt i bīlo mu je puno drago ča sān doša.

Vapōr se zove *Macbeth* a na njemu mi je kā prīncīpu.

Tri dâna ï po debòto smo stâli dôc iz Kalkùte u Lešândriju.

Prvâ dva dana je bilo malo garbinâde pa smo dosta napïtali kânjce.⁷ Treći dan ïz jutra izâjden ja na kuvêrtu a môre kâ ûje.

Pûn vapôr svita. Ingļēzi, Francûzi, Amerikânac, bilo nas je svakakvï.

Gledan ja i vidin s jednē i s druge bândē krâj. U tō dôjde kapitân, a ja mu rečen da mï se parï bit u konâl o' Brača.

– Bog s van i Gospe o Pojišâna, govōri mi kapitân, ovo je Crjēno more.

– Je li onô ça je Mojsija priša priko njega?

– Jē.

Uto se skupu drugi pašđiri okolo nâs i ja jin tôt odmar zapïvan:

– *Kojï razdili môre crļjēno u razdiljēngju, i potðpi Faraúna po sřdi njega!!!*

Ovo je piva pokòjan kalùnik Jēra, a sa' piva don Jerguljân. Kojâ je delicija slušat ovo u nâs na Pjacu, a vâs narod o'govâra:

– *Jērbo je u vike milosřje njegðvooo!*

– Znete, govōrin jâ kapitânu i pašgïriman, ovo se u nâs u Splitu piva na Vēli Pétak ka' je presesûn. To je, kako se spomïnjen i o' dotrîne, ka' je Mojsija s narodon iz Mísira biža u zemju obeçanu isprin Farauna i njegðve vojskē, pa ka' je doša dð mora, pomolija se Gospòđinu, a on mu je u moru otvorïja pût, kâ jednu kontrâdu, i Mójsija je s narodon proša. Ka' je doša na drugu bându, ônda se jopet pomolija Gospodinu da ga izbâvi od Farauna, a Gospòđin je ônda zatvòrïja kontrâdu i priklopïja jopet more ka' je Faraûn prolâzïja. I tôt su se svi utópili i Faraûn i cïla njegðva vojskâ a kako stâri judi Brâçani u Stâron Grâdù⁸ pripovïdaju, od nïj su postâli dupïni.

Svimân je bilo drâgo çut ça sân jin kaza i toliki su mi poslin dâli ruku.

Sûtra dân smo došli priko nikoga konala u Lešândriju.

Njânka se vapôr nij dobro akoštâ, a dôjde jedân iz mista u kapitâna i pïta za me. Obučen vâs u bilo, vâs zamòtan kâ lancûnõn dojde k meni i pristâvi mi se:

– Ja san Šēik Ali -el -Lazin, kâpo od Arâpi iz Kaira. Batïja me Maharadža iz Kalkùte tèlegraf da dolazite i ja san vas doša pozvat u mene u goste.

– Ja san Marïn iz Splita, konrišpodēnte o'Groma za ovû agrarnu refòrmu. Fala van na júbavi ça mi iškažïjete, ma jâ putûjen za Cârigrad.

– Vapôr ostâje uvòd četïri dana za iskřcat lenjâm.

– Onda je dobro a vi ste Arap je li?

– Jesan.

– Çu san za te jude govorit. Jema u nâs jedân libar *Razgovor ugodni* i tôt jema jedna pisma od crnog Arapina, i jemamo u Splitu jedne ça ji zovû Arapovi.

Iskrçali smo se i prigļedali malo Lešândriju. Kojô misto i mišjâncje o' svita!

Popòdne smo pârtili u Kairo.

Grēmo mi karðcon, a do cestē jedan kâ konâl.

– A ča je ovo?

– To je rika Nil.

– Je li oni Nil di je Faraunova ćer, ka' se išla s kamelijêron kupat, našla u jednôj katramânoj konîstri di pliva a u njoj Mojsija?

– Jê, jê.

– Svašta li čòvîk na ovôn svitu more vidit i čut!

Ka' smo došli u Kairo, jemâ san ča čut i vidit. Dočekali su me kâ biskupa⁹ i tôt su mi učinili veliko veseje.

Stâ san u njega tri dana i sva tri dana bi me vodija u đite i gostija kâ princîpa.¹⁰

Ūvečer bi se š njin razgovara i kaživa san mu o Splitu, Sudâmji, karnevalu i maškaran i o Hajduku.¹¹ Bilo mi je puno drâgo čut i pîta me od ūtâkmice Hajduka s Građanskim, ma mu ja nisan zna reć jêrbo nisan primija ovi dan visti iz Splita.

– Sutra ću vas odvest da vidite piramidu od Cheopsa.

Sutradan smo pârtili, a bilo nas je višje od pedêset.

Grêmo mi i jašimo na konje, tovàre i – promîslite – na deve oliti van one gobave kamîlije ča smo bìli vidili onî put ka' je cirkus bi u Splitu.

Vidin ja ništo kâ niko brdo drêto i na kantúne.

– Ča je ono?

– Ono je piramida od Cheopsa.

Gledan jâ to ča on govori da se zove piramida, govoriñ van zgrâdjena kâ jedno brdo na četêr kantúna i svršije na šiljak.

– A koliko će bit visoka?

– Jema u njôj 449 mētri.

– Muk' Isùkrstova! A zašto su to zgradili?

– To je grêb jednêga krâja.

Ka' smo došli blizu njê, došli su nan u susrit drugi nîki Arapi i stali nas pozdravjat.

– Kojî su ovô?

– To su Beduînci.

– Nisân ću za njî govòrit vên samo ča jemamo mî u Splitu jednêga Beduîнца ča stojî u Merjân.

Ovî su nas Beduînci odveli svićân unutra. Jô! Kojî san pŭsti strâj podnija!

Svaki san čas mislija da ću upast u kojŭ jamu.

Kvrâgu oni i onaki grêbi. Nisan vidi ure izâć vânka, jêrbo su oni Beduînci svašta vikali unŭtra.

Ka' smo izâšli vânka, bì san kuntênat kâ prasac.¹²

Sŭtradân smo vidili jednu veliku grongônu. Jô kolikâ je!

– Vidite ovô je najvêća sfinga na svitu.

– Jemamo i mī u Splitu jednu mālu, malo višju od tovāra, ma ča je ona kōntra ovoj. Kojū čūnku jēma: ne znaš smije li se, plače li, jīdi li se, parī da je tūžna i parī prāva berekīna.

Nisan se ni ovō nikad nada da ću vidit!

Sinoć smo se povratili u Kairo a danas smo evo u Lešāndriji a popodne putūjemo za Carigrad.

Šēik Ali-el-Lazin me oprātija na vapōr i ka' smo došli u kapitāna ja san naredija dva bičeriŋa i tōt smo se napili.

Dārova me jedan veliki tapēt od onī ča u nas cigani prodāju, a ja san ga poslin dārova kapitānu. Ča će meni to.

Dā mi je suvišje jedān bulentīn za Sultana u Carigrad i on kâ i Maharadža i jā san mu se puno zafālija.

– Ako dōjdete u Split, bit će van kâ da ste doma.

– Hvala van, šjōr Marīne!

– A da vidite da vas stimājen za čovīka, ništō ću vas pitat.

– Nur!

– Ča se van parī od ove agrārne refōrme?

Odmar je seja na šofāl. Ostā je kâ zmāntan i uvatija se rukon za čelo. Poslin pet minūti govōri mi:

– Ako platu van juramēnte kâ begoviman, otilo bi se za sāmī Split pedesēt miljārdi!

– Sbogo' van!

– Sbogon, sritan put.

Popodne partījen za Carigrad i čin dojden odmar ću van brzojavit.

I sa' van niman ča višje pisat vengo vas mlogo pozdrāvjan.

Carigrad, 29. 5. 1921.

Doša san ovōd učer. Nikor me nīj dočēka, a ne bi mi bilo stalo da nisu moji prijateji bačili Sultanu telēgraf da dolāzin. To me puno začūdilo.

Dōšā san sam u jotēl *Hanuma*, òstāvi san vālīžu i izāša san vānka.

Odmar poslin malo paši, nabāsan na pazār. Jō koliko je misto za pazār, koji pūsti narod, Turci, Grci, Arapi, Bedujīnci, Žudīji i crni mori. Na ijade svīta svakoga se tōt uzmišalo. Svašta prodaju i svašta kùpūju i pogajaju se. Svīt se mīša i vrtī kâ da je Sudājma i Māla Gōspe i Alka sve na jedno misto uzājedno.

Gledan ja tako i turaju me, kad u niko doba, nikor mi se javīje:

– Šjor Marīne, Marīneeeee!

Obīnen se a to na ponīstru jednē kafē, ko? Nōje Matōšić.

– O šjōr Nōji, vī ovōd?

– A eto jesān!

– A kakò ste me ùpoznali meu svin ovĩn národon?

– Po strĩjaču!

– Kako po strĩjaču?

– Vidin jedněga s panàmon na glavi s krĩlõn uz naprid u járju, òdmar san pomisljia: jema bit onò kokòd iz Splita, pa san isprĩmice misljia, da mē ròdjak Páško.

– Je li vrag u tovàru!

– A ka' ste došli?

– Nĩma njànka kvarat od ùre da san saša s vapòra.

– A di ćete jist i spavat?

– U jotēl *Hanuma!*

– Tòt morete spavat, a za jist morete dõc s namon, ja san naša jēdnò misto di se dõbrò jĩ i pĩje.

– A ča će reć da ste vĩ ovòd?

– Učinĩ me brat Đórde pašapòrat za Rumũnjsku, Bugarsku i Turskũ, pa san bĩ najprĩn u Novi Såd, pa u Bĩograd, pa i u Tãmĩšvar, pa san sada evo i ovòd doša!

– A ča ste došli?

– Bome za pivat.

– A kako van grē?

– Grē mi fala Bogu dobro. Kupi san ništo bjankarĩje i jeman novi veštĩt, a šparanjã san i ništo piněz. Põjde li ovako naprid, bit će mi dobro. Petãjte sad roge da mi ne bude ùrok.¹³

I sad oba petãmo roge u zēmju.

– A vi uvik po svitu! Štijen u *Gromu* vašu korišpodēncu. A sa' ste uvòd došli.

– Doša san, a žãj me ča san i doša ka' me nikor nĩ dočēka. Ka' põjden u Sũltana, čut će me.¹⁴

– Ajdēmo na večēru.

– A di ćete, još je rano.

– Ajdēmo pã ćemo se razgovarat.

– A oĩja bi malo vidit ovĩ Carigrad. Čũ san toliko o njemu govorit.

– Jema vrimenta za tò, ajmo mi sadã večerat.

– A eto kad oćete, ajdēmo.

– Jeste li jemali kako mora puten iz Kalkute!

– Fala Bogu nĩj bilo erdjãvo. Vidi san Crjēno more, bi san u Lešãndriju i Kairo, žãj me ča nisan obãša i Svētu Zēmju. A ča san se smĩja kad smo prolãzili mimo Dardanēle. Jemãli smo ča i vidit. Nismo vēngo mũntãli jenũ mãlu pũntu, vidimo višje o' pedēset turskĩ žēn u bilin košũjan krãj mõra sãdu salãtu, i svi smo brzo izvãdili kanoćãle da ji vidimo, a one sve kã na komãndu, ni ove ni one,

vêngo dignu skúte i pokrîju se po obrazu, da ji ne vidimo. Jemàli smo ça i vidit¹⁵ i još kanočálon! Da Bog sačûva!

– A di ovo grémo na večeru?

– Ajdête s namon. Naša san jenu lokându di jema bravjêga na gradèle a jřdu tôte i niki Bosanci jërbo jema i dobrôga vina.

– A onda ajdêmo.

Zakrenuli smo u jùlicu i došli u jenu reštoràciju. Nij baš od velikoga lùša, ma smo dobro večerali.

Bilo je dosta drugoga svita, a kraj našega stola su bìli niki Turci ça su govorili arvâcki.

– A kojř su ovô? Govorîn ja Noju.

– Ovô su niki begovi iz Bòsne.

– Ovô su dòšli frajávát miljúne ça jin je vlada dála za agrarnu refôrmu.

Nisân dobro to ni rëka, a jedân od njř mene katrřdon po škřni, buf! I govôri mi:

– Šta ti Dùjiša tu zboriř?

A Nòje odgovára:

– Je li to náčin na čòvika ôdmar táko stávjat ruke¹⁶ i katrřdu?

A jedan drugi od onâmo, buf! Noja šakon u mlün¹⁷...

– Ästi sto... nřsno mi ovôd dòšli ratovat, govôrin ja, i jemat ćete s namon posla,¹⁸ ja ću vas činřt vidit!¹⁹ Jã san koriřpodênte o' Gròma za ovû agrãrnu refôrmu!

Ka' san jã to reka, skòčili oni svi kã da su izãšli vãnka šësta,²⁰ pa ùdri po nãn dvãmãn. Brãnimo se mř, koľiko se moremo obranit, ma je sila, sila, pa su mlatili po nãn kã, proščênjen, po tovrãiman.²¹ A i gòre bi bìli prořli, da nisu dòšli ðendãrmi i pulicjòti, a kasnije i berãjčaf.

Tòt su nan ðendãrmi vãzeli imena i jã san mislija da će s ořin za nãs stvãr svrřit, i da ćedu onê druge uřapsit, a kad tamo, govôri kumandãnte o' ðendãrmi s Nojon niřto šřin, šřon a Noje mi reče da vajã da grêmo ř njřn.

Ájde, niřta, grêmo mi ř njřn, i ka' smo ođili puten, pita ga Noje di nas ovô vodi, a on opet Noju: šřin, šřon, a Noje meni:

– Evo su nas uřapsili!

– Asti...

Poslin pet minûti dořli mř u prežñn. Prřn vên su nas zatvorřli, vižitãli su nas i ka' je kumadãnte naša u mene onã dva bulentřna za Sultana, odmar je reka da se ne bojřmo, ma da isto vajã da nas zatvôri.

Zatvôřli su nas u lùmer 143. Sidřn ja na banak a Noje na slãmnicu, pa sve pipa žgòrcè po glavi. On se prřpã i beřtimã na me, da san mu jã kriv, da kvragu jã i agrarnã refôrma. On táko sidi, a ja mu govorin:

– Lřpo li je vidit nãs dva Vľãdimira ovôd!

– Čà to govōrite?

– Őli nē znate onū pīsmu: *Tūžan cvīli sužanj Vladimire u tavnici kralja bugarskoga!*

– Puna me²² glāva žgōrac, a vān je morbīn.

– A ča ću tugu kùpit,²³ ka' znān da čin Sultan proštije mōje bulentīne, da ćedu nas pustit.

Nisan dōbro ni rēka, a vrāta se o' prežúna otvōru i pristūpi k nān jēdān denerāl.

Rēče mi da me Sultan pūno pozdravija, da škužān i da dōjden ōdmar sutra u njēga.

Pristāvin mu ja Noja i izājdemo š njīn uzājeno vānka. Malo poslin smo se š njīn pōzdrāvili, a jā smo i Noje otišli u jednu reštaráciju popit pō litre, da nan ũbije onu muku u štūnku.²⁴

Poslin me Noje oprātija do u jotēl i tōt smo se još malo razgovarali. Govōrin jā njemu.

– Drāgo me²⁵ ča sān u vāko dalēkon svītu naša jednēga patriōta mišćanina.

– A to grēte sutra u Sultana?

– Grēn sutra, a tokāt će mi pōć i višje pūti.

– Őnda ćemo se vidit, pa ću vān ja kazat kako ćete mu vi reć da bi ja želija ovōd dat jedān koncērat.

– Ča je trība govorit!²⁶ Ka' mu jā rećen! Ne bōjte se! Prīn ste se na me jídili, a sad evo vidite, dobro je ča smo se našli.

– Kako se nisan jemā jíditi, ka' san onōko šāk ũ glavu uvātija zàrad ovē vaše agrārne refōrme.

– A brāvo, šjor Nōje, a ča se van parī od ove agrārne refōrme?

– K vrāgu vī i ona! Jēmamo mī ništo dvā bokúna zemjē, a ona u Poūdu je dosta i vēlika, pa u jovō 5-6 godin, nismo dobili vēn jedān krtōl smokav, i tō ča me brat otiša i doni doma. Ka' mi dōjdu nā pamet ovī žgōrci i smokve, poslā bi vas.... vas i agrārnu refōrmu.

Dobrā van noć, vidit ćemo se sutra.

– Dojdite u mene u jotēl pa ćemo zajedno izāć.

– Dobro je, s Bogo' van.

– Dobra noć!

I tōt se š njīn pōzdrāvin i sa' van pīšen, i sa' van nīman ča višje pisat, vēngo vas mlogo pozdrāvjan.

Carigrad, 10. VI. 1921.

Da van pīšen ča sān sve ovōd vidi, vājālo bi da van cilu jednu pištulu napīšen. Pisat ću van šōlo kako san u Sultana bija. Dōlāzin jā da ću u njega, a strāža: alt!

U to skoči jèdān oficijāl i pita me da ča ću. Ja mu rečen kojī san i ča san, a on mi òmar učini prežentīr i òprāti do u tinēl o' Sultana.

Dōjde mi jedan dèbèli kamarijēr – a i kamarijeri su obučeni kâ po tursku – pa mi gòvòri da seden i pričèkan jer da su sad u Sultanu mìnīštri i đenerali da jemaju šedutū.

– A o šta šedutaju?

– A ne znan, bit će radi inglèške škvādre ča je došla činit dimoštracjūn pri Carigrad.

– An táko.

I tót san se š njīn još nìkò vrime razgovara dok nisu mìnīštri i đenerali izāšli. Ónda je kamarijēr otiša u Šultana i reka mu da ja čekana.

Kamarijēr se vrati: da dojdete odmar unūtra.

Dōjden ja u komoru. Sultan je òsrīdnji čovik, jema bradicu à la špānjōla, a smīja na jednèga bjōndastoga Kaštèlanīna iz Dōnji Kāštīli. Pristāvīn mu se i zapītan:

– Jeste li dobrē voje, šjor Šultan?

– A eto jesan! Škūžājte puno ča vas nìko nī dòčèka na vapōr jerbo nisan navrime primi telegraf. Ova vražja pošta uvik zakasni.

– Kâ u nās! Oli Tūrčīni oli kīšćāni, dosta da su od pošte, Marija i Marija sve jedna kunpānija.

– Žāj mi je ča su vas ùjāpsīli, a čin san dozna, odmar san naredija da vas pūstu. Vidilo se da je čòvik u bilo žāj ča sū me bili ùjāpsīli.

– A kojī je to bī s van?

– To je bi Nōje Matōšīć, pokojnoga Pāškē Carasina sin, iz Splita.

– A ča je on ovōd?

– Oli ga poznājete?

– Ne znan ga!

– Ovako bāsètan isto kâ i jā, mōrast, čini ovako prstiman. On je pīvač.

– Pa ča ste išli u skāndal?

– A ni ja ni on nismo judi o' skāndala, nego je eto tako, moj šjor Šultan, trevila vražja prigoda, a òštāvimo stāt, ča je bilo, bilo.

Svaki pūt ka' bi mu reka šjor Šultan dolazi bi mi na pamet oni vapōr ča se zva Šūltān i jedan pas pokōjnog Lovrića, ča sè i on zvā Šūltān.

– Je li van drag Carigrad?

– Kako ne, jèma čòvik svašta i čut i vidit. Koliko kanpānèli jemate! A ono ka' dōjde oni remeta na vřj kanpānèla, pa stane vikat'. Da je to u Splitu, koliko bi se svita skupilo.

– A ča ste još vidili?

– Jema, jema pūno svīta ča ne rādi ništa i sidīdu po cīli dan u kafu isto kâ

u nās u Splitu, i ča su van se raskòtili pasi, sve je puno, isto kâ u nās po Pjaci i po Rivi.

– A ča je nova u Splitu?

– Štjjen u fõjiman da je ovi dån bilo pũno kiše, kâ usrĩ zĩmẽ. I tõt smo se još razgovarali i kaziva san mu kako se naši težaci u krnjevãlu obúčedu u maškare po tursku, u bile brnice, pũšu i jašu na konjima priko Rive.

– To je deficija vidit i slušat kako divãnu deboto po tursku i sve ervãcki govõru i narod sve razumĩ i smĩje se.

Onda san ja ótija pòc, a on me ferma da òstãnem š njin na obĩd. – Ajde, ostat ću da ne mĩslite da se ne denjãn.

Jĩmo mi a sve niki kamarijẽri kâ bãki. Sve niki judi jaki i debeli kâ prãjci.

– Vidi jin se po trbũju da ovi vaši kamarijeri ne pãtu. I za njĩ jema u kũžĩnu sigurno dobro u ćunku.

– To su eũnũci!

– Koji to? Nisan jošćec za take jude ćũja!

– Oni su uškõpjeni!

– Asti grãju! Za beštije znãn a za jude nisan zna. U nās uškõpu konje i prajce, a jema iz Lećevice niki Šetko, ča se zove Tẽšija, on je baš vãjal za škopit prajce. A, vidi to, od jũdĩ nisan zna. Svašta li ćovĩk u svitu more ćut i vidit! A zašto su uškõpjeni?

– Jerbo oni ćũvadu harem!

– Koji to árem?

– To je di mi tišćĩmo naše žene, bũle!

– Sad razumĩn! Vidi vrãžjẽga àdẽta! A jemate li vi koliko žẽn?

– Jeman devet!

– As'ti Mãnde!

– A ča ne jĩte?

– Ćekajte jedan čas. Zabòrãvi ćovik i jist, kã' sve ovo ćuje. Koji obĩd. Pũste pjatãnce, sve jedna za drũgon, ma mi nĩ bilo puno drago jerbo je bilo sve cukron po tũdẽšku.

– Jeste li kako obidvali? – pita on mene.

– A eto tãko. Jã ću van u ćunku reć: izĩ san dẽbõto sve priko voje. Sve je nĩkako rĩtko i slako. Nĩma ča u nās, evo sada, brãvjẽga mesa od lõnze, pa lẽšo i šãlše o' pòmĩdõri. Kã cukar!

– A vidite da van je drago slãko!

– Nij ven to se użã reć tako. A za vẽnẽru isto brãvjĩ briżjõli na gradẽle, pa dobro papra! Bog me sãpe, kã' ne morete tri litre vina popit poslin većere.

Poslin obida smo pili crnu kãfũ i kamarijẽr me doni lulu, i ja zapãlin i to priko voje samo da se ćovik ne bi ofẽnđija.

Evo san van doša di za vazda grě se!

Judi moji, to san van lètija kâ tić jedan, sve od oblaka do oblaka, dok nisan doša na rajska vrata.

Kà' san doša na vràta, pòglėdan kroz bũžu o' kjũćanice! Pũsta svitlost iznũtra dėbđto me oćõrila desno oko (jerbo se uvik desnĩn okon gleda kroz kljũćanicu – i iz puške se puca).

Stojĩn ja tãko niko vrime i u zadnje se rišćãn pa zãklãpan.

– Tak, tak!

A iznutra jėdan glas!

– Ko je?

– Prijateji!

U to se zãčũju pũsti krakũni trik-trak i vrata se rãstvõru. Ja se malo kã išenpjãn, o' pũste svitlosti zažmirĩn, a kã' san otvõri oći, vidin na vratiman svetega Petra.

Odmar san ga pũpozna.

Jema bradu do stũmika a u ruci mu veliki jedãn mãc kjũći.

– Zdravi!

– Zdravi!

– Kako ste? Jeste li dobrė vòje?

– Evo po starašku!

– A jeste i pòstãrili!

– A vi?

– Evo lĩpo vrime!

– A kojĩ ste vi?

– Ja sam Mãrĩn, konrišpodėnte o' GROMA iz Splita, mogu li ulist?

– Ćekajte jedan ĉas, ĉekali smo vas jer smo primili bulėntĩn od pũmpe fũnebre, ma vaja da pũn pogledan u vakėtu mogu li vas mòlãt.

I ũjde jopet on unũtra pa mi zãtvõri vrata u ĉũnku.

Sėden ja tõt na jedãn oblak. Ćeka san višje o' dvi ũre.

Poslin nikoliko vrimenta jopet se vrãta otvãraju.

– Mogu li ulist?

– Ne mogu vas pustit. Vãjã da grėte najprin tri ure u Pũrgatõrij.

– Ma ste me ĉinĩli ĉekat.

– A ĩ mislite da je naša kancelãrĩja kã u vãs na sudu oli poglavarstvu pa da se mõre odmar nãć! Koje mĩ sve ređĩstre tišćĩmo, to nĩ laka stvãr. Pa ovi dãn u nas bile fešte jěrbo je doša svėti Otac papa, pa je bilo i mrvu konfužjũna. Vãzmĩte u jobzir!

– A sada govõrite da mi tokã põć tri ure u Pũrgatõrij.

– Samo tri ure. Jedna van je ura za to ča sù van bile drage kamalijère, druga van je ura za to ča vãn je bilo drãgo dobro jist i pit, a treća za onô ča vãn je bilo drago dikôd zabeštímat.

– Asti grāju!

– Graju oli ne graju, eto van tót doli vrãta o' Purgatôrija, a do tri ure ću van otvòrit i onda ćete ulist.

Onda san jopet seja na jedãn oblak i evo san van ovo napisa. Bacit ću pismo u kãšetu ča je kraj vrãti, pa se nadam da ćete primit u redu jerbo i u nji jema pošta dobro funkcónavat kã u nãs.

Grën sada doli na vrãta o' Purgatôrija zãklãpat, pa ću van jopet pisa, čin buden u mogújstvu.

Moskva, 29. 6. 1921.

Nãza sto godina bî je Napuljùn u Moskvu pa je biža, a ni jã ne vidin ùre uteć, a dãle san doša u jovù Moskvu. Píšen Moskva, a sve mi dólãzi da rečen *smòkva*, a jope danas sv. Petar pa mi dolazu na pamet petròvaće. Ja ovôd, a u sv. Petra u Splitu funcjóni. Pivaju se životi! Parí mi se čüt Ántu Rùžicia, ka' je ono bî mlaji. Ča je piva!

Ma ostavimo ove budalašćine a nek van píšen ča san ovôd čuja i vidija.

Su onô malo muníte ča san jemã u žepu, kùpin u Oděsi 184 miljuna rùbli. Napùnin valižu sãmi bankanôt. Za ferãtu do Moskve (jopet mi dolazu na pamet *smokve*) potroši san 8 miljuni rùbli.

Pùtova san pô svíta, ma ovakðvo ne želín ni nãjgðren pãsu.²⁷ Najprín nîma vagùni vëgo samo oni od bështij. Ferãta grë. Døjde na jenu riku, vajã izãc jërbo su razbili most. Sve su moste porazbili. Kolikã je ovã Rusija!

Govori mi jedan čovik ča je sidî s namon u ferãti, da je duža od 30 puti kã iz Splita u Jimocku, a širja od 50 puti kã iz Splita do Trogira. Ja sa se debðto išenpja!

Ka' je Bog otíja²⁸ døjden u Moskvu.

Da ću u jòtel, nîma otèli.

Da grën u zajednički dom, kã u kuću o' rikòvera. Plãtin za posteju 8 stotin ijad rùbli.

Žz jutra se ustãnem i grën malo po gradu. Popíjen kafu – 150 ijad rubli! Gledan grad, nìdir nîma škùri. Sve su izgòrili.

Seden u trãvanj²⁹ i platin 10 ijad rùbli. Asti grāju! a u nãs do Bačvic dvi krune. I to vuču konji, a ovod su konje izlí, pa vuču Rusi. Sãjden iz tranvaja i išćen dí je guverãn. Vidin jednëga pa mu se javíjen:

– Olã, ruskij!

On se okrëne, poglèda me pa mi reče:

– Alt! Vi ste ujãpsen!

– Asti Mânde!³⁰

– Ko ste vî?

– A kojî ste vî?

– Ja san komesâr o' sovjeta!

– A ja san Marîn, konrišpodênte o' Groma iz Splita za ovu agrârnu refôrmu.

– Ča ste dõšli õvod?

– Doša san za govorit s Trockin (debõto san reka *troskot*), a ne bi bî ni dõša, a žâ me ča san i doša, da me nîj carigrajski Sultân nagovorija da dõjden malo obâc i ovu Rusiju.

– Dobro je, dojdite i obajдите, samo ne smîte ništa kõntra nan. Dojdite s nâmon, jâ ću vas odvest u Trockoga.

– A, eto ajdemo. Evo trâvanj, meni se je drago š nîjn vozit, jërbo san iz Splita.

Ūjdemo u trâvanj. Izvâdin ja portafõj, a on govõri:

– Jâ ću platiti!

– Ostavite, ja ću!

– Nikako. Ovõd san ja doma. Ka dõjden u Split, onda ćete vi.

– A eto, neka van bude. Ako dõjdete u Split, odvest ću vas tranvajon na Bačvice, pa ću vas izopijat kâ prájca.

Misli san da će on platit 20 ijad rûbli, a kad tamo on prižentâ dva bulentîna, a onî od trânvaja mu reče: gut!

– Ol ste abonât o' trânvaja, pîtan ja njega.

– U nas nîma piněz, sve je na bulentîne.

– To kâ u nas letimacija, ka' je bila provizacija.

– Oli jemate vî piněz, pita on mene.

– Jeman!

– A koliko?

– A jemât ću ništo 170 miljûni rûbli.

Nismo dobro njânka izâšli iz trânvaja, a on meni šakveštrâ sve pineze.

– Ne trîba van pinež. Evo van ovi bulentîni. Ti modri, to van je za kafû, ti zelèni, to su van za obîd, ti žûti, to su van za večëru, ti žûti, to su van za kõmoru, ti crjèni to su van za žènù ti...

– A koju ženu, ka' je meni Mânde u Splitu?

– Ne, nego ako oćete põc spavat s kojõn ženskom, onda jon przentâte ti crjèni bulentîn, uhvaťite šotobrâco, odvedëte sobon.

– A ona grë?

– Jërbo je u nâs sve držâvno. Nikor ni gospodâr od nićega.

– Ka' je tako, õnda ću se jâ večeras zâfâstat s kojõn.³¹ Ma ja bi želija kojû s kapelînon.

– Morete.

– Dobro je.

U to dojdemo u jedan palâc. Na njemu tabèla: *Črezvičajka* (debòto san prošitija: *črčajka*).³² Pitan ja:

– A ča je ovô?

– Ovô je kâ jedân sūd. Ko nij od naši, tõt ga se malo izmùči. Rastīžu mu se noge i ruke, oli mu se gūli koža i druge stvāri.³³

– Razumīn. To je isto kâ ča me jedân pūt Luka Póduje pripovída *in question de Spagna*.³⁴

Dojdemo do jēdnega drugoga palâca, a okolo njega sve puno đendârmi.

– Ča je ovô?

– Eto tõt je Trocki.

Ūjdemo u dvorišće. Punò đendârmi. Svi baunèta in kâna. Po skâlan i koridúrman sve sâmi đendârmi i sve grūbi kâ pasi.³⁵

– Ma su van grūba čejad ovi đendârmi!

– To su Kineži. To je vojskâ.

Dojdemo na drugi pòd. Sedemo u jednu komoru od ricêvera. Koji pūsti lūš! Komesâr zavīždje, a dōjdu unūtra dva đendârma.

– Ko je u Trockoga?

– Lenjin. Ne more sada nikor ulist.

– Asti grāju!³⁶ Ništa bojega ka' su zajedno. Mogu uz put su oba govorit.

Onda komesâr reče đendařmu:

– Recite jin, da je ovòd jedna strânjka furèšta, đornališta iz Splita, da ga je Sultân nagovorija da dōjde obâc Rusiju, pa da je doša jin u vīžite.

Đendârma ode, a komesâr meni:

– Ako vas prīmi, to će biti velika čast za vās.

– Dat ću jin ja čast.³⁷ Drago me ča su zajedno, pa ćedu me čut.³⁸

Đendârma se vrāti pa se izlâje kâ pas: či čo, šlin, šlon.

– Rekli su da dōjdete.

Đendârma mi otvòri vrāta.

Trocki sidī za tavlīnom, a Lenjin s bandē u jednu poltrònu.

Ja se pristavin i rečen kojī san, a oni mi ponūdu da seden.

– Ča ste došli u Rusiju?

– A eto, čuja san puno govorit o vān, pa sân doša vidit je li sve onako kako se govori.

– Dobro je, samo ne smite ništa pisat. Ča govòru u Splitu o nān?

– Govòru da vās nikolīko Žudiđi i Kinēži zapovīdate s Rusijon.

Trocki se ustāne i kâ u jīdu mi reče:

– Vira ne kontã³⁹ ništa u nãš.

– Ne tríba da se jĩdite. Morete vi govorit da niste Źudĩj, a jã bi se okladĩja za nẽ znan čã, da jeste, jẽrbo puno smĩjate na jednẽga Źudĩju ča je do lãni jemã u nãš bančĩc o' zjogãtuli, a sadã je miljunãr.

Nĩ mu bilo puno drãgo ča sãn mu reka, pa je odmar seja, a Lenjin mi govõri:

– Kako se u vãs tiščĩdu težaci?

– Debõto su svi komunĩšti.

– A nisu o' zemljorãdniške stranke?

– Vidilo se ka' su bili võti! Za zemljorãdnike, ka' izvãdite one civĩle, ja nẽ znan je li ji 300 võtãlo za zemljorãdnike. Svi su võtãli za komunĩste. Sãmi Split u Dalmaciji jema diputãta komunĩštu. A jesu li u vãs težaci komunĩšti?

– Nisu, a jesu li težaci u Šibeniku, Kaštĩlin, Solinu i u jostãloj Dalmãciji komunĩšti?

– Nisu vẽn samo u Splitu? E pa ča za tõ! I naza' godin ka' su svi drugi bili narodnjaci, naši su se u Splitu tiščãli kã tolomaši.

– To mi je čudno!

– Ne tríba da se čudite. Evo i sãdã, neka jin je krãj Petar obeća zemju, oni isto ne grẽdu u nijẽdnu povõrku, ne mãridu. Oni su sãmo za agrãrnu refõrmu.

– Čudnovãto!

– A meni je čudnovãto, kako u vãs ovõd u Rusiji nisu težaci komunĩšti?

– Ako je težãk komunĩšta, onda on vãja da rãdi poje oli vinõgrad i sve ono ča jema, a kako je sve drŹãvno, intrãdu pĩrmi drŹãva, a težãku dade onõ ča mu je dosta.

Da je tako, õnda u nãš ne bi njãnka jedan bi komunĩšta!

Õnda me Lenjin zapĩta:

– A znate li vi ča je komunĩzam?

– A eto vidin, komu sve, komu ništa.

– Kako to?

– A lĩpo! Ŭbili ste cara jẽrbo da se je vozĩja u ferãtu u I. klãšu, ubili ste burŹoãzu i naredĩjali ste jin, prez dat jin metle, da čistu kondũte...

– To se isprimice svuda dogodi, i kod vãs bi se to dogõdilo ka' bi Muzgõvno postã kapitãn o' cĩrkula.⁴⁰

– A sa' ste vi burŹoãza. Sa se vi vozite u I. klaŹu, zapovĩdate i ubĩjate onẽ ča nisu od vaši. Istĩrali ste likãre, inŹenjere i druge naučenjãke, a sa' ste malo po malo počeli razumĩvat pa ji zovete jõpet.

Vidilo se da jin nij bilo drãgo ča san jin tako oštro u čũnku reka. Mučũ oni, a jã jopet.

– Oĩli ste da narod počne Źivit ka ča se Źivilo još prin Isũkrsta, pa malo po mãlo dolãzite jope' na onũ stãru, da vajã da kokod radi perõn, kokod motĩkon,

kokod da činī operacijúne, a kokod da vuče karijôlu. Ka' bi svi bili gospoda, ko bi ônda jãpno mřša?⁴¹

Oba mučũ!

– Škužãjte ča san van reka. Ono ča jě, ono san van i reka! A sa' ću vas još niřto pitat!

– Pitajte.

– Ča se van parĩ od ově agrãrne refôrme?

Mučũ oni kã mučũ.

– A ča mi ne odgovãrate?

– Mi van na to ne znamo ča odgovorit.

– Onda grěn ča.

– Ajdě, samo van pripõrućijemo da ne smĩte niřta písat.

– Dobro je.

I tõt se ř njima pozdrãvin a na vrata me jope' doćeka onĩ komesãr.

Š njĩn san bĩ u druřtvu cĩlo vrime ča san bĩ u Moskvu.

Neka su oni meni rekli da ne smĩn pisat, ja van evo piřen i jope' ću van pisat, a sa' van nĩman ča viřje pisat, věngo vas mlogo pozdrãvjan.

Oděsa, 13. 7. 1921.

Ka' mi u Splĩtu gremo obãc vinõgrad, izgũbimo debõto cĩlo jutro, a da oće ćovĩk obãc ovu Rusiju, ka' ča je meni Sultãn reka, da je põjden malo obãc, ne bi je obãřa u sto godĩn!

Jo, judi moji, kolika je!

A ča jema po njõj! Koja mista, brda, rike i druge stvãri.

Onĩ me komesãr svudã pratija. Ka' smo dořli na jednu riku, ča brodi gredu po njõj – sa' mõrete õdmar znat kolika je – pitan ja njega:

– A koja je ovõ rĩka?

– Ovo je Volga.

– To se debõto zově kã jedna gospoja ča je stãla u Bilanovu kuću, ča jon je muř bi ovako malo pãtulav, ča se zvãla řjora Ôlga. Boře mõj, svařta li ćovĩk more ćut i vidit u jovõn svĩtu.

Bĩ san i u Petrograd. Kojõ misto! Koje crĩkve, koji palãci. Samo su ga boljševĩki ruvinãli, kã ča su ruvinãli i unĩřtili cĩlu Rusiju.

Zabõli te u duřu vidit palãc prez řkũri, prez põdov. Ka' su gospoda utekla, uřli su boljševĩki unĩtra, pa ono ča se je moglo odnĩt, ono su odnili, a rěřto su izgõřili.

Kontrařtã san jã cĩlo vrime s ovĩn mojĩn komesaron, pa bi mu reka:

– Vidit ćete da ćete se jopet vratit na onu stãru, da zapovidaju oni ča su pamětnĩji, a ne onĩ ča su jaći.

– Vi ste reakcionēr!

– Da san ja akcionēr od kojě banke, ne bi se ni denja s van govorit.

Jedno smo jutro došli blizu jednega sela daleko, pa je bilo studeno isto ka' u nās ù sri zime.

– Jema u nas misti di je i zimi i liti snig.

– Asti grāju!

– A da vidite u Šibêriju.

– Jema tamo bit grubo!

– Zašto?

– Jërbo u nās kad oćedu reć da je nigdir grubo, reće se: »Gore je vên u Šibêriju«.

Pa me⁴² on stâ pripovídat kolika je, sve nikè vrste kâ ča su u nas kilometri. Da je poslat dva naša përita da je izmìru, ne bi je u 10 godina izmìrili.

– A di dolàzi stât⁴³ ova Šibêrija?

– Evo ováko na ovû stranu.

– A da se ovako pøjde sve naprid, po ověj Šibêriji, dobro naprid, ja mislin da bi čovik doša na kráj svita!

– Da gréte ováko naprid, došli biste u Jamèrike.

– Āsti...! Bì san jā u Jamèrike, pa ôklen san ja doša, evo od ovamo iz nazad, a vi govõrite da ka' bi odija tako drèto, da bi doša u Jamèrike. Ne razumîn!

– Kako je zemja tøndasta...

– Tøndasta?

– E tøndasta kâ balðta, pa ka' biste odili priko njě, vajålo bi da dõjdete jopet u Jamèrike.

Cilu noć nisan moga spavat. Sve san misli kako se to zemja privřće, pa mi se svaki čas činilo da će mi se pðsteja počēt privřćat.

Müşno mi je bילו virovat, a i sad ne virujen, jërbo o' kad se kod spomîljen, Merjân, Bráč, pûnta o' Čiova, Supètar svi su uvik na isto misto.

Pa da je zemja tøndasta! Ajde razumîn, mi ča smo gori kako stojîmo, ma oní ča su ispo' šòto od nās, kako ne pòpadaju?

Svašta li čovik naučenjāk znā!

Ne vidin ùre, ka' dõjden u Carigrad pitat Sultana, zna li i on da je ova naša zemja tøndasta.

Bi li se vrag izumîslija!

Odmar san se štufâ stât višje u jověj Rusiji, pa govõrin komesaru.

– Grën van ča, ajdemo u Odèsu, pa ću vapðron u Carigrad.

I evo jema tri dana da smo ovöd i čekán vapðr za pãrtit.

Lîpo je ovöd u Odesi da nîma Kineži. Sve svit vesel i dosta se frajåje.

Našli smo se jednu večer s nikin balarīnan. Koja pūsta glēnda! Ča smo bālāli i koliko smo pōpili. Balā san ja s jednōn monfrīnu. Debela i sva tōndasta – kâ ovā naša zemja, ča me ovi komesār reka – a lagana za bālāt kâ perušina. Nikako smo u zadnje popūzli, pa smo pali, pa...

Jutros me bočila malo glava a danas smo jopet malo frājāli, jerbo ovi komesār partīje nočas za Moskvu a ja sutra za Carigrad.

Poslin obida smo sidili niko vrime za stolōn i razgovarali smo se.

– Ka' dōjden u Split poslat ću van jednu dopisnicu.

– Pišite.

– A je li šjōr komesār?

– Ča je?

– Ča se van parī od ovē agrārne refōrme?

Ōdmar je pā glavōn na stol. Poslin pet minūti uzdīga je glavu i svega ga znōj oblija. Ka' se otra tavajōlon, gleda me i mučī.

– Eto vi ča ste fūrbast! Znete da je zemja tōndasta, a ne znate mi na ovo odgovorit!

– A šta ćete da van odgovorin?

– Da mi odgovorite ča van se parī!

– Kako ča mi se parī?

– Tako ča van se parī, kâ ča van se parī?

– Ne parī mi se ništa!

I s otīn smo se rastali i on mi je priporuči da ne pīšen kōntra Rusiji. A evo u jovōj Rusiji jema najviše težākov, a nikor mi nī znā odgovorit ka' bi zapita da ča jin se parī od ovē agrārne refōrme.

I sutra partījen pa ću van se jōpe' javit iz Carigrada a sada vas mlogo pozdrā-vjan.

Carigrad, 5.8.1921.

Evo san jope' doša u jovō nesrīknjo misto. Dāle san doša, a ne vidin ure⁴⁴ uteć.

Ōdmar san otiša u Sultana. Obeća san čōviku da ću ga dōć pozdrāvit prīn vĕn pārtin.

Dojden ja u njega i nājden ga di sidī u poltrōnu, a jēdnōga šinjorīna ventulāje.

– Dobro jūtro, šjor Šultān, jeste li dobrē vōje? Lādite se vī!

– O, vī ste, dojdite naprid. Je li van vruće?

– Āsti grāju! O' kad san živ, nisan vidi više vručinē ven – ja van u čūnku govōrin – u jovōn vašen špōrkon mistu!

– Svūdā je vruće.

– Ča je trība govōrit!

- Da san u Splitu borânko bi se nauživa friškê ârje i majštrála.
- Fõji pišu da je svùdâ vručina upèkla.
- Asti Gospu! Fõji! A kò lâže kâ fõji! Da san ja virova ča su sve foji pisali, bî bi dosad poludija.
- A di je onî vaš prijatej?
- A eno je bi otiša najprîn u Mandarsku u Pečat, a sa' je u Suboticu.
- A ka' ćete vi ča?
- Sutra ñz jutra.
- A kuda?
- U Rim.

U to ča smo se mi tako razgovarali, dõjde jedan od oni... kako se ono zovu... jedan od oni uškõpjeni, i šlin, šlon, ništo zatambàška.

Eto ste i danas moj gòst. Ajdemo obìdvat.

Ja san mu se zafaliva jerbo mi ni puno komodàlo obìdvat u njega. Zadnji pût ka' san bi obìdva, sva ona slakusàrija me⁴⁵ bila naùdila.

A - ši⁴⁶, vajàlo me sèst i obìdovat.

- A moj šjor Šultan! Ovu van manìstru u nàs ne bi ni pasi izili. Di je u nàs jùva ka' se ono sva crjenî o' pùsti pomidõri, a ovo mi se parî jìst šènu i mǎnu.⁴⁷

Sve san izija kâ nikako priko võje,⁴⁸ a on je kúsa kâ da je uteka od glada.⁴⁹

Nìma kâ u nàs. Lìbricu bravjèga, ma od lònze, i šâlše o' pomidõri, ma špõrke s lùkon i petsimùlon. I mrtvi bìdu jìli. Pa onda opõla, ma iz vrča! A ovõd u vās ću se debðto ustàt glàdan poslin obìda.

- Hvala van na komplimèntu.

- Ne trîba da mi zahvaljijete i činite kumplimènte, ostâ san da ne rećete da se ne denjân.

Poslin obìda jedan je crni moro donija kafu... i tõt san u razgovoru ostâ u njega sve do 5 uri popodne.

- Ča jema nova u Splitu, primate li ñovitâdi?

- U Splitu jema uvik po koja novitâd. Kako morete promìslit Split brez novitâdi?

- A ča van pišu?

- Najprîn su ujãpsili i osudili nike komunìšte, a to su jemali još prin ućnît. Onda čujen da su Conzani i don Rajmõndo rastuženi, di neće moć višje stavjat na crikvu Svetoga Duva sve moguće bandîre, a ne našu. Prva fešta ča bude, nima višje crjèni štrâti, vèn vaja stavit državnu bandîru, jërbo crjeno o' šočalìšti i komunìšti. A tako isto i Làura bandîru su tri glave⁵⁰, ka ča je bi stavi od nikìdan.

- Ka ste spomenuli komuniste, ča je u Rusiji?

- A eno je pritìska glad. Ne bi ja ni pasu želija ono ča je njiman doli. I još smo se razgovarali o svemu po malo pa mi u zadnje reće:

– Za naše prijateljstvo, da vidite da van oču dobra⁵¹, darovat ću van tri bûle a odvedete sobon u Split.

– Hvala van na tòn vašen prijateljstvu! Još mi govorite da ću s ovîn vidit da mi očete dobra! Ča bi me Mande isfrižàla!

– Samo tri!

– Njânka jednu, nismo mi od tega, vèn ovako da je...

– Kojĩ ste vi tić⁵² moj šjor Marĩne!

– A da nij vrûće! A pomidõri ti užgu krv!

– A ka' to nećete, uzmićte za mremõrju ovĩ cigalĩn.

I dãrova me jedan turski cigalĩn od põ metra.

– Fala van na jubavi ča mi je iskažijete, i da vidite da vas stimájjen za čõvika⁵³, jope ću vas pitat – a rekli ste da ćete mi odgovorit ka' se vrãtin iz Rusije.

– A ča to?

– Ča van se parĩ od ove agrãrne rãforme?

Õdmar je malo kã zakurĩja, glava mu je pala.

– Ča je, šjor Šultãn, ol van je čakõd naũdilo?

– Ne znan!

– Kako van nẽće naũdit, kad ste za obĩdon izĩli svu onũ slakusãrĩju.

– Nije o' tega, vèn nego ča ću van odgovorit. Čekajte nek se promĩslin.

Uvatĩja se sũ dva prsta za donju usnu, i sve misli. Pa za desetak minũti govõri on meni:

– Kako fõji pišu, stvar će se s vrimenon uredit, a za Split će vãjãt ućinit jednu šeparãtu agrãru rãfõrmu.

– Jeste se mislili, ma ste i smislili. Ne intendĩte se vĩ u jove stvãri.

I s otĩn smo se ustãli i on me oprãti do na vrãta. Ka' smo došli na vrãta i jušto se pozdrãvjamo, a ja ga upĩtan:

– A je li, šjor Šultãn, znate li vi da je ovã naša zemja tõndasta?

– Bome znan.

– To i vi znate!!

– Tõndasta je i okrĩće se okolo sunca.

– I to ste vi znali, a o' kad?

– Bome još iz ditĩnstva! Ma baš se ćudin.

– Grẽn van ća, stõjte mi dobro, ka' dõjden u Split, poslat ću van jednu dopisnicu.

– O'te s Bogon!

– S Bogon van!

Otiša san niza skale, i nĩj mi õdĩlo u glavu da je on još iz ditĩnstva zna da je ova naša zemja tõndasta.

Je li vrag u tovaru!⁵⁴

I eto san van pisa, i prvîn vapóron partijen, pa cú van batìt telegraf.

I sa' vas mlogo pozdrávjan.

Antofogašta, 30. 3. 1921.

Govõru stāri judi: nikor ne zna ča je komen zapísano! Pa tako se ni ja nisan nikad nada da cú vidit sve ovo ča san vidija i da cú podnît onðko strāja koľiko san podnija ovî' dān.

U jovô petnājst dān ča san doša u Súd Amèriku debòto san je svu obāša, jerbo di se kòd okrèneš svudā jema našega svîta, i svi te invitāju.

Tako san se ũpozna s nikin Babùricon kojî me invitā da dõjden š njîn u lów. Odmar san reka da oću.

– Ali, znāte, stāt ćemo dese dān.

– Dobro je da je i višje!

– Bî san kuntēnat i žējan ubît patku oli koju kokošicu. Pomîslin ja u sebi: ono ča ubijemo, ono ćemo izîst, i bit će ti marendîni! Ka' je bilo sutrādan, zovēdu me da je sve gotòvo za pòč ũ lov.

Dõjden u jedān dvõr a tõt ti nājden Babùricu i četiri njegova prijateja, dva Ingleža i dva Amerikanca i jošćec desetak crni mōri i dvi-tri sluge. Babùrica i prijateji mu obučeni kâ šototājeri, a tako isto obuču i mene. Jedan sluga zatrûbi u trunbîtu, a Babùrica govõri:

– Ala, fertik, ukrcajmo se, partēnca!

U dvoru je bîlo šest tonðbili, ućinjeni sve kâ velike čîbe, i mi ujedmo unutra. Pîtan ja Babùricu:

– Ma ča je ovô, di ovô grēmo?

– Ovo grēmo ũ lov na lèoparde, tîgre, lijunfānte i druge zviri.

Āsti grāju! Ôdmar mi se smrzla krv. Govõri on meni da će bit lîpo, a ja bi plati sto fjørîni da san ostā doma.

Sa' ka' je sve svršîlo sa' me debòto drago da san bija, ma ka' mi šòlo dõjde napamet kojî san strāj podnija, ôdmar mi se koža naježûri.

Vòzili smo se cîli dan. Koja pūsta cabla, vòjke, trava, tršćice i svake vrsti lîšća, i sve gusto kâ šuma. Nima puta, vên tonðbil grē di ga je vòja.

Ka' se je smraçilo, stali smo na jednu mālu čistinu, a Babùrica govõri:

– Evo ovõd ćemo lāgerovat.

Tonðbili su se usporedali svi jedān blizu drugoga, gorû sviće, a ja san do večere otîja izāc vanka, pa põjden do na vrāta.

– Di gréte?

– Otîja bi se prošetat i vidit ovā cabla i vojke.

– Ča je trîba govorit!⁵⁶ Morete ako oćete da vas zvîri rāzdru!

Nij on dobro ni reka a počme se čut niko kâ urlikanje, debòto isto kâ u nâs ka' mâškare viču na Rîvu.

Počmemo mi jist svi zatvòreni u čibe a okolo nâs se drèču kâ da je bàraban⁵⁷ i čujen kâ nîke govòrit.

– Ča je ovò?

– Ovò su papagàli po cablîman.

Nisan se nikad nada dòc u pàtriju o' papagàli. Malo pòza temu udre mene nikor jabukon ù glavu, a Babùrica se smîje.

– Ča se smîjete? Ko me je udrija?

– Šimije! One su po cablîman, pa se itaju, čujete kako viču!

Pomîslin jâ jopet u sebi: onda je ovo i o' šimiji pàtrija. Di san jâ ovo doša?

– Dobra noć, dobra noć!⁵⁸

I svi legnu spavat. Pokriju se i po glavan, ma se meni nij dalo.

Spavat? A ko je moga spavat!

Viču drèču se, a svaki čas mi dolèti u glavu po koja jabuka oli smrička. Izjutra ka' smo se probudili, bila me⁵⁹ čûnka sva rebatila, a žgòrac po glavi i po čelu koliko ti Gòspe oće.

Pòšli mi ù lov. Pàrtili smo daje, a u niko doba se fermàli. Svaki je jema po pušku, ma ne dvočivu vèn militàrsku pušku. Ja nisan otîja sâc, vèn san ostâ u čibu.

Oni su otîšli i na daje, a ja san osta sam. Malo po malo počele se okolo po cablîman kùpit šimije, pa ùdri ú me jabukan kâ u tunbùlâc i svaki put drèto ù glavu. Jitaju se isto kâ u nâs mularîja.⁶⁰

– Vidi nesrîknji beštij! Pràve šimije Katànove.⁶¹ Dì san jâ ovò dòša! Sve san se čudija kako nisan poludija.

Oni su se vratili za obîd i donîli sobon rãzne zvîri ča su ubîli a ča ja nisan otîja njânka poglèdat.

I tako je to duràlo deve' dãn. Ijadu pùti san mislija: evo sa ću debòto umrît ò' strâja!

Nisi zna ča je gore oli noć oli dan! Najedanpût bi se vas naježurija, pa bi me znòj oblîja a vlâsi bi mi se uzdiĝle kâ u prâjca. ne bi ni nâjgòren pàsu⁶² zaželîja ono ča san jâ podnija, a oni su svi spavali kâ da su pò dvi litre vina popili.

Vidi san svakakî zvîrî i dîvjî bivoli i divje maške i tîgre a o' šimji se nisan moga obranit nikako.

Ka' je Bog otîja, poslin dese dãn, pàrtili smo č. Činilo mi se da san uskrsnîja ka' smo došli u Jantofagàštu.⁶³

Babùrica je učnîja jèdnù večèru za vesèje od lova i pozva višje prijatèj.

Ka' je bìlo poslin večère doša san š njîn u jedan kâ tinèl i tòt vidin jednéga obučena u crjènu velàdu, bìle gaće i jema bãfe, a smîja na pokòjnega Trifûntu.

– Kojî je ovo? – pîtan jâ.

– To je moj gorila Bepi. Sa' će mu kamarijēr donīt večēru pa ćete vidit kako će večērat.

Babūrica se počme š njīn razgovarat po amerikānsku i kažije mu kako je bi' u lov.

Bepi večerāje, sluša i sve mene gleda.

Pīta da kojī san jā, a ja mu rečen da san tī i tī, i ôklen san.

Pitaju me oni prijateljī Baburice da je li mi ovōd drago, a ja jin rečen da jē, ma da ne vidin⁶⁴ ūre utēć u Split.

Ka' san ja vidi kako oni pametno govōru, gōvorin ja Babūrici da bi oīja jī ništo pitat.

– Pītajte ga.

– Čujete, šor Bēpi, oīja bi jī ništo pitat.

Oni se ka' makne i učine mōt kâ da sluša.

– Ča se van parī od ovē agrārne refōrme?

Nisan njānka dobro izūstija zadnje beside, a oni mene s čikaron ū glavu!

Babūrica mu da dvi po čūnci a kamarijēr ga odvede u drugu komōru.

Babūrica mi se skužâ da mu je žāj i da oprōstin, a ja nisan za zlo vezeja⁶⁵ i tako je i to prošlo. I sa' van nīman ča višje pisat, vēn da ću do mālō dān pārtit u Indiju pa u Čarigrad.

I sa' sbōgon van!

Bog, Bog, Bog!

Marin

Evo san, fala Bogu i Onōj od Pōjjišāna, doša donapokon u Raj. U ono četēr ure ča san stâ u Purgatōriju – a bile su dēbōto kâ četēr godine – vās san se īspurga. I tilesno, i duōvno, i svakako. Ne znan ni jā kako san ono izāša!

I tako ti dōjden na rajska vrāta.

Čīn san zāklāpa, odmar su se počeli okrakunāvāt krakuni i vrata se rāstvōru.

Pūsta svitlost zablīščila, da san dēbōto oćóri.

Na vratima pristūpi sveti Petar. Odmar me pripozna.

– Ote naprid kâ' ste vī!

– Fājn Isus!

– Vazda budi!

– Kako je bilo?

– Ti, i čīn san reka samo ovo: āsti, odmar san bržje bōje izusti: Mānde!

I to me spāsilo jer je sveti Petar jūšto bī kâ ūzđiga ruku, i ja san se jūr bi vidi nīkoliko ūri jopet u Purgatōriju.

– Ujdite i àjdete naprid i budite nepogrešiv, jerbo učinite li koju makaronâdu, mòre van grûbo izâc.

Tõt se š njiman pozdravin i ũjden naprid.

Ča čete vi vidit, križ ti – ne... jopet se dèbòto inšenjân.

Ne's se inšenjât! Pūsta svitlost, pūsta mužika, orkèštre, tàmburašice, armo-
nike – na ijade, na milijune!

Svuda pivanje, svuda se līpa rič čuje, a neceš čut beštīmju da dāš – oti san dèbòto reć: Gospu!

Pūsti vonji sve samo o' dobri bokūni! Svūdâ se pečū jânci, fažanāju patke i zeci, čuju se vonji od brūjèti. Tõt se jī i pije i jema svakakvoga blaga božjega.

Ândeli pečū i kuvaju i mīsudu zlâtni krv.

Koja dèlicija!

Gledan ânde. Jema mâli i veliki. Oni mâli svi su goli i svi su muški! Svi su debèli, bjòndasti i rīcasti.

Oni veliki svi su līpi i svi u vèštâlje. I oni su svi bjòndasti i jèmāju bòkule sve do ramèn.

Letīdu, pivaju i trumbitāju. Jema ji na miljūne, ko bi ji izbròjà!

Kà' san dòša u jovī prvī tajlung, kâ nīka tranzèna, seden za jedan stol da ću čakod rúcat.

Bilo nas je za stolòn na ijade, a stol je bì dūg, morete kalkùlàt, kâ iz Splita, līpo do u Klis, ako ne i daje. Tõt ândeli činū od kamarjèri i nosu ti svakog blaga božjega i sve kâ mukte, ne trība ti se mislit za platit. Ča kòd oćeš; ča ti kòd srce zàžèli, ândel ti doleti s pjàtom u ruci i stavi pri tobon, a ti jīš!

A pit? Jema crnoga, bìloga i òpòla i ona vina kâ u Slàvòniji ča moreš popit demejanu a da ga ne ćutiš u glavi. A mužika prez prìstânka okolo tebe kâ kà' bi governatūr doša u Split.

Sve sâmi fūrèšti svit okolo mene. Činīlo mi se bit na Málu gospu na Solīn, pa da sidīn s Bráčaniman za stol. Nikoga ne poznajèn. Odmar san razùmīja da jema malo Splićani u rajū. A kako ćete da ji bude kà' Splićani ne živu vèn o' beštīmje i drugi smrtni grījov.

Nisan vidi jošćec ni jednoga iz Splita.

Kà' san ruča, ùstânen i počnen odit naprid.

Svuda réstu rūsule i gârīfuli, a jema i frùta. Câte i mlūni, fažòlèt, biži i svaka druga gràcija božja.

Svak je vesel, svak se smije i piva, kâ da je sokolski ples. Isto onâko. Svak lipo obučèn i škrìkolāju mu gète. Grèš naprid a konfužjūn kâ da je Sùdâmja.

Pūsti šušūr i sve veselo i sve fūrèšti.

O'kad san ovòd sve to lipje i lipje. Boje i ne more bit. Bome, kâ u Raju! Ne rādin ništa, šetan, jīn i pijen koliko me voja. Di ćete lipje!

Ne rādin jērbo ne triba radit.

Andeli – a jema jî na milijune, veli i mali – oni radu sve. Ruke na škînu i šetan. Ako me nîj voja šetat, seden u kârôcu, oli tònòbil, oli rējoplan, pa di zamislin onòd se nājden. Da me voja, mogu i dese pūti na dan jist, i to ča me voja. Dōjde ti anđel i ti mu rečeš: Dajte mi pjät tripic o' jânca, oli pùlāstra, oli ča te voja, i on ti odmar donese. Ča zamīšliš pit, ono i piješ. Jô crnoga! Kānkari me rāstočili kà, ga ne bi Jūti platija po 40 krun, kaki je. A bîlo? A òpòl? Jedno boje od drugoga!

Dikod, kà' se ono malo boje pròmīslin, da nîj bîlo za òstāvīt Split, dèbòto me žaj ča nisan i prîn umra.

Ja se malo s kin družin, jërbo malo koga i pòznājen. Malo san ovòd naša svita iz Splita. Sve dèbòto sāmī fūrēšti.

Sve sāmī svit o' šesta i priko načina jūsak.

Sidîn danas za stolôn, pa san višje jã izîja, ven pètnājst ča su sidili do mene. A popi san za trideset njizi. Nego mi se danas dogòdila jedna grūba stvār.

Doša mi je jedan anđel, zamòlĳa me da seden u rējoplan, pa mi reče da sveti Petar želi s nāmon ništo gòvorīt.

Poslin dva minūta eto na u kancelàrĳju.

– Mōj šjor Marĳne – govōri meni sveti Petar – čuju se o vān grūbi glāsi. Ovòd vaja da ste nepogrešiv, a vi ste jučër pili malo suviše. Tužba je još na vās da ste se intrĳgāli u jednu kòlùdricu, i da vas nîj jedan anđel ìstĳra, mogla se dogòdīt i sāblazan. Ča jemate vĳ na tō rec'?

– Nājprĳn, vajã da znate da san jemã u glavi dva žmūla vina suvišje.

– To ne smi bit!

– Znan i jã, ma san ču nike erjãve glase iz Splita, pa da mi to prōjde, pòpi san nĳkoliko žmūli crnega.

– A koje ste erjãve glase čuli?

– Jemã san čut da presesūn o' Velega Petka nĳ vajãl ništa i druge nike stvāri.

– Ônda van je to proščeno, ma se drugi pūt čuvajte.

A ônda, da van rečen prãvo, su mi ruke malo boje polètile, a uto je doša jedan anđel i uredova je, a jã san se skūžã da san malo vĳnetan.

– I zato ča ste bili malo vĳnetan neka van je za ovi pūt proščeno, ma se čuvajte unaprid. Nemojte pit priko ònèga ča ne morete podnĳt, i da van ruke višje ne pòlètu jerbo čemo van stavit mužàrjòle na ruke!

– Pròstĳte mi, neću višje.

– Za ovĳ pūt neka van je proščeno, ma ako se ne pòpravĳte, nećete bit dōstojni da ovòd òstānete, pa čete svršĳt u Pākãl!

I s otĳn san òtĳša ča vās smūćen.

Uto ča mi tãko govorimo, trču kã ozdãl tri na konju.

Jo ča sãn se prìpã! Koji jũdi, koji konji! Jemadu sabje, deměškĩnje, kopja, a topuzĩnan se jĩtadu po 200-300 metri u jãrju pa dõčkaju u zube.

Kõnjĩ trčedu kã letĩdu. Kroz nozdrve jin grě pãra, kã dim. Jo beštij! Ne bi balancũn moga podnĩt koliko bi oni mogli dognat tupine.

Kã' sãn se malo rãzabra, pĩtan ja:

– Kojĩ su õnõ?

– Ovo je světi Jure, Kraljević Marko i Miloš Obilić.

– Asti grãju! A ko bi se intrĩgã? Koliko bi ijad fašisti iz Rĩke isprin njĩ bižãlo!

– Oni čuvaju Raj, da ne bi doša koji đaval, oli zmaj, oli aždaja, koga potãntat.

– Razumĩn, to su oni kã u nãš drzavni policjõti na konju. Kã' su došli blizu nãš, fěrmãdu se i počmu se razgovarat s don Āntõn.

Gledan ja njĩ – a najvišje Kraljevića Marka.

Jo, koji kũs čõvĩka! Prsi kã u bivola, a di su mu bĩci, a pũlac – bogzna koliko bi moga na dan uskõpãt. A põpĩt?

Vidi õn da ga jã gledan, pa me oštro zapĩta:

– Što je ti, neznana delijo?

A ja san se vas uzdrća, pa mu rečen:

– Evo lĩpo vrĩme!

A don Ante mu reče:

– Ovõ je jědãn iz Splita.

On me još õštrĩje põglěda, a jã njemu:

– Jeste li dobrě võje?

– Nestrpljiv sam. Kaži meni, po Bogu brate, je li potreba da sidem opet dolje?

– Ne razumĩ se ništa. Tělegrafi govoru: stvãr će se riješiti na prijatejski naćin izmeju obe dĩžãve, pregovori se vodu prijatejski, na prijatejski naćin je cijela stvar upućena i tako daje!

– Nema od toga ništa!

– A ča je trĩba govõrit! Ol prĩn ol poslin – reka san jã u Londonu Loyd Georgeu da ćemo se mi š njiman zãfãstat.

– Eto onda mene!

– Nemojte prišit. Bit će trke priko Krke, rećemo li samo – Ōnda se oni s nan põzdrãvu, i opet põlětu kã niz to poje rãvno u vãs lět, da te bilo straj i gledat.

Jesi li vidija, moj Marĩne, ko ovde čũva red, čũvaj mi se i tĩ, da te ne uvede ćakod u napast, i da se oslõbõdiš od svakega zla.

Čũvan se i čũva bi se, a ča ćete jopet kã' je narav ona vrãžjã!

– Kako to? – pĩta me don Ante.

– Ma, eto vidite. Dok san bi na onon svitu, tri su mi stvāri bile drāge.

– A šta to?

– Ženskā mi glāva nij bila nikad mrska. Da vi znate koliko san ja kamālijēri upozna, pa to ne mogu zabòravit. Ōnda mi ni' bilo mrsko izišt po koj dobri bokūn i pòpīt po kojīn žmūl vina, ka' je dobro, a treće, kā svakomen Splićaninu, grē iz jūst bèštīmja kā mliko.

– Grūbe tri stvāri.

– I to je sve u krvi, a krv malo prāsaška, pa ko će to izličit?

– Gledaj se i čūvaj se, a dojdī drugi dan u mene pa ću ti molit Boga i blagoslovit ću ti kojī bokūn robe.

– Dobro je, a kojī bokūn da donesēn?

– Donesi ča te voja. Kòšūju oli kaparān, pās, a mùdānte svakako radi kamālijēri.

– Dobro je.

– Ajde, Bog, stōj mi dobro.

– Zbogon van i fala van!

Pòzdrāvi sān ga, pa sān izī sāmò pò tèrīne bakalara i malo janca na bokúne s bižiman cukarīniman i mrvu makarūni.

Sad vān ovo pīšen i ne pījen vēngo po pò litre crnega i zagrizen po kojī ravānēl i bogovan.

Raj, 25. X. 1922.

Da niste od *Groma*, bili biste jūr u Pakāl, a isto van nēće bit kā dòsad da ćete samo jist i pit i ne radit ništa. Od danas unaprid vajā da čakòd rādite. Ča znate?

– A, Bože mōj, znān kòpāt, zalívāt kúpūs, tùrnjāt i moga bi bit kā šorveljānte.

– Svi vī iz Splita biste otili nadgledāvat a nikor ne radit. Ájdete i čūvajte se, a kad nan bude čakod pòtrība, zvat ćemo vas.

Od ònēga dneva su me višje pūti zvāli na ràbòtu, a od nikidan su me zvali tùrnjāt.

Dōjden i nājden tot: Bārtula Vickòtu i brata mu Mařina Slivādu, Mařina Puizīnu Sínko, Pašku Dvòrnika Pátka, Matu Treūrsića Āsa.

Tòt smo radili, o kad smo deštrigāli – kako je ovi dan doša novi bakalār – spravili su nan bakalara s kunplīriman i līpo smo se prošli i u zadnje zàpìvali naše starīnske splitske pisme. Tòt smo jedān drugomen stali nazdrāvjat. Najprīn počenēn jā.

– *Isukrst se rodi*
u kipu diñća,
Bog žívija
našega Bartula Čúñća!

A on meni:

– *Meni zimi
pùno noge zebru,
a sada pozdravjān
našega Marina...*

Onda ja Trèursiçu:

– *Uvātija je macakāni
jednēga pàsa,
sada ja pozdrāvjan
našega Matu Àsa!*

A on meni:

– *Bija san u gradu
i vidi san jednēga mùta,
a vi ste šjor Marīne
bûža od kondùta!*

I bili smo išli daje da nī Marin Sīnko reka da ča ćemo se svadat pa zàpiva:

– *U jovōj je kući
razbijēna kùpa,
zato živili mi, svo društvo, i prijatelji,
i judi pošteni, i k vragu i skāndal i svādba,
i tako daje i cīla kunpànija,
i naše vesēje i živili
Svi uskùpa!*

Onda smo se još boje nazdrāvjali i zabavjali, i jā prvi put jopet nazdravin
Dvōrniku:

– *Veselimo se braćo
kad se vidismo,
tuga i žalost prōjde
kad se sastasmo!
Līpo ime Páško,
Bog ga živija!
I mlogo lita
Sretan bija, bija,
Mlogo lita i živijaaa!
I živija, i živija, i živijaaaaaaaaa!*

I tako daje sve redon jèdān drugomen.

Sve je do sad bilo dobro, a sad dolazi ono ča je bilo moja nèsrīća.

Zabòrāvi san van pisat da nas je za stolōn posluživāla nika Kaštèlānka Mandīna, ča pere pjāte i ostale sude u kùžīnu. Līpi kūs cure i sva kâ bqubak. Došla ona zdīzat pjate sa stòlā pa jednē bōte prignīje se priko mene i pritiska me lūnbuliman. Ča ćete vī vidit!

Nisan o' driva, a onō san se jucki nabúbâ bakalara, napija par žmūli novoga i borami ja nju usčīnen, ma dōbrō, a ona meni:

– Smradeeee!

- A ja njōj:
- *Bija san fērâton u Kàštila,*
pa je fērâti pukla šina,
a sada da si mi zdravo,
Moja drâga i lîpa Mandîna!

Bîlo jon je drâgo i nasmijala se, a jâ jon nàmîgnen pa ona dôjde jopet krâj mene prîdîzat pjâte, a jâ – ne budi lin – njû za lûnbule.

Utečë ona u kužînu, a ja za njôn. Nisan njânka dôšâ do një, a dva anđela mene. Nisan ja bî' ni vidi anđele, jer su se priobûkli kâ detëktîvi. I tôt me ujâpsu. Kâ, su me doveli pri' svëtoga Petra, vidi san na njemu da je vâs smûćen, i da mu je žâj za mène. Gleda on mène i svè mučî. Meni je pâ ôbrâz.

- Ovo van je treća i òvëga puta çete se mùšno moć spâsît!

Ja san se poče brânit i govôrit mu da jâ nîsan kriv, vñ da mi je bakalâr i vino užgalo kârônjsku i prâsašku krv.

I nîj mi vâjâlo ništa!

Split, 24. I. 1922.

U jutôrak smo primili iz Bakra ovî telëgram:
Dolâzin pozapôdne s vapóron: Marîn.

Ka' smo dobili telëgram, odmar smo svîman javili da nan Marîn dolazi, poslin godine i po, u Split, i da dôjde ça more višje svîta na mûl.

Okolo šest ûri eto ti vapôr grë iza Pûnte o' Čiova.

Svîta se skupilo priko načina. Svak je doša. Vapôr se približije a sviť grë na mûl.

Ka' se vapôr akoštava, svak gleda di je Marîn, a kako je bila malâ kišica, nij ga se moglo odmar raspoznat.

U niko doba Pave Čôpo zavîçe: Eno ga, eno ga! I svi ga uglëdaju.

Stojî Marîn na prôvi kâ kip jedân. Stavi je šudâr na glavu radi kiše, a dva kraja tiščî u zube. Pod pâzu s desnôn rukôn tiščî skrinju, a u lîvu ruku jednu mâlu prâznu demejanu.

- Živijaaa! Živijaaaaaaaj!

To se razliže da se je moglo çut i na Sustîpan.

On ništa vën gleda i mučî.

Stâvjaju skâlu, a Búço mu zavîçe:

- Nisi nikad bija çovik – zakâšje i pjune, pa mu nadoda – ardjav!

- Živijaaaaaa!

- Dobro došaaaaaaaj!

- Dobro vâs i naša!

To su bîle prve besîde.

Ka' je priša priko skale, tõt su se počeli jubit u lišce, i on progovõri s onin glasičen:

– Ja bi van sada tiščâ jedan govor, ma san puno smučen!

– Živijaaaaaaaj!

Onda su ženskê uvõtile, jedna skrinju i stavila je na glavu, a jedna druga demejânu.

Tõt su ga prijateji odmar saletili i uputili se ù grad.

Vidit onu žensku nazad skrinjon na glavi parilo je da je došla iz Põle na ùrlabe.

Ka' su došli na Rîvu, ônda se svit malo odalécija, a on je s družbon otiša u Jûtoga.

Tõt gori nâ pod bila je marênda.

Najprîn je bilo mužuli pe' – šes terîni, a ônda bakalára.

Razgovora i pripovidanja koliko ti Góspe oće.

Crno vino a poslin bakalára kaštradîne s kupûson, a bilo je i po koja noga o' prâjca i rëbar.

Tõt se dobro marëndalo i svak je bi' zadovoljan, a najvišje naš Marîn, pa je jia i pija kâ da je utëka ôd glâda.

Nëš da ne ji, poslin debòto dvi godine da se nij okusija od ovëga blâga Božjega!⁶⁶

Oko nike ûre ustâli su se ôdonlen i pošli su u Vrânje⁶⁷ popit još jedân žmûl vina.

Tõt su našli trakî od ubòtnice i mužgavac. I de gûšto su tõt sve izili i još im je Vrânjo dâ bîguli, ôndac su ispëkli nikoliko škûši na gradële, pa je bilo i po dva-tri bokuna incêrice i uvik vina.

Sad su se počeli razgovarat.

– Jûdi moji da van kâžen da san sve bija, ça san sve čuja i vidija, ne bi svršija govorit do prikosutra. Ka' san bi' u Jamèrike, če se zovë Tierra de Fuego, išli smo bìli u lov. Jo kojî san strâj pritrpîja! Di smo sve bìli? Debòto na krâj svita! Jâ mislin da smo samo pô ure otišli daje, da bismo bìli došli u pakâl! A ka' san bi' u Kalikùtu,⁶⁸ pa ka' me onî Maharadža odvëja vidit Kànibale! Kojî san strâj ônda pritrpîja! Pa ka' me krâj o' Kànibali otija darovat tri žene! A jâ nisan otija vazëst, i bilo mu je žâj i čovik je ostâ uvrîdjen.

– Bîšeš ji vazëst i donit u Split!

– Bravo!⁶⁹ Da san ji dovëja ovòd pa da izidu koga?

– A oli nîma macakâna?

– Ča će ti macakâni!

– Jo, moj Pave, da jin vidiš jûsne! Kâ dva kodegîna, a zubi kâ u konja. Da su sad ovòd ça bi gledale na Búču, kâ najdebjega, i bile bi ga dosad svega išćipjale.

– Ja bi ji isto bija dovëja!

– Bravo,⁷⁰ da mi uteču priko noći vãnka, pa da uvātu ovako koga, ča bi se izjutra nalžzili rãžnji i košćice po Merjãnu i spliskon poju!

– I tebe bi, Pêre, dikôd intrãle kad bi ono urãnija.

– A ne bi Peru, vãn bi tražile one podebje.

– To ne bi Jũti bi siguran!

– A ne bi ni Tũdorić proša lišo!

– A ni Rãdica!

– A ni Kařina!

– A da je pokôjan Kãnt živ, ča bĩdu bile golũze na nj!

– I onĩ nadãr Kargôtić!

– Virujte mi, boje je da ji nisan dovẽja, jer bi iša u skãndal, a ča ti govõriš, da oli nĩma macakãna, izĩle bi one i macakãna!⁷¹ Ostãvimo ovẽ razgovore, to ću jã sve govorit van drugi dan i tišćãt ću, ako mi dopũstu, jednu konferenciju u tejãtar!⁷²

– I nẽćedu ti ni dopustit jẽrbo je sad tejãtar samo za velike stvãri!

– A ol bi ovo bĩla jedna mãla stvãr?

I tõt su se razgovarali još jednu dvĩ ùre,⁷³ i ònda su ga oprãtili doma.

Svĩ' ovĩ dãn bile su svaki dãn pũste marẽnde i većere, pa kako je on bĩ višje naũčan na tudẽška⁷⁴ jĩća vãnka po svitu, di je sve sprãvjeno ćukron, razbořija se i eno ga u pòsteju. Tõt su se izminili tořiki likãri i svi govõru da je stvãr ozbiljna, pa ćedu svi ovĩ dãn tišćãt konšũlte i ònda ćemo javit.

Svi su ga prijateji došli nãć⁷⁵ i sviman je bilo i jist i pit.

U velikoj smo brizi radi njegova zdravja, jerbo svi likari govõru da je zlo, a sami jedãn govõri da mu je dobro.

A eto zbõgovan, a do drugoga puta znat ćete ča je bilo.

Naš Marĩn, okãd je doša u Split, svaka je nenãdinja na nj došla.

Malo od velikog vesẽja ča je doša, malo od pũste žalosti ča je vidi da za ovĩ grad, osim općine, nikor drugi nij ořija ništa ućinit, i malo za ono ča se je malo boje naija i napija, lega je u posteju.

Bĩ san ga nãć.⁷⁶

– Ma ča van je?

– Ne slãdi me!

– Da ni' ovo španjõla?⁷⁷

– K vragu i španjõla, da je radi njẽ, lako bi se obranija. Rakĩja bi me spasila. Nĩma za španjõlu ča rakĩja. Bome ste vidili da i nazad dvĩ godine, kad je onõ žestòko bĩla došla, nij umra ni jedãn od onĩ od põnpe fũnebri.⁷⁸ Još govõru da je bĩla takajĩca!

– A kako se ćũtite?

– Ćũtin se da je došla moja ùra.⁷⁹

– Baš?

– Baš, baš i da nij baš, sutra bi se ustâ i otiša bi na konferenciju u Đènovu da jin rečen dvî beside, prîn vên sklopin oči!

– Tako biste nan opet pisali za Grôm!

– Ne bõjte se! I ako se ove moje oči zaklõpu, pa di gõd buden, ja ću nãć načina da van pišen – pa se sad naša ù dnu pakla. Da san kõd bija čim bi reka da san konrišpodênte o' Grõma, svak bi jemâ rišpèta od mene!

– A mi smo se nadali da ćete ovî dãn moć držat jedno pridavãnje o vašen putovanju po svitu, i baš smo otili pitat za vãs tijãtar na zadnji dan karnevãla,⁸⁰ da onda tišćite jednu konferenciju.

– Molãjte to, ako õzdrãvin bit će i to, ako ne, ja san jũr ništo napísa i ovî ću dan svršit moje uspomene!

Tõt smo se š njĩn pozdrãvili.

– Ne bõjte se, di kõd buden uvik ću van pisat.

– Sbõgovan!

– Bõg!

I otišli smo ća i ostãvili ga onãko na šofãlu.

Ča ćete vĩ vidit, poslin dva dana pozva ga je Gospõdin k sebi!

To se odãvna nij vidilo onãke žalosti!

Kojĩ sprovod!

Njãnka Bajamõntov nij bĩj boji i lipji.⁸¹

To je bilo svita za bacívat.⁸¹

To su tri dana baĩli telègrafi o' svĩ strãn ovèga svĩta.

S kin on nij bi poznat?

Ko mu nĩj oĩja dobra?⁸³

Loyd George, Wilson, Gjéngje, i na ijade drugi su pòslãli telègrafe o' pũste žalosti.

Za nãš je to bi jedãn kõlap!

Ko će višje moć odit po svitu di ga višje svak põznaje, kã on?

U ovõj velikoj žalosti prĩdjučer izjutra, ka' se naš redatũr usta, naša je na tavulĩn jedno pismo.

Otvãra on pismo:

»Dragi **Grome!**

Svaki put kad priko noći zagrmi, izjutra ćete nać moju knjigu na tavulin.«

Gleda urednik ko to piše, a u zadnje potpisan – **Marin!**

KOMENTAR

- ¹⁻³ ...juckî... (u značenju pristojan, uljudan, ljubazan čovjek)
- ⁴ ... vrāgu... (tj. za vraga, po vragu, vragometno, vraški)
- ⁵ ...mōt... (dade znak jednome služi)
- ⁶ ...kâ prājci... (česta poredba u starom splitskom vernakularu)
- ⁷ ... pitati kánjce... (dosl. »hrániti kánjce«, tj. euf. znači povraćati, bljuvati s broda)
- ⁸ ... Bračani u Starom Gradu... (Uvodíćev pričalac Spličanin namjerno ili nenamjerno, nonšalantno, brka Bračane i Starogradane (»batalošćina« radi humorističkog efekta)
- ⁹ ... biskupa... (Uvodíć ne mari za konfesijsku zbrku, njemu je važan samo humoristički efekat, stoga se »biskup« premješta u Kairo, jer se u Uvodíćevu zavičaju (u Splitu) biskupu iskazuje najveća čast i on se najsvečanije dočekuje)
- ¹⁰ ...princípa... (slično je i sa principom, koji je nekada bio najugledniji predstavnik svjetovne vlasti, tj. mletačke)
- ¹¹ ...Hajduku...Hajduka... (Uvodíć se povodi za standardnim pravopisom pa piše **H**, ali u splitskom se govoru u ono doba taj fonem (h) nije niti izgovarao, niti pisao)
- ¹² ... (v. bilješku 6)
- ¹³ ...Petájte... (prema prastarome običaju, praznovjerici, u Dalmaciji)
- ¹⁴ ... čut će me... (tako se u splitskome govoru iskazuje opomena ili prijetnja, jer koga se prije grdi a onda fizički napada)
- ¹⁵ ... i vidit... (eufem., tj. rugobu i sramotu koju su te ženske pokazivale)
- ¹⁶ ... stavjat rúke... (sin. u split. govoru 'mášit se', potući se, tal. **mettere le mani adosso**)
- ¹⁷ ...šakon u mlün... (figurativan izraz u split. vernakularu 'udariti koga u glavu')
- ¹⁸⁻¹⁹ ... posla..., ja ću vas činit vidit... (ven. **aver da far...**; »činit vidit« tal. konstrukcija)
- ²⁰ ...vānka šesta... (tal. **fora sesto**, osoba ili stvar koja nije u redu, s kojom nije što u redu)
- ²¹ ...proščénjen, po tovaríman... (u splitskom se govoru tovar često spominjao pejorativnom, deprecijativno, podrugljivo)
- ²² ...me... (me = mi je)
- ²³ ...kùpit... (= u smislu: sakúpljati, tugovati)
- ²⁴ ...mūku u štūnku... (u želucu)
- ²⁵ ...me... (= mi je)
- ²⁶ ...Ča je trība govorit! (popularni splitski frazem, ili »pivat«)
- ²⁷ ...pāsū... (pās kao usporedba za prezir, i to u najlošijem smislu)
- ²⁸ ...Ka' Bog je oťija... (splitski čakavski frazem kojim se označavao neki dalek put, dugo putovanje koje nikako da svrši, da mu se ugleda kraj)
- ²⁹ ...trāvanj... (kalamburska igra riječima umj. trāmvaj, vrlo česta i popularna u Splitu, u Uvodíćevo vrijeme prava manija izvrtanja, iskrivljavanja riječi)
- ³⁰ ...āsti Mānde! (euf. psovka)
- ³¹ ...zafāstat s kojōn (metafora koja označava da bi se želio »zamišat s kojōn«, tj. upoznati i »pováłiti koju žensku«, eufemistički izraz umj. vulg., ali je značenje u Splitu jasno)
- ³² ...črčájika... (u splitskom je govoru oblik za **cvrčak**, ovdje je Uvodíćev humorni kalambur, a povezuje se sa **črčajikama** na Veliki Četvrtak, tj. čegrtaljicama)
- ³³ ...druge stvāri... (eufemistička aluzija – »stvari«, uostalom dovoljno prozirna, transparentna, rafinirana, diskretno-huncutska)
- ³⁴ ...in question de Spagna... (aluzija na španjolsku inkviziciju)
- ³⁵ ...grubi kâ pasi... (opća komparacija splitskoga pučkog vernakulara, iako se ne zna zašto bi splitski, ili psi u Splitu, bili posebno ružni)
- ³⁶ ...asti grāju... (uzrečica nepoznata podrijetla)
- ³⁷ ...đāt... (uobičajena prijetnja ili način prijetnje u Splitu, također u srednjoj Dalmaciji, i u šali)

- 38 ...čut... (takoder način skrivene prijetnje)
- 39 ...ne kòntâ... (tj. ne znači, ne vrijedi, tal.)
- 40 ...Muzgóvno pòstâ kàpitân o' cìrkula... (tj. kao da bi M. postao kapetan od **cìrkula**, to jest uvažena značajna ličnost, inače je bio poznati splitski ridikul i slaboumnik)
- 41 ...ko bi onda japno miša... (tj. radio najprostije poslove što ih inače radi nekvalificiran radnik »manoval«)
- 42 ...me... (mi je)
- 43 ...dolazi stât... (tal. konstrukcija **rimane stare**)
- 44 ...ne vidi ûre uteć... (tal. konstr. kalk: **non vedo Pora...**)
- 45 ...me... (mi je)
- 46 ...ši... (u značenju: kako da ne! jest, nikako, nije bilo moguće itd.)
- 47 ...šênu i mǎnu... (u značenju nečega odurna, odvratna ukusa)
- 48 ...priko vðje.. (bezvoljno, bez ikakva teka, tel. **senza o contro voglia**)
- 49 ...kâ da je uteka od glâda... (splitska pučka uzrečica, inače poznata i u ostalim čak. mjestima)
- 50 ... bandîru sù tri glâve... (dalmatinski regionalni stijeg)
- 51 ... van oću dobra... (tal. konstr. **le voglio bene**)
- 52 ... tić... (ironično »fina« ste mi vi ptičica!)
- 53 ... stimâjen za čovika... (cijenim vas kao čovjeka)
- 54 ... vrâg u tovaru... (tovar je simbol enigmatična i zločesta bića, koje nije predvidljivo ni prema svojemu gospodaru, čudna mješavina dobra, strpljenja i zla, dobrote i zloće, vraga i simpatična huncuta; tako se tretira i prikazuje i u Uvodića.)
- 55 ...marendîni... (marendini su u Uvodićevo vrijeme bili mnogo više od puka jela, hranjenja, bilo je to prvenstveno prijateljsko druženje uz pjesmu, šalu i **smijeh**, koji su trajali satima)
- 56 ...Ča je trîba govorit! (ili: **pivat**, uobičajena splitska uzrečica)
- 57 ...bǎraban... (posebna vrst buke koja se na Veliki Četvrtak proizvodi posebnom napravom u crkvi, kojom se oponaša »mrmljanje«)
- 58 ...dobra noć... (karakteristično za čakavske govore, umjesto pozdrava 'laka noć' (laku noć), koja je nepoznata)
- 59 ...me... (mi je)
- 60 ...mularîja... (deriščad, derani)
- 61 ...šimije Katanove... (splitski prirodoslovac, liječnik i kemičar Katani držao je i majmune)
- 62 ...najgoren pǎsu... (poredba s psom, i to u pejorativnom superlativu)
- 63 ...Jantofogaštu... (nemar prema geografskoj egzaktnosti u nazivlju)
- 64 ...ne vidin ure... (tal. kalk **non vedo Pora...**)
- 65 ...za zlo vazeja... (tal. kalk. **prendersela a male**)
- 66 ...blaga Božjega... (tal. kalk. **grazia di Dio**)
- 67 ...Vránjo... (osoba koja se tim imenom spominje može biti samo iz splitske šire okolice, tj. iz Dalmatinske zagore, inače bi se, da je Splićanin, zvala **Frane** (ili čakavac s otoka)
- 68 ...Kalikutu... (zbog nemara pogrešno)
- 69 ...bravo... (u smislu: kako da ne!)
- 70 ...brâvo... (u smislu: kako da ne!)
- 71 ...i macakâna... (hiperbolično pretjerivanje u klimaksu, karakteristično za južnjačku raspričanost)
- 72 ...-,,-
- 73 ...-,,-
- 74 ...tuđêška... (Uvodić izmišlja, uopće se ne radi o »tuđskim jićima«, sve što nije obično, što nije domaće, splitsko, to je »tuđêško«, osobito »jiće«, »spiza«)
- 75 ...došli nâć... (tal. kalk **andar a trovare**)

- ⁷⁶ ...Bi san ga nãć... (kao u 74)
- ⁷⁷ ...španjôla... (španjolka, španjolska groznica, epidemijska groznica koja je harala cijelom Europom pri kraju prvoga svjetskoga rata, vrst gripe, koja je uzrokovala velik broj umrlih)
- ⁷⁸ ...ponpe funebri... (navodno zato što su uvijek pijani, pa ih alkohol 'čuva' od zaraze)
- ⁷⁹ ...karnevala... (klimaks – zadnji dan karnevala – u **tijatar**)
- ⁸⁰ ...moja ura... (osjećam da je došao moj čas da umrem)
- ⁸¹ ...Njânka Bajamontov... (Bajamotiev je sprovod bio nešto najveličanstvenije što je Split dotle bio doživio, tako da je bio pojam sjajnoga sprovoda)
- ⁸² ...za bacivat... (tal. konstr. **da buttare**)
- ⁸³ ...otija dobra... (tal. konstr. **voler bene**)
- ⁸⁴ ...uvâti za prsi... (uhvatiti, pograbiti koga za prsa, potući se s kime)
- ⁸⁵ ...neka zafali Bogu... (uzrečica u splitskom čak. vernakularu)
- ⁸⁶ ...zna ti Bog... (uzrečica, kvazipsovka)
- ⁸⁷ ...činiš vidit... (tal. konstr. **far vedere**)
- ⁸⁸ ...Lîpo pivaju... (ironično, gotovo sarkastično)
- ⁸⁹ ...Kad je Bôg otija... (uzrečica koja znači: jedva jednom, konačno, napokon)

Bilješka o prozodijskoj razlici između splitskoga govora i govora jednoga obližnjega bračkog naselja

Split

- 1) čovik
- 2) inamurā
- 3) njeġov
- 4) nikidān
- 5) otija
- 6) uzādjedno
- 7) govōri
- 8) ostānete
- 9) intānto
- 10) kojū
- 11) bubrig
- 12) Kalkūtti
- 13) četiri
- 14) crjēni
- 15) jedān
- 16) komōre
- 17) blažinje
- 18) ostānemo
- 19) kojā
- 20) cablā
- 21) cablīman
- 22) obāšli
- 23) jedān
- 24) trepjēće
- 25) nogōn
- 26) pošākakje
- 27) obika
- 28) rečinan
- 29) bātija
- 30) oprāti
- 31) tambūrice
- 32) pozdrāvin
- 33) principu
- 34) debōto
- 35) garbināde
- 36) kuvērtu
- 37) kapitān
- 38) Crjēno
- 39) žapivan
- 40) njeġove
- 41) pomolija
- 42) Gospōdīnu
- 43) otvōrija
- 44) kontrādu
- 45) izbāvi
- 46) zatvōrija
- 47) priklopīja
- 48) utopili
- 49) njeġova
- 50) pošāli
- 51) zamōtan
- 52) Arāpi
- 53) bātija
- 54) Marīn
- 55) refōrmu
- 56) putūjen
- 57) mišjancije

Štivan / Štivan

- 1) covik
- 2) namorā
- 3) njeġov
- 4) nikidan
- 5) ti
- 6) zājeno
- 7) govōri
- 8) ostānete
- 9) intānto
- 10) kojū
- 11) bubrig
- 12) Kalkūtti
- 13) cetiri
- 14) crjēni
- 15) jedān
- 16) komōre
- 17) blažinje
- 18) ostānemo
- 19) kojā
- 20) cablā
- 21) cablīma
- 22) obāšli
- 23) jedān
- 24) trepjēće
- 25) nogōn
- 26) pošākakje
- 27) obika
- 28) rečinama
- 29) bati
- 30) oprāti
- 31) tambūrice
- 32) poždrāvin
- 33) principu
- 34) debōto
- 35) garbināde
- 36) kuvērtu
- 37) kapitān
- 38) Crjēno
- 39) žapivan
- 40) njeġove
- 41) pomoli
- 42) Gošpodīnu
- 43) otvōri
- 44) kontrādu
- 45) izbāvidu
- 46) zatvōri
- 47) priklopī
- 48) utopili
- 49) njeġova
- 50) pošāli
- 51) zamōtan
- 52) Arāpi
- 53) bati
- 54) Marīn
- 55) refōrmu
- 56) putūjen
- 57) (mišance – u Stivanu: **divjō žeje**)

58) karòcòn
 59) dòčèkali
 60) učinili
 61) vèsèje
 62) vòdija
 63) ùtāk mice
 64) pròmislite
 65) òdvèst
 66) tòväre
 67) pròmislite
 68) govòrit
 69) kùntènat
 70) gròngòna
 71) berèkina
 72) pùtùjemo
 73) òprätija
 74) bičèrina
 75) jèdän
 76) bulèntün
 77) àgrärne
 78) juràmènte
 79) dòčèka
 80) bàtìli
 81) dòläzin
 82) dòša
 83) jòtèl
 84) òstävi
 85) valižu
 86) izäša
 87) kùpùju
 88) Südäjma
 89) üzäjedno
 90) pònìstra
 91) jèdnò
 92) dòbrò
 93) učinì
 94) pašapòrat
 95) bjänkarìje
 96) vèštít
 97) plètäje
 98) dòčèka
 99) äjdèmo
 100) vèčèru

58) karòcon
 59) docèkali
 60) ucinili
 61) vešèje
 62) vodi
 63) (utāk mice)
 64) promišlíte
 65) odvěst
 66) toväre
 67) promišlíte
 68) odgovòrit
 69) kuntènat
 70) grongòna
 71) berekina
 72) putùjemo
 73) oprätì
 74) bičèrina
 75) jedän
 76) buletün
 77) agrärne
 78) juramènte
 79) docèka
 80) batìli
 81) doläžin
 82) dšä
 83) hotèl
 84) ostävi
 85) valižu
 86) izäša
 87) kupùju
 88) Südämja
 89) žäjedno
 90) poništra
 91) jednò
 92) dobrò
 94) ucinì
 94) pašapòra(t)
 95) bjankarìje
 96) veštít
 97) petäjte
 98) docèka
 99) (močä)
 100) vecèru

KOMENTAR

– U lijevom je stupcu prenesen jedan odlomak Uvodičevih »Ratnih konferencija« u splitskom govoru 1921. godine, a u desnom je preneseno to isto izgovoreno u govoru Stivana, to jest Splitu najbližega čakavskoga (cakavskoga) naselja na Braču. Tako da će se osim leksičke i morfološke različnosti vidjeti i prozodijske, a one su upravo najosjetljivije.

– Stivan (*Štìvon* ili *Štìvan*), uz Supetar i Milnu, tri su čakavska mjesta na Braču, u kojemu se, osobito u mladega svijeta, u velikoj mjeri osjeća utjecaj Splita u svemu; osobito u govoru, tako da se stari čakavski odbacuje (pa se čuva u kući). U afektu, u emocionalno pojačanim situacijama. Inače osobito se eliminira zamjenica **ca**.

– U ovih 100 primjera Uvodičevih leksema koji su uzeti iz teksta svi imaju neke značajne osobine: svaki ima dvostruki akcenat, i to većinom jači na drugome slogu (npr. pòškàkje, nògòn, jèdän), a ta se prozodijska osobina u Splitsana sačuvala i do danas, iako u manjoj mjeri. To se obilježje zapaža

već jedno stoljeće, od Kušara i Rešetara.¹ U Splitu je toliko živo da se nameće unatoč svim ostalim i leksičkim i fonomorfološkim promjenama, kao živa melodija čakavskoga govora koja se inače semantički i leksički gubi.

– Na svoj način je zanimljiv desni stupac, koji bi se u splitskome govoru prepoznao kao »braški« (i to u prvome redu zbog svoje čakavštine!), ali i zatim po svojem naglasku, koji je ponajviše na ultimi, koji je glavni (jedini), po izostanku posebnoga akcenta, npr. (**noĝōn**) jer je u Stivanu **noĝōn**, potom po izgovoru samoglasnika i nekih suglasnika itd., osobito spiranata ili frikativa š i ž. Čakavizam: **covik, cefiri, docěkali, ucinili, docěka, učini, docěka, vecěru.**

Čistih leksemskih divergencija nema, samo jedna: pod br. 59 **mišjāncija – divjō žěje.**

RJEČNIK

- altàlèna**, -e ž. = ljuljačka, njihaljka (tal. altalena)
akòštàt, -an = pristati (za brod: uz obalu) (ven. acostar)
akvèdòt, -ota m. = vodovod (tal. acquedotto)
apèlàt, -àn se = (po)tužiti se (tal. appellare)
aptàk, zapovijest (njem.) m; = u stavu **mirno!** (njem. habt Acht!)
angrìz, -a m. = riža (Parčić bilježi »riso pianta e frutto«, Rječnik hrv-tal., 1901, Zadar)
àrš! usklik = marš! (franc. marš; tršć. marš)
bàfe, pl.t. = zalisci (tal. baffi; ven. bafi)
bajùnèta, -e ž. = bodež (bajuneta) (tal. baionetta od franc. Bayonne)
balàrìna, -e ž. = plesačica (tal. ballarina, tal. ballerina)
bàlòta, -e ž. = kugla (za igru, drvena), (ven. balota)
balùn, -a m. = lopta, kugla (tal. pallone)
bánda, -e ž. = strana (ven. banda)
bàndìra, -e ž. = zastava, barjak, stijeg (tal. bandiera)
bànj, -a m. = kupalište, kupka, kupanje (tal. bagno)
barsàlj, -a m. = cilj, meta, biljeg (tal. bersaglio)
bašajèr, -a m. = bersaljer (tal. bersagliere; tršć. bersaglier)
bàtìt, -ìn inf. = otkucati (brzovjavku) (ven. bater).
beràjšaft, -a m. = odio vojske u ratnoj spremi (njem. Bereitschaft), »a onda bi ga gjendarmi i berašajfti tražili« (M. Uvodić)
berèkìna, -e ž. = obješenjakinja, huncutica (ven. berechin)
beštìmàt, -an = psovati (tal. bestemmiare; ven. biastemar)
biçèrìn, -a m. = kupica (tal. bicchierino; tršć. bicer, bicerin)
bìgul, -a m. = tjestenina poput špageta
bjankàrija, -e ž. = rublje (ven. biancaria)
blànzìnja, -e ž. = uzglavlje (tur. dušek)
blòkàt, -an = blokirati (»soldati, detetivi i gjendarmi bi blokali svu pjacu«) (tal. bloccare)
bòkùn, -a m. = komad (ven. bocon; tršć. bocon)
botùn, -a m. = puce, dugme (ven. i tršć. boton)
braçulèt, -a m. = narukvica (tal. braccialetto, ven. brazzaletto; tršć. brazaletto)
bròkva, -e ž. = čavao (ven. broca)
brunèl, -a m. = »prodavalo se postoli o' brunela« (tršć. »brunello o prunello, tessuto di lana forte e lucida, quasi sempre nera«) s. v. **brunel**.

- bùka**, -e ž. = rupa, jama, udubina, šupljina (tal. buca)
- bulèntin**, -a m. = poruka, preporuka (ven. boletino)
- bùrdil**, -a m. = buka, galama, vika, svađa (tal. bordello; ven. bordelo »bordello o chiasso, strepito grande, rumore, frastuono«), također **bakân** (ven. baccano), riječ je poznata i u Stivanu na Braču
- bùtiga**, -e ž. = dućan, radnja, prodavaonica, trgovina (također zanatlijska) (ven. botega, buttiga)
- butigîn**, -a m. = dućančić, radnjica (ven. boteghin)
- càvata**, -e ž. = papuča, »šlapa« (ven. zavata)
- centilèna**, -e ž. = karbitna svjetiljka, karbitnjača (tal. lampada ad acetilene)
- ciklûn**, -una m. = ciklon, v. Pom. rječnik, Split, 1987, s.v. **ciklun** (tal. ciclone)
- cigâlîn** -a m. = cigaršpic (španj. – tal.?)
- cùkar**, -a m. = šećer, slador (ven. zucaro; tal. zucchero; tršč. zucaro)
- čiba**, -e ž. = krletka (ven. cheba; tršč. cheba)
- čikara**, i **čikara**, -e ž. = šalica (za kavu, mlijeko i sl.) (ven. chicara; tršč. cichera, chicchera)
- čikolâta**, -e ž. = čokolada (tal. cioccolata)
- čivire**, pl. tantum = drvena nosila za prenošenje bilo kakva tereta (materijala) u dvojicu (ven. civiera)
- debòto**, prilog = zamalo, skoro (ven. deboto; tršč. deboto)
- delicija**, -e ž. = užitak, naslada, slast (ven. delizia)
- dènjât se**, -ân se = udostojati se (tal. ven. degnar (se))
- dimoštracjûn**, -úna m. = demonstracija (tal. dimostrazione)
- dotrîna**, -e ž. = vjeronauk (tal. dottrina)
- drèto**, prilog = ravno (ven. dreto; tršč. drito)
- dùràt**, -an = trajati (tal. durare)
- dàle**, pril. ili veznik = jedva, tek, netom
- faraûn**, -a m. = faraon (ven. faraon)
- ferâl**, -a m. = u izrazu »dati kome po feralu« znači dati kome po glavi, udarac po glavi (ven. feral; tršč. feral)
- fèrâta**, -e ž. = željeznica (tršč. ferata)
- fèrtig** uz = dosta (njem. fertig)
- fijèra**, - ž. = »fijera u Splitu«, blagdan, fešta, crkveni god (sv. Duje), blagdan sv. Duje (7.V) (tal. fiera).
- fôj**, -a m., ob. u pl.t. = novine (ven. fogio; tršč. foio)
- fòrtica**, -e ž. = utvrda, tvrđava (tal. fortezza)
- fotografîšta**, -e m. = fotograf (međutim riječ se u poznatim tal. rječnicima ne nalazi) (tal. fotografa)

- frajávat**, -en = lumpovati, nemilice trošiti, rasipati (ven. fragiar)
- frambuč**, -a m. »Vina je bilo malo i skupo, činili su ga od višanj pa, Bože prosti, parilo je da frambuć piješ« (ven. framboe; tršč. frambua)
- frīškī**, -a, -o, pridj. = svjež (ven. fresco)
- fršūra**, -e ž. = i **pršura**, -o = tava, tiganj (srednjovj. lat. frixorium, frictorium, ven. fersora; tršč. farsora, »tutto il veneto anche ad altri dialetti italiani«, M. Doria, Grande dizionario del dialetto triestino, Trieste 1987, s.v. **far-sora**)
- frūt**, -a m. = voćka (tal. frutto)
- funcjūn**, -a m. = crkvena funkcija, obred (tal. funzione)
- furēšti**, -a, -o, pridj. = strani (strani, strana, strani, »bilo bi svita fureštoga« (tal. foresto)
- fureštarija**, -e ž. = stranci (ven. forestaria)
- fūšbal**, -a m. = nogomet, nogometna lopta (njem. fussball)
- gjelāt**, -a, m. = sladoled (tal. gelato)
- gĵita**, -e ž. = izlet (tal. gita)
- garbināda**, -e ž. = jugozapadnjak (vjetar i oluja, iz toga smjera) (ven. garbinada)
- glēnda**, -e ž. = »koja pusta glenda!« »ča smo balali i koliko smo popili«. (tur. glenda, od eglan, Parčić)
- gòbav**, -a, -o, pridj. = grbav (ven. gobo)
- gòlūz**, -a, o- pridj. = lakom, požudan, sladokusan (za jelo) (tal. goloso)
- gràcĵa**, -e ž. = milost, u izrazu »bilo je svake gracije Božje«, tj. »svake milosti Božje«, svega što si mogao poželjeti i zamisliti (tal. grazia)
- gràdèle**, pl. t. = roštilj (tršč. gradela, graticola)
- grāĵa**, - ž. = grmlje, uz poljski put, kupina (kupina i sl.), split. uzrečica »asti grāju« (hrv.)
- grànĵta**, -e ž. = zrnast sladoled često sa smrvljenom limunadom (ven. granita)
- guverān**, -a m. = općina, vlada (ven. governo)
- governatūr**, -a m. = guverner, namjesnik (ven. governor).
- grongōna**, -e ž. (ili grognona) = (u znač.) sfinga (Cettineo »Mag. ekloge«) (u splitskom lokalnom govoru naziv za sfingu, inače zločesto, užasno mitološko biće, personifikacija svih mogućih strahota i opasnosti morskih, npr. Gorgona Meduza; **Gorgo** i **Gorgon**, nakazna strašna avet, koja je imala osobito strašnu glavu, od koje bi se, kad je pogleda, čovjek okamenio)
- impjègāt**, -a m. = činovnik, namještenik, službenik (tal. impiegato)
- inamūrāt se**, -an se = zaljubiti se (ven. innamorar se; tršč. innamorarse)
- inčērica**, ž. = životinjska iznutrica (**intramen**, Stivan),

inšèpjät se, -an se = zaprepastiti se, iznenaditi se, zapanjiti se, zabezeknuti se
 (ven. insempiarse; tršč. insempiar)
ìntànto, prilog = medutim (tal. intanto)
intèndit se, -in se, = razumjeti se (ven. intender; tal. intendere)
intràda, -e ž. = ljetina (ven. intrada; tršč. intrada)
inträt, -an = susresti (ven. intrar)
isfrižät, -an = izgrepsi (ven. sfrizhar)
ìšpetūr, -a m. = inspektor, nadzornik (tal. ispettore)
izvèntät, -an = izmisliti (tal. inventare)
ìnvìt, -a m. = poziv (tal. invito)
jârja, -e ž. = zrak (tal. aria)
jùšto, pril. = taman, baš, upravo (ven. giusto; tal. giusto; tršč. giusto)
kafà, -e ž. = 1) kavana, 2) kava (napitak) »U kafi je bilo oficiri i drugoga svita...«
 (ven. cafe; tršč. cafe)
kalün, -a m. = top (ven. canon; tršč. canon)
kalùnìk, -a m. = kanonik (ven. canonico)
kamilñja, -e ž. = deva, kamila (ven. camelo; tršč. camel)
kamalijèr, -a m. = sobar (ven. camarier)
kanočäl, -a m. = dalekozor (tal. canocchiale; tršč. canocial)
kanočäl, -a m. = dalekozor (tršč. canocial; tal. canocchiale)
kanotjèra, -e ž. = tvrd slaman šešir (tal. canottiera)
kantunäl, -a m. = noćni stolić (a ne **kutni ormar** kako ga opisuje Boerio i Deano-
 vić-Jernej, s.v. cantonal, i Doria s.v. cantonal)
kapèlin, -a m. = šesirić (ven. capelin)
kapitanät, -ata m. = okružna vlast u doba Austrije (circul...) (ven. capitaniato,
 capitano)
karjòla, -e ž. = kolica (ručna, drvena) (ven. cariola; tršč. cariola)
kàròca, -e ž. = kočija (ven. carozza)
karòcèta, -e ž. = dječja kolica (tršč. carozzeta)
kàša, -e ž. = blagajna (tal. cassa)
kàšèta, -e ž. = sanduk (vojnički) (ven. cassetta, ali sa semantičkim pomakom:
 »cassetta da odori«, »cassetta scriver«, »cassetta de la cheba«, »cassetta de
 le denonce secrete«, »cassetta de la barca«; tršč. caseta, samo u znač. »c.
 de naranze«)
kašträdìna, -e ž. = suho bravlje meso (ven. castadina)
kašün, -a m. = sanduk (ven. cason; tršč. cason)
katrìda, -e ž. = sjedalica, stolica (ven. carega; tršč. carega)
kažòt, -a m. = baraka, kućica, daščara (tal. casotto; ven. casoto)

- kočèta**, -e ž. = postelja (»od peršone i pol«) (ven. cochietta)
- kodègîn**, -a m. = kobasica od svinjskoga mesa (ven. codeghin)
- komòra**, -e ž. = soba, odaja (ven. camara; tršč. camara)
- konāl**, -a m. = kanal (ven. canal)
- konfužjūn**, -a m. = vreva, gužva, metež, zbrka (tal. confusione)
- konìstra**, -e ž. = košara, krtol (Klaić, Skok) (ven. canestro)
- kòndüt**, -a m. = zahod, nužnik, crna jama (ven. condotto; tršč. condotto)
- konrišpodènte**, -a m. = dopisnik (tal. corrispondente)
- konšùlt**, -a m. = konzilij, lječničko savjetovanje (ven. consulto)
- kôntra**, prijedlog = prema (»ča je ona kontra ovoj!«) (tal. contra)
- kontrâda**, -e ž. = ulica, prolaz (ven. contrada)
- kontât**, -ân = računati se, vrijediti (»vira se ne konta ništa u nas«) (ven. contar)
- komòdât**, -ân = svidati se (»ni me puno komodalo obidvat u njega«) (ven. comodar)
- koridūr**, -a m. = hodnik (ven. corrido)
- kučârîn**, -a m. = žličica (tršč. cuciarin)
- kumandânt**, -a m. = zapovjednik, komandant (tal. comandante)
- kumplimènat**, -mènta m. = kompliment (tal. complimento)
- kuntènat**, -a, -o pridj. = zadovoljan (ven. contento)
- kurdila**, -e ž. = vrpca, **kurdela** (ven. cordela; tršč. cordela)
- kuvërta**, -e ž. = paluba (ven. coverta; tršč. coverta)
- lancūn**, -a m. = plahta (ven. niziòl; tršč. linziol)
- lazanjūr**, -a m. = sukač, trlica za pravljenje **lazanja** (tršč. lasagnol; tal. matterello)
- lejâm**, -a m. = drvo, drvenarija, drveni materijal, građa (ven. legname)
- lèva**, -e ž. = stavnja, novačenje (tal. leva)
- librica**, -e ž. = težinska mjera (lat. libra ili tal. libbra) stara mjera za težinu – oko 325 grama
- lijufânt**, -a m. = slon (ven. lionfante; tršč. lionfante)
- limòzina**, -e ž. = milodar, milostinja (ven. lemosina)
- lòkânda**, -e ž. = krčma, vinotočnica (ven. locanda; tršč. locanda)
- lònza**, -e ž. = »lonza se u Splitu zove dio pozicije od košeta do bubriga, i to u janjetine, a u teletine to je isto što i mulam (dio prsiju bez rebara)«, međutim se u Boeria precizira ponešto drugačije: »quel brano carnosu che rimane attaccato alle costole degli animali grassi che si macellano ma specialmente del porco – Ariosto poi suol chiamarsi da' Toscani la schiena del porco«. Doria je u tršč. rječniku ne bilježi
- lùmbrela**, -e ž. = kišobran, »pūsti Bračani s (lumbrelon)« (tal. ombrello)

lùmer, -a m. = broj (ven. **numero** ili **lumero**)
lùš, -a m. = luksuz, raskoš (tal. lusso)
macàkân, a- m. = živoder (tal. ammazzacani; ven. mazza cani)
mànìstra, e- ž. = tjestenina (ven. manestra; tršč. manestra)
màlicja, -e ž. = zloba (tal. malizia)
marìna, -e, ž. = mornarica, pomorska služba, ratna mornarica (tal. marina)
marinêra, a la, ž. = izraz »ala marinera« znači mornarski, po mornarsku, na mornarski način, u mornarskoj odjeći (tal. alla marinera)
maškàbân, -a m. = ('a dica šporki just o' cukra maškabana'; »šećer (žute boje u jednom velikom grumenu u obliku lijevka, a koristio se za pravljenje novog vina)« N.Disopra, Izabrani libar Marka Uvodića Splićanina, Split, 1957, str. 254.
mășkara, -e ž. = krabulja (ven. mascara)
măștil, -a m. = vrst vjedra za pranje robe (ven. mastela; tršč. mastel, mastela)
mêrlo, -a ž. = čipka (ven. merlo)
mìšjânca, -e ž. = mješavina, metež (ven. missianza)
mlûn, -a m. = glava (u prenes. znač.) inače **cata** (ven. melone; tršč. melon)
mobìlja, -e ž. pokušstvo (ven. mobiglie)
môrast, -a, -o pridj. = crnomanjast (tal. moro)
mòrbîn, -a, m. = bijes, objest, ludost (ven. morbin; tršč. morbin)
mòt, -a m. = mig, znak (tal. moto; ven. moto)
mrêmôrja, -e ž. = uspomena, sjećanje (tal. memoria)
mùdânte, -i ž. pl. = podgaće (ven. mudande; tršč. mudande)
mùnîta, -e ž. = sitniš, sitan novac (ven. monea, moneda, moneta; tršč. moneda)
mûnta, -e ž. = globa (ven. multa)
mùntât, muntân = mimoici (ven. lat. multar)
mùša, -e ž. = (općinski) pašnjak (Parčić »terra da pascolo«, tur. muša)
mùšula, -e ž. = mušula (ven. mussolo)
mùžika, -e ž. = glazba (tal. musica)
obàdât, -ân = mariti (tal. badare; tršč. badar)
òberst, -a m. = pukovnik, »pjuje u čunku jednêmu oberstu kê prājcu« (njem. oberst)
òrzo, -a m. = ječam, »davili su nas òrzon« (**tal. orzo**)
nâjskoli pril. = pogotovu, osobito
njânka veznik = niti (ven. gnanca; tršč. gnanca, gnanche)
nèvêra -e ž. = nevera, (ven. nevera) v. R. Vidović, Pom. rječnik, 1984. Split.
novítâd, -âdi mč. = novost (ven. novità)

- panàma**, -e m. = panama ljetni (slamni) šešir od vlakana palme (Klaić)
- pàrténca**, -e ž. = odlazak (tal. partenza)
- pañš**, -a m. = korak (tal. passo; ven. passo; tršč. paso, M. Doria)
- pañšarèta**, -e ž. = »pucaju pašarete«, od rječnika jedino je bilježi i opisuje M. Doria (»Grande dizionario del dialetto triestino storico etimologico fraseologico, Trieste, 1987«) koji navodi ovo značenje i ove izvore: »**pasareta** sf. – 1 bevanda gassosa, gazosa. Anche **pasareta**«, pa spominje ove potvrde: u Gorici, u Miotta, u Rijeci, u Koprju, Puli, Malom Lošinju. Kaže da etim. nije jasna. »Forse da **pasareta**«.
- pañšabròd**, -a m. = »procidalo«; cjedilo (pasabrodo tršč. potvrđeno u Rijeci, Koprju, Lošinju, Rovinju, na Braču itd.)
- pàrit**, se impers. **pañ mi se** = čini mi se (ven. parer)
- pañšapòrat**, -a m. = putovnica (tal. passaporto)
- pañšidjìr**, -a m. = putnik (tal. passeggiere; passeggero; franc. passager)
- pàšta**, -e ž. = 1) slatkiš (u novije doba krivo zvan od doseljenika **kolač**); 2) tjestenina (tal. pasta)
- pàrtit**, -in = (ot)putovati, polaziti, krenuti (tal. partire; ven. partir tršč. partir, op. cit.)
- pàtulav**, -a, -o pridj. = boginje, boginjav (tal. varirole, varde; Parčić ima »patule«, -a, pl. variuole.« »Od lat. pridjeva **patuluš** (od **pateo**) »otvoren«... Odatle tal. pridjev **patano** pored **batano**«, Skok, Etim. rj. II, 623-624
- Pémac**, -ca m. = Čeh (njem. Böhmen)
- pènač**, -a m. = perušina (na bersaljerskoj vojničkoj kacigi) ili kapi (tal. pennocchio; ven. penachio, tršč. penacio)
- peškàrija**, -e ž. = ribarnica (ven. pescaria; tršč. pescaria)
- petèrsimul**, -a m. = peršun (ven. parsemolo; tršč. parsemolo, persemolo)
- pìmpèrlin**, -a m. = kicoš, laf (njem. pimpeln? pimperl?)
- pizàt**, pizan = težiti (ven. pesar)
- pitùràt**, **pitùran** = obojiti, oličiti (ven. piturar; tršč. piturar)
- pjàt**, -a m. = tanjur (ven. piato; tršč. piato; tal. piatto)
- pjàca**, -e ž. = trg. plokata često glavni, središnji ili jedini u primorskim i otočkim mjestima (tal. piazza)
- pòltròna**, -e ž. = naslonjač (ven. poltrona; tršč. poltron)
- pòmìdòr**, -a m. = rajčica (ven. pomo d'oro)
- portàfòj**, -a m. = novčarka (ven. portafoglio; tršč. portafoglio)
- pòšàda**, -e ž. = stolni pribor jedaći (ven. possada; tršč. posada)
- pòšt**, -a m. = klasa, razred, mjesto (u brodu) (ven. posto; tršč. posto)
- precesùn**, -a m. = procesija, crkveni ophod, »da ni ono bokun precesuna s mužikon« (tal. processione)

- prežun**, -a m. = zatvor, tamnica (ven. preson; tršč. preson)
- prìncìp**, -a m. = knez, princip (tal. principe)
- priša**, -e ž. = žurba, hitnja (ven. presso)
- pulicjòt**, -a m. policist, policajac, redar (tal. poliziotto)
- pumpjër**, -a m. = vatrogasac (tal. pompieri)
- pûnta**, -e ž. = rt (râta) (ven. punta; tršč. punta)
- ránit**, ranin = spremi, čuvati, pohraniti
- rebàtìt**, -ìn = odbiti se, nanovo tući (tal. ribattere)
- rècìna**, -e ž. = naušnica, (ven. rechin; tršč. recin)
- rešto, prilog** = ostalo, ostatak (tal. resto)
- reštoràcija**, -e ž. = restauracija
- ričèver**, -a m. = »komora od ricevera« soba za primanje (gostiju) (tal. camera da ricevere, ricevimento)
- rikòver**, -a m. = kuća »o' rikovera«, sirotište, ubožnica, sklonište, utočište (tal. ricovero)
- ruvìnàt**, ruvinan = upropastiti, pokvariti (ven. rovinar; tršč. ruvinar)
- salbùnàda**, -e ž. = pjeskovito morsko dno i obala; cfr. R. Vidović »Pom. rječnik«, Split 1984.
- slakusàrija**, -e ž. = slatkiši, slatka jela
- skàle**, (pl.) ž. = stubište (ven. scala)
- skalète**, pl.t. ž. = ljestvice, male stepenice (ven. scaleta)
- skalìna**, -e ž. = (jedna) stepenica (ven. scalin)
- skàndal**, -a m. = smutnja, svađa (tal. scandalo).
- smìjät**, smìjan = sličiti, nalikovati, »smiljati, -am impf. (Poljica), **nalikovati, sumeljati** -am (Perast), **samiljat** -am (Božava) 'addirsi, star bene'. Oblik u Perastu je od tal. **somigliare** prema mlet. **somegar**, ostala dva mogu biti i dalm.-rom. leksički ostaci od lat. **similiare**, denominal od **similis** > tal. **simile** > **šimile** (Božava) 'specialmente', prilog pokraćen od tal. **similmente**.« (Skok)
- stìmjät**, stìmjän = cijeniti, štovati (ven. stimar; tal. stimare)
- strijač**, -a m. = slaman šešir (ljetni) sa »strihama« (streham, streha > striha > strijač)
- stùmak**, stùnka m. = želudac (tal. stomacho, ven. stomego; tršč. stomigo)
- sùmpres**, -a m. = glačalo (ven. prema **sopressar**; tal. stirare, ferro da stiro; tršč. soproso)
- šálša**, -e ž. = umak (tal. salsa)
- šakvešträt**, šakveštrân = zaplijeniti (tal. sequestrare)
- šaltinbânki**, pl.t. = akrobat, pelivan, šarlatan, opsjenar (u dosl. i pren. smislu) (ven. saltimbanco)

- šalutírur**, -a m. = pozdrav, salutiranje (njem. salutieren?)
- šēna i māna**, -e ž. = sredstvo za čišćenje (crijeva) (tršč. sena, sena)
- šēst**, -a m. = u Primjeru »kâ da su izašli vanka šesta«, tj. »kao da su poludjeli«, u značenju »red, mjera, način« (ven. sesto)
- šijunâda**, -e ž. = šijunada, R.V. Pom. rječnik, Split, 1984. (ven. sionada)
- škîna**, -e ž. = leđa (tal. schiena; ven. schena; tršč. schena)
- šjôr**, i šijôr (indecl.) = gospodin (ven. sior, siora)
- škvâdra**, -e ž. = ratna flota (ven. squadra, ali kao semantički pomak jer Boerio ima: »Squadro o squadrone, banda o schiera di soldati«, međutim tal.-hrv. rj. ima (Deanović) »eskadra (ratni brodovi)«
- škũfja**, -e ž. = poculica »ka s jednon škufjon na glavi« (tal. scuffia; ven. scufia; tršč. scufia)
- škûra**, -e ž. = drveni kapci na prozorima (pl. **škure**) (ven. scuro?) »imposta alla finestra«
- škûro**, pril. = mračno ili mrak (ven. scuro)
- škũžât**, škužân = oprostiti (ven. scusar)
- šofâl**, -a m. = isto što i »vrsta počivaljke« (Klaić) **kanape** (ven. canape, sofà)
- šototâjer**, -a m. = ronilac, »podmorski rezač« (ven. soto+taièr (?))
- šparànjàt**, šparanjân = štedjeti (ven. sparagnar; tršč. sparagnar)
- špidâl**, -a m. = bolnica (tal. ospedale; ven. ospeâl, tršč. ospedal)
- šòlad**, ili **šòldo**, -a m. = novac, novci, pare (tal. soldo)
- šotobrâco**, pril. = podruku (tal. sottobraccio)
- špòrak**, -a, -o = prljav, nečist (tal. sporco)
- stēma**, -e, ž. = grb (tal. stemma)
- štèrika**, -e ž. = svijeća (stearinska) (tal. stearico, adj.; tršč. sterica)
- štrâta**, -e ž. = zastava, barjak, stijeg (koja bi se objesila na prozor, ne na šandarac) (ven. strato, »tapeto a panno che si stende in terra o atrove in segno di onoranza« Boerio)
- štufât se**, štufân se = zasititi se (tal. stufare; ven. stufar)
- šušûr**, -a m. = buka (tal; sussurro; ven. sussuro)
- tantabèla**, -e. ž. = ?
- tapēt**, -a m. = sag (ven. tapeto; tršč.apedo, tapeto)
- tavàjòl**, -a m. = ubrus (ven. tovagiòl; tršč. tovagiol)
- tavùlin**, -a m. = okrugli stolić (ven. taolin; tršč. tavolin)
- tejàtar**, -a m. = kazalište (tal. teatro)
- telârùša**, -e ž. = gruba tkanina, platno za radna odijela, mornarska itd. (tal. tela+rossa?), osobito za hlače, težačke (ali te nisu bile crvene boje nego modre)

terîna, -e ž. = zdjela (obično za juhu) (tršč. terina)
tinêl, -a m. = soba za primanje, blagovaonica (tal. tinello)
tiščât se, tiščîn se v. = držati se (»kakav stav imaju, ponašanje«)
tranpùlîn, -a m. = trampulin, skakaonica (za more) (tršč. trampolin)
trâpula, -e ž. = zamka, klopka, stupica, mišolovka (tal. trappola)
trâvanj, trâvnja m. = tramvaj
trâvêrša, -e ž. = pregača (ven. traversa; tršč. traversa)
trîpa, -e ž. = tripice, fileki (ven. tripa, tršč. tripa) »spala, kalala in je tripa« trbušina
tolomâš, -a m. = talijanaš, autonomaš
tôndast, -a, -o pridj. = okrugao (tal. tondo)
tôt, prilog = tu
tòvîna, -e ž. = krčma, sin. **lokânda**, (lat. taberna(m), ven. taberna, sin. **bettola**,
betula, ven. betola)
trùmbîta, -e ž. = truba (tal. trombetta)
tûć, tûćen = u izrazu (kalk) »tuć ruke« (»battere le mani«), inače »plèskat«,
aplaudirati
tudêški, -êga pridj. = njemački (tal. tedesco)
tûniga, -e ž. = tunika, redovnička i bratimska odijela (ven. tonega)
ùrlab, -a m. = god. dopust (njem. urlaub)
užât se, užan = običavati (se) (ven. usâr)
vâlîža, -e ž. = putni kovčeg (ven. valisa; tršč. valisa)
vapôr, -a m. = parobrod (ven. vapôr; tršč. vapor)
vêdûta, -e ž. = nijedan rječnik ne opisuje pravo značenje riječi **veduta**, koja
obuhvata vrlo širok pojam, tj. sve što se moglo vidjeti na **fijeri** (sv. Duje)
pod cirkuskim šatorima, a što je bilo zanimljivo i senzacionalno (cfr. I.
Kovačić, Smij i suze starega Splita, 1971, str. 220-224) (tal. vedere)
vêlâda, -e ž. = muško odijelo (ven. velada)
vètrîna, -e ž. = dućanski izlog, vitrina (dalm. mletacizam)
vêlûd, -a m. = velur, samt (ven. velûdo; tršč. veludo)
vèntûla, -e ž. = mahalica, lepeza »ženka s ventulon pod lumbrelinon« (tal. ventola)
ventulâvat, ventulâjan = mahati, mahati lepezom (ven. ventolo; tal. ventolare)
vêšfît, -a m. = odijelo, odjeća (tal. vestito)
vižîtât, vižîtân = pregledati (ven. visitar)
vîžite, pl. t. = posjete, pohode (tal. visita; ven. visita)
vôja, -e ž. = u izrazu (»priko voje« bezvoljno)
vôt, -a m. = glasovanje, izbori (tal. voto)
vôtât, votân = glasovati (tal. votare)

zjôg, a m. = »zjog o'pjati« igra, doslovno »igra s pomoću tanjura«, »igra tanjuri-
ma« (ven. zogo)

zjogâtûl, -a m. = igračka (ven. zogatolo)

žgòràc, žgòrca m. = kvrga (na glavi od udarca)

Bilješke

¹ Milan Rešetar ga je (op. cit.) opisao, objasnio mu karakter, strukturu, genezu, funkciju i ulogu u razvitku od starije prema novijoj akcentaciji:

»a us *vodâ-rûkâ* wurde also zunächsts die Uebergangsform *vôdâ-rûkâ*, wo die erste Silbe (steigend und) *stärker*, die zweite dagegen *höher* ausgesprochen wurde. In einer weiteren Stufe der Entwicklung wurde dann aus *vôdâ-rûkâ* das gewö iche štokavische *vôda-rûka* eifach dadurch, dass die (ursprünglich betonte) zweite Silbe unter den am Ende der (nunmehr stärker hervorgebrachten) ersten Silbe erreichten Ton sank, mit anderen Worten, nachdem die zweite Silbe den Nachdruck an die erste verloren hatte, gieng für sie allmählich auch der Hochton verloren. Damit soll aber nicht gesagt sein, dass die neuere Betonung *vôda* sprungweise aus der Mittelstufe *vôdâ* und diese aus der älteren *vodâ* sich entwickelt habe: selbstverständlich gieng die eine in die andere allmählich über, so dass eigentlich der Weg von *vodâ* zu *vôda* durch eine ganze Kette von Mittelstufen führte, welche in verschiedenen Abstufungen den allmählichen Uebergang des Nachdruckes und dann auch des Hochtones auf die erste Silbe vermittelten; die Formel *vôdâ* soll daher alle diese Mittelstufen repräsentiren, welche Nachdruck und Hochton weder auf der zweiten Silbe (*vodâ*), noch auf der ersten (*vôda*) vereinigen, vorzugsweise aber diejenige unter ihnen, wo der *stärkere* Ton schon auf der (steigenden) ersten, der *höhere* dagegen noch auf der zweiten liegt. In diesem Sinne kann man also von einem »Doppelakcent« sprechen, und in diesem Sinne werde ich im Folgenden diesen Ausdruck gebrauchen.

Diese letztere Stufe ich so sehr hervor, weil sie nicht selten noch heutzutage in solchen Mundarten anzutreffen ist, welche den Verjüngungsprocess in der Betonung noch nicht vollkommen durchgemacht haben. So wurde zunächst das Vorkommen eines »Doppelakcentes« in einigen südčakavischen Dialekten beobachtet, welche zum grossen Theil schon die neuere Betonung angenommen haben. Bezüglich des Dialektes der Insel Lagosta behauptet nämlich Kušar: »es giebt im Dialekte von Lagosta sehr wenig Wörter... bei welchen die *reine* čakavische Betonung zum Vorschein kommen würde; ... dagegen giebt es sehr viele Wörter, welche so ausgesprochen werden, dass man in denselben je zwei Akcente hört, von welchen bald der eine, bald der andere stärker erscheint. So z. B. in *zovi popa*, *hvala ti* glaubt man bald *zovî popâ*, *hvâlâ ti*, bald wiederum *zôvi pôpa*, *hvâla ti* zu hören (Nast. vjesnik I, 324.325)«. Oblak scheint diesen »Doppelakcent« auf Lagosta nicht bemerkt zu haben (vgl. Archiv f. slav. Phil. XVI, 446), doch bin ich geneigt, in diesem Punkte eher Kušar beizustimmen, da auch ich einige Lagostaner nicht selten nach der Formel *vôdâ* betonen hörte, also mit Nachdruck auf der ersten steigenden und mit Hochton auf der zweiten Silbe. So ist gewiss auch der Doppelakcent aufzufasse, den Kušar neben dem älteren einer- und dem neueren andererseits vielfach auch im Dialekte von Lumbarda (auf der Insel Curzola) hörte, z.B. *môlitva*, *udôvica*, *ôčima* u.s.w. neben *môlitva* u.s.w. und *molitva* u.s.w. (Nast. vjesnik III, 330).« M. Rešetar, op. cit. Hraste je, kasnije, zapazio istu pojavu: »... ima govora naših, naročito gdje se sastala novija akcentucija sa starijom, u kojima je teško odrediti, na kojem je slogu ekspiratorni dio akcenta, naročito u dvosložnim riječima. U takvu sam nesigurnost dolazio i u nekim govorima, a **osobito u govoru splitskom**.« M. Hraste, O kanovačkom akcentu u Hrvatskoj, **Filologija**, Zagreb, 1957, 1, str. 73. (Potertao R.V.)

»U govoru nekih informanata može se čuti postakcentska dužina, iako se ona ne javlja obavezno. Najinteresantniji je fenomen dvostrukog akcenta. Stranac koji sluša Splitsčanina kako izgovara riječ Sarajevo dobija utisak da postoji kratki udarni akcent na drugom slogu, tj. Sarajevo, dok Splitsčanin osjeća da je akcent na prvom slogu, tj. Sarajevo. I Mate Hraste je imao problema u odlučivanju gdje da smjesti udarni akcent u dijalektima kao što je splitski.« T.F. Magner, Zapažanja o današnjem splitskom govoru, **Čakavska rič**, Split, 1976. 2, str. 87. Ipak bi »Moj informant (Ivan Kovačić 1897-1987), s kojim sam sate i dane proveo slušajući ga i preslušavajući, kategorički odbijao kad bih ja pokušao izgovarati *ôtac* (»to je vlaški!« rekao bi) ili pak *otâc* (»a to je braški!«), dakle samo je ovo »splitski« – *ôtâc*«.

Radovan Vidović

EXAMPLE OF DIFFERENT DOUBLE STRESS IN SPLIT'S CHAKAVIAN
(VERNACULAR) FROM THE FIRST HALF OF 20th CENTURY

Summary

The autor compares and studies similar text those of Marko Uvodić from the first half of the 19th century, particularly their prosody (the double different accent, the so-called Doppelakzent), finding that both text differ only prosody, but also in other grammatical categories, especially in lexis.